TREGIME TË MOÇME SHQIPTARE

Alte albanische Erzählungen

Mitrush Kuteli

QENDRA E BOTIMEVE PËR DIASPORËN
abc
QENDRA E BOTIMEVE
PËR SHQIPTARËT E DIASPORËS

MITRUSH KUTELI

Alte albanische Erzählungen

QENDRA E BOTIMEVE PËR DIASPORËN
abc
QENDRA E BOTIMEVE
PËR SHQIPTARËT E DIASPORËS

Botimi i këtij libri është miratuar
nga Këshilli Koordinues i Botimeve për Diasporën
dhe shpërndahet falas për nxënësit dhe mësuesit në Diasporë.

Ky botim përmban 10 tregime të përzgjedhura
nga botimi origjinal i veprës "Tregime të moçme shqiptare".

Qendra e Botimeve për Diasporën (QBD)

Adresa:
Rruga "Vilat Gjermane", Vila nr. 6, Tiranë, Shqipëri
info@qbd.gov.al

© Qendra e Botimeve për Diasporën, 2021

Të gjitha të drejtat për këtë botim janë të rezervuara.
Nuk lejohet shumëfishimi me çdo mjet apo formë pa lejen me shkrim të botuesit.
Shkelja e të drejtave të pronësisë intelektuale dënohet me ligj, sipas nenit nr. 179
të Ligjit "Për të drejtën e autorit dhe të drejtat e tjera të lidhura me të".

ISBN: 978-9928-351-04-3

Përgatiti për botim:
Sektori i botimit pranë QBD-së

Përktheu në gjermanisht:
Andrea Grill

Redaktore:
Erta Spaho

Ilustrimet:
Gazmend Leka

PARAFJALË E AUTORIT*

~

VORWORT DES AUTORS*

Siç thotë vetë titulli i librit, kjo përmbledhje e vogël përmban balada dhe rapsodi popullore, të cilat shkronjësi është munduar t'i kthejë në tregime. Lënda përkatëse është marrë nga dy qerthuj të mëdhenj; nga ai i malësis sonë të veriut dhe nga ai i arbëreshëve. Dy qerthuj, por një burim i vetëm: populli shqiptar.

Aty përfshihen legjenda të moçme dhe ngjarje historike, ashtu siç i këndon këngëtari ynë popullor pa emër.

Këngët legjendare janë shumë të lashta, mbase me prejardhje ilire, të ndryshuara gjatë shekujve, por me bërthamën e tyre të mbetur të pacënuar nga mbishtresat e mëvona.

Të gjitha bashkë, si këngët legjendare, ashtu dhe këngët me pikënisje historike, nxjerrin në shesh virtutet e larta të popullit tonë: trimërinë dhe qëndresën e papërkulur kundër armikut për të mbrojtur vëndin dhe nderin.

Ndër këngët kreshnike shquhet rapsodia e Gjergj Elez Alisë, që është – edhe nga përmbajtja, edhe nga trajta – një nga stolitë më të bukura të artit tonë popullor. Gjergj Elez Alia dhe e motra e tij pa emër janë shëmbëlla të ndritura trimërie dhe fismërie, pasqyra e vërtetë e shpirtit të paepur shqiptar.

Wie der Titel dieses Buches schon sagt, umfasst diese kleine Sammlung Volksballaden und -rhapsodien, die der Verfasser in Erzählungen umgewandelt hat. Sie stammen aus zwei großen Zyklen, von denen der eine dem Hochland Albaniens der „Malësia e Madhe" in den albanischen Alpen und der andere den Arbëresh zugeschrieben wird. Eigentlich kommen sie alle aber aus einer Quelle: von überallher, wo Albanisch gesprochen wird.

Im Buch enthalten sind auf historischen Begebenheiten basierende Legenden, wie unsere namenlosen Sänger sie seit Jahrhunderten wiedergeben.

Sie kommen möglicherweise sogar aus der Zeit der Illyrer, wurden mündlich überliefert und über die Jahrhunderte verändert, aber im Kern sind sie gleich geblieben.

Alle, Legenden oder historische Lieder loben die Tugend unseres Volkes, nämlich die Tapferkeit gegen den Feind, um das Land und die Ehre zu verteidigen.

Das Lied von Gjergj Elez Alia (In der deutschen Übersetzung: Georg Elez Alia) gilt als eins der Juwelen unserer Volkskunst und stellt – in Form und Inhalt–ein besonderes Beispiel dafür dar. Er und seine namenlose Schwester zeigen glanzvoll, was Tapferkeit und Edelmut heißen könnte, sie spiegeln die unbezwingbare albanische Seele wider.

"Trimi mbi trima Gjergj Elez Alia" – siç e fillon populli ynë këtë raspodi të bukur – dergjej prej nëntë vjet në shtëpi me nëntë plagë në shtat. Këto nuk ishin plagë sido-kudo, po plagë të fisme lufte për mbrojtjen e truallit të vet. E motra i rrinte mbi krye ditë e natë dhe mundohej t'ia mjekonte plagët e pamjekueshme; ajo kish mbyllur të rit e saj, kish hequr dorë nga gëzimet e vajzërisë dhe të nusërisë, i qe blatuar me mish e shpirt vëllait, të cilin donte ta shpëtonte nga kthetrat e vdekjes. Dhe namëta, në mes të asaj dhimbjeje të madhe vjen një dhimbje tjetër edhe më e madhe, që e zhduk të parën. Na del një baloz nga deti: i fortë, i vrazhdë, nopran, që merr nëpër këmbë njerëzit. Dhe atëhere e pamundura bëhet e mundur. Gjergj Elez Alia që ish dergjur nëntë vjet me nëntë plagë lufte në shtat dhe kish marrë prej kohësh udhën e varrit, ngrihet me armë në dorë për të mbrojtur nderin e motrës, nderin e shtëpisë, nderin e gjithë vëndit; ai lufton dhe shtrin përdhe balozin e urrejtur.

Dhe të mos harrojmë një gjë: në themelin e kësaj rapsodie nuk kemi ndonjë trillesë prrallore, – si mund të pandehë ndokush, – ndonjë bir mbreti që zbret s'di se ku, në ndonjë botë të nëndheshme apo larg, në ndonjë vënd pa emër e që takon atje një bijë të bukur mbreti, të cilën kërkon ta përpijë kuçedra; ai lufton dhe e vret kuçedrën pastaj martohen dhe trashëgohen... Jo, këtu s'kemi mjegullira të tilla, por kemi diçka të nxjerrë nga realiteti i hidhur i dikurshëm i vëndit tonë. Gjergj Elez Alia është njeri si gjithë njerëzit, po më trim nga të gjithë, është mbrojtës i vëndit dhe i nderit shqiptar. Edhe balozi është njeri – jo përbindësh, jo kuçedër a sprijë zvarritëse – po pushtonjës, grabitës, shtypës, që ka shpallur dhe zbaton urdhëra të rrepta: kërkon desh të pjekur, vajza të njoma, pret koka trimash, djeg krahina. Këtij pushtonjësi e dhunonjësi i del përballë, kaluar, Gjergj Elez Alia. Përpara se të fillojë lufta, nis ngacmimi me fjalë të rënda – si tek heronjtë e Homerit dhe mbase edhe më bukur – për të ndezur gjakun

„Der tapferste aller Helden war immer Georg Elez Alia gewesen", mit diesen Worten beginnt die Geschichte. Georg lag neun Jahre lang mit neun quälenden Wunden zuhause im Bett. Die Wunden waren nicht einfach irgendwelche Wunden, sondern Verletzungen, die er im Kampf für sein Land davongetragen hatte. Seine Schwester saß Tag und Nacht an seinem Bett und versorgte seine unheilbaren Wunden; sie lebte nur für ihn, hatte auf alle Freuden des Mädchenseins verzichtet, opferte sich mit Fleisch und Blut aus ganzem Herzen für den Bruder, den sie vom Tod erretten wollte. Mitten in all dieses Leid kommt ein noch größeres: Ein Ungeheuer aus dem Meer, stark, derb, grob, das die Menschen quält. Und da wird das Unmögliche wahr. Georg Elez Alia, der neun Jahre lang mit neun Wunden im Bett gelegen ist und die ganze Zeit mit einem Fuß im Grab stand, erhebt sich vom Krankenlager, nimmt die Waffen in die Hand und rettet die Ehre der Schwester, der Familie und des ganzen Landes. Er kämpft und tötet den verhaßten Riesen.

Und vergessen wir eines nicht: Der Kern dieses Liedes ist nicht märchenhaft – wie man glauben könnte – kein Königssohn, der in irgendeine unterirdische oder weit entfernte Welt kommt und dort eine schöne Königstochter findet, die von einem Ungeheuer entführt wurde, das er tötet, damit sie heiraten können ... Nein, so etwas Nebulöses ist in diesen Geschichten nicht enthalten, hier wird das erzählt, was einst bittere Wirklichkeit war. Georg Elez Alia ist ein Mensch wie alle Menschen, aber tapferer als alle. Er verteidigt sein Land und seine Ehre als Albaner. Auch der Riese ist ein Mensch, kein Zauberer, kein Drache, keine Hexe, sondern ein Eroberer, gierig, aufdringlich, er gibt Befehle. Er verlangt gebratene Schafe, junge Mädchen, schneidet den Tapferen die Köpfe ab und legt Feuer. Diesem Eroberer und Vergewaltiger tritt Georg Eliz Alia entgegen. Bevor der Kampf beginnt, kommen die Provokationen – wie bei den Helden Homers, und vielleicht noch schöner –, um das Blut in Wallung zu bringen und den

dhe urrejtjen: balozi mburret, shan, fyen; Gjergji i përgjigjet urtë, dhimbshëm, po me të prerë. Pastaj vizhgëllijnë topuzët, balozi armërëndë shembet me gjëmë në tokë. Trimi ynë ia pret kokën dhe ia hedh në brrakë, shpëton vëndin nga mënxyrat.

Një popull që nxjerr heronj të tillë dhe që thur këngë kaq të bukura për të lavdëruar herronjtë e tij mund të mbahet gjithnjë krenar dhe të shikojë plot besim të ardhmen e tij.

Rapsoditë e Mujit dhe të Halilit me shokë janë këngë me frymëmarrje të gjërë poetike. Aty bashkohen në një njësi të plotë epika dhe lirika, humori dhe tragjedia, tregimi dhe përshkrimi e dialogu, mënçuria e madhe e popullit, trimëria dhe qëndresa e fortë në çaste vështirësie. Në këtë qerthull s'di ç'të adhurosh më parë: përshkrimin e bukur të natyrës dhe sidomos të bjeshkëve dimrit dhe verës, ditës dhe natës apo çastet kur tërë natyra vetiakësohet dhe i afrohet shumë e më shumë njeriut: kur dielli, yjtë dhe hëna, ahu, lisi dhe bredhi, zogu i malit, zanat dhe orët e bardha shfaqen të gjitha të mbështjella me atë napën e përndritur të poezisë madhore, të poezisë së vërtetë. Pastaj kemi portretet fizike dhe shpirtërore të njerëzve, nga Muji e Halili e gjer tek Hysen Kraposhniku apo tek Omeri i Ri dhe tek shumë të tjerë.

Aty kemi veprimin vrullmadh të veçuar dhe të përbashkët të luftëtarëve.

Tërë kjo mori afshesh shpirtërore, luftarake, hovmadhe, është, si të thuash, njëfarë lumi bjeshkësh që niset nga gurrat dhe kronjtë e shkëmbënjve, rrjedh rrëmbyeshëm e kumbonjës, kapërcen pragje shkëmbënjsh, bëhet livar i shkumbëzuar, thërmitet në stërkala tek të cilat shëndritin gjithë ngjyrat e ylberit, bashkohet prapë, del në një fushëtirë të butë, kalon disa grima qetas nëpër një amëzë të shtruar, pastaj vërvitet rishtas nëpër ngushtica dredha-dredha,

Hass zu schüren: der Riese führt das große Wort, flucht, kränkt. Georg antwortet ihm ruhig, er weiß ihn ebenfalls zu treffen, aber gemäßigter. Dann pfeifen die Streitkolben durch die Luft, der schwerbewaffnete Riese fällt mit einem Seufzer zu Boden. Der tapfere Held schneidet ihm den Kopf ab und wirft ihn in eine Schlucht; er hat das Land vor der Herrschaft des Bösen gerettet.

Ein Volk, das solche Helden hat und sie so schön besingt, darf immer stolz in die Zukunft blicken.

Die Rhapsodien über Muji und Halili und ihre Freunde sind poetisch am atemberaubendsten. Dort wird alles vereint: Lyrisches und Episches, Humor und Tragödie, Erzählung und Dialog, die Klugheit des Volkes, Tapferkeit und Unbeirrbarkeit der Helden, wenn sie in Schwierigkeiten geraten. In diesem Zyklus von Geschichten weiß ich nicht, was mehr bewundern: Die schöne Beschreibung der Natur, der Berge im Winter wie im Sommer, bei Tag und bei Nacht, oder die Momente, wenn die Natur dem Menschen nahe kommt. Wenn die Sonne, die Sterne und der Mond, die Buche, die Eiche, die Tanne, die Vögel im Gebirge, die Feen in der guten Stunden der Dämmerung alle miteinander auftauchen, umhüllt von der glänzenden Nacht der wahren Poesie. Außerdem gibt es körperliche und seelische Porträts von Menschen, von Muji und Halili, Hysen Kraposhniku und dem Jungen Omer und vielen anderen.

Wir finden in diesen Geschichten die großartigen Taten der Krieger, die sie einzeln oder in Zusammenarbeit vollbracht haben.

Die dargestellte Vielfalt seelischer, kriegerischer, kraftvoller Leidenschaften ist zu vergleichen mit einem Bergfluss, der an der steinigen Quelle entspringt, über Felsen stürzt, Hindernisse überwindet, ein schaumiger Wasserfall wird, sich in viele kleine Bächlein teilt, in denen sich alle Farben des Regenbogens spiegeln, wieder zusammen kommt, auf eine sanfte Wiese mündet, eine Weile ruhig in einem Flußbett dahinrinnt, dann durch enge Biegungen

egërsohet, buçet, sulmon, godet, çan udhë fitimtar.

Heronjtë dallohen qartë njëri nga tjetri me cilësitë dhe të metat e tyre. Muji është herë i matur dhe herë i rrëmbyer, i rëndë, përbuzës, fyerës, po gjithnjë zemërfortë, si në çaste gëzimi ashtu dhe në çaste dhimbjeje; Halili është i hedhur, mëndjemprehtë, trim, gjithnjë i shkathët; Hysen Kraposhniku është fisnik, trim, vëlla shpirtëror i Gjergj Elez Alisë; Ymer Deliu – vëllami i Hysos – është po ashtu i fismë dhe e do me shpirt Hyso Kraposhnikun.

Mbi të gjithë, dashuria e lexonjësit përqëndrohet te Halili, shpirt i hedhur, i zjarrtë, i dlirët, plot lirizëm, shkathtësi dhe mënçuri.

Midis armiqve kemi balozët gjithmonë të vrazhdë, shëmtakë, grabitës, mburracakë. Ashtu kemi Kreshto Kapedanin – lëvdacar e përdhosës të fëlliqët varresh e kështu me radhë.

Një rol të dorës së parë lozin edhe vashat, nuset, gratë, plakat.

Omeri i Ri, vajza e njomë e plakut, mbase e Mujit, është e bukur, e zhdërvjellët, trimëreshë – pasqyrë besnike e malësores sonë; e fejuara e Hyso Kraposhnikut është dashatarja e papërkulur, besnike gjer në fund, mëndjehollë – një rreze drite që çan errësirën; nusja e re e Mujit është e urtë, e bindur, po edhe e guximshme; ajo bën siç e porosit Muji dhe shpëton nga zanat bashkë me dasmorët e ngurosur.

Nuk duhet të harrojmë edhe qëniet e mbinatyrshme: zanat, orët e bardha, apo të lumet e natës. Por edhe këto nuk dallojnë shumë nga malësoret tona: kanë fëmijë që i rritin në djepe, kanë shtat të prekshëm e të dhimbshëm. Ato janë një idealizim i femrës, i malësores, plot urtësi e dashuri për të mirën, për të drejtën, për ata që marrin nën mbrojtjen e tyre dhe i ndihmojnë që t'ia arrijnë qëllimit.

Pra këngët e kreshnikëve tanë janë një botë e tërë njerëzish plot gjallëri e poezi, një botë e tërë

drückt, wilder wird, töst, stößt, mitreißt und seine siegreiche Reise fortsetzt.

Die Helden unterscheiden sich in ihren Merkmalen und Problemen ganz klar von einander. Muji ist einmal besonnen, ein anderes Mal bestürzt, ausfallend, verächtlich, verletzend, aber immer beherzt – in freudigen Augenblicken wie im Schmerz. Halili ist bitter, scharfsinnig, heroisch, zugleich gewitzt. Hysen Kraposhniku ist nobel, tapfer, Georg Elez Alias Bruder im Geiste. Ymer Deliu, der Herzensbruder von Hysen, ist genauso nobel und liebt Hysen innig.

Vor allem Halili erobert die Herzen der Leser, ein agiler, feuriger, reiner und freisinniger Geist, voller Gewitztheit und Klugheit.

Unter den Feinden haben wir an vorderster Front den grimmigen, häßlichen, gierigen Riesen. Dann den Kreshto Kapedan, den Aufschneider und Grabschänder und viele andere.

Auch Mädchen, Bräute, alte und junge Frauen spielen eine wichtige Rolle.

Der junge Omer, die junge Tochter des älteren Mannes, vielleicht von Muji, ist schön, gescheit, tapfer – ein getreuer Spiegel unserer Bergbewohnerinnen. Hysen Kraposhnikus Verlobte ist eine unerschütterliche Liebende, treu bis zum Ende, intelligent – ein Lichtstrahl im Dunkeln. Die junge Braut von Muji ist ruhig, überzeugt aber ebenso mutig; sie tut, was Muji von ihr verlangt und rettet sich selbst und die zu Stein erstarrten Hochzeitsgäste aus der Verzauberung.

Wir dürfen auch das Übernatürliche nicht vergessen: die Feen oder die nächtlichen Wesen Aber eigentlich unterscheiden sie sich gar nicht so sehr von unseren Bergbewohnerinnen, sie haben Kinder, die sie in eine Wiege legen, haben zarte, empfindliche Körper. Sie repräsentieren die Idealisierung der Frauen aus dem Gebirge, sind voll Ruhe und Liebe und Güte, gerecht zu denen, die sie unter ihre Fittiche nehmen und denen sie helfen, ihre Ziele zu erreichen.

Diese Lieder sind eine Welt für sich, bevölkert mit Menschen, Leben und Poesie,

ndjenjash të larta, ndodhirash epike, trimërish vetiake dhe të përbashkëta, një mori e tërë tragjedish të nxjerra nga jeta e popullit tonë.

Dhe të mos harrojmë një gjë: Muji dhe Halili ishin vegjël, njerëz të varfër. Muji kish qënë bari lopësh, Halili – bari dhish. Edhe më vonë, kur u bënë të famshëm si luftëtarë, ata mbetën gjithnjë të thjeshtë, të varfër. Tërë pasuria e tyre: një kullë a shtëpi, një kalë e një shpatë. S'kishin shërbëtorë. Vetë ndiznin zjarrin në vatër, vetë mbathnin e shalonin kuajt. Muji dhe Halili luftonin për të mbrojtur malet dhe kullotat, të cilat donin t'i pushtonin njerëzit e kralit.

Të hidhemi tani te qerthulli i baladave arbëreshe. Aty del në pah fytyra vigane e Skënderbeut ("Skënderbeu dhe Ballabani"), ajo e bashkëluftëtarëve të tij. Po aty kemi edhe ndonjë fytyrë të neveritëshme atdhemohonjësi, si atë të Ballaban Pashës, të cilin populli ynë e ka damkosur përgjithmonë me vulën e përbuzjes.

Doemos, duke u kthyer në tregime, pra në prozë, baladat dhe rapsoditë kanë humbur shumë nga bukuria dhe freskia e tyre, nga hovi këngëtar, nga ngjyrat e shumta të poezisë. Shkurt: kanë humbur thelbin e tyre poetik. Aty ka mbetur vetëm skeleti apo zhvillimi i ngjarjeve, ndërsa është zhdukur tërë ëndëshmëria magjepsëse e poezisë. Sepse, të përpiqesh ta kthesh këngën në tregim, është pothuaj e njëjta gjë sikur të përpiqesh ta futësh qiellin e kaltër në një kuvli të errët apo ta ngjeshësh tërë pranverën brenda në trastë. Prandaj kështilla e parë që u jap lexonjësve, sidomos të rinjve, është që, shpejt a vonë, sapo të kapërcejnë vështirësitë dialektore, të përpiqen që të lexojnë drejtsëdrejti baladat dhe rapsoditë tona dhe të mbushin shpirtin me bukuritë e pashëmbëllta të fjalës artistike që ka krijuar populli ynë gjatë shekujve. Dhe atëhere, kur do të arrijnë të shijojnë drejt nga burimi bukurinë

mit hohen Gefühlen, epischen Geschehnissen, Einzelkämpfern und tapferen Kriegern, die gemeinsam den Sieg erringen. Sie sind mehrheitlich Tragödien und zeugen vom Leben unseres Volks.

Und eins dürfen wir nicht vergessen: Muji und Halili waren arme Leute. Muji ist ein Kuhhirte gewesen, Halili ein Ziegenhirte. Auch später da sie als Krieger bereits berühmt geworden waren, blieben sie einfache Leute. Ihr ganzer Reichtum bestand in einem Turm oder Haus, einem Pferd und einem Schwert. Sie hatten keine Dienstboten. Sie zündeten eigenhändig das Feuer in ihrem Herd an, kümmerten sich selbst um ihre Pferde. Muji und Halili kämpften darum, ihre Berge und Häuser zu behalten, die ihnen Fremde nehmen wollten.

Kommen wir noch kurz zum Zyklus der Balladen der Arbëresh. Dort tauchen die mächtigen Gesichter Skanderbegs und seiner Mitkämpfer auf (siehe „Skanderbeg und Ballaban"). Dort finden wir auch das eine oder andere weniger angenehme Gesicht von Vaterlandsverleugnern, wie das des Ballaban Pascha, dem sein Volk für immer den Stempel der Mißachtung aufgedrückt hat.

Leider haben die Balladen und Rhapsodien durch die Übertragung in erzählende Prosa einiges an Schönheit und Frische eingebüßt, den sängerischen Rhythmus, die vielen Farben der Poesie, kurz: sie haben ihren bezaubernden poetischen Kern verloren. Geblieben ist das Skelett der Geschehnisse, während die zauberhafte Kraft der Poesie verloren gegangen ist.. Denn der Versuch, ein Lied in eine Erzählung umzuwandeln, ähnelt dem, den blauen Himmel in ein dunkles Vorzimmer zu verbannen oder den Frühling in einer Schultertasche zu tragen. Daher würde ich den jungen Leserinnen und Lesern den Rat geben, die Balladen und Rhapsodien im Original zu lesen, lsich dabei nicht von den Schwierigkeiten der Dialektlektüre abhalten zu lassen, und ihren Geist an diesen unvergleichlichen Texten zu bereichern, die uns über Jahrhunderte

e vërtetë të thesarit tonë, mbase do të thonë ndonjë fjalë të hidhur për shkronjësin e këtyre rreshtave, kthenjësin e këngëve në tregime, se nuk u pat dhënë veçse një shëmbëllesë të zbehtë e pa ngjyra nga baladat dhe rapsoditë tona të moçme, po unë u jap fjalën se do t'i pres me gaz këto qërtime të drejta, vetëm e vetëm të di se munda t'i nxit pak, të rinjtë tanë që ta shuajnë etjen e njohjes drejtpërdrejt nga burimi i artit tonë popullor.

Tiranë, 1965

beeinflusst haben. Wenn die Leser dann diese Schätze direkt aus der ursprünglichen Quelle hervorheben, wird es vielleicht passieren, dass sie dem Schreiber dieser Zeilen vorwerfen, nur eine schlechte Kopie gemacht zu haben, der die Farben des Originals fehlen. Ich verspreche, derlei Kritik werde ich freudig entgegen, wenn sie bedeutet, dass die Jugend ihren Wissensdurst direkt an der Quelle unserer volkstümlichen Kunst stillt.

Tirana, 1965

---

* *Shënim për parafjalën*

Kuteli pati shkruar dy parathënie: "Parafjalë ose bisedime me të katër fëmijët e mi dhe me vetveten rreth këtij libërthi" dhe një version të përmbledhur. Këtu paraqitet versioni i përmbledhur i përshtatur ndaj përmbajtjes prej 10 tregimesh të këtij botimi.

* *Anmerkung*

Kuteli hatte für dieses Buch zwei Vorwörter geschrieben: „Vorwort oder Gespräch mit meinen vier Kindern und mit mir selbst dieses Büchlein betreffend" und eine zusammenfassende, kürzere Version dieses Vorworts. Hier geben wir die kürzere Variante wieder.

Rozafa

Krenare ngrihet mbi Bunën e gjërë e mbi qytetin e Shkodrës kështjella e lashtë e Rozafatit.

Kur është hedhur guri i parë në themelet e kësaj kështjelle? S'dihet. Historia e saj humbet në mjegullën e lashtësisë ilire, banorëve të moçëm të kësaj mënge.

Një gjë dihet mirë e qartë: atë e kanë pasur dikur labeatët dhe pastaj ardianët, që

Voller Stolz erhebt sich über der breiten Buna und der Stadt Shkodra die Burg Rozafa.

Wann der Grundstein dafür gelegt wurde? Man weiß es nicht. Die Geschichte der Burg verliert sich im Nebel der Zeit und den uralten Geschichten um die antiken Illyrer, die ersten Bewohner dieser Gegend.

Eines weiß man aber ganz sicher: Einst herrschten hier die Labeaten und dann die

ishin fise të forta ilire. Në atë kohë tërë bregu i këtejshëm i Adriatikut, gjer në Tergestën e bujëshme apo Triesten e ditëve tona, ish breg ilir. Më vonë, u derdhën këtej romakët, pastaj sllavët, normanët, venetikët, turqit e shumë popuj të tjerë të huaj. Gjatë shekujve ata krepat e thatë nën muret e Rozafatit, si edhe vetë muret e kështjellës, janë lagur me përrenj gjaku të atyre që e kanë sulmuar dhe të atyre që e kanë mbrojtur. Të huajt ardhën e shkuan, kurse populli ynë mbeti ngulur në këtë tokë ilire.

Ndërtimi i kështjellës së Rozafatit ka një gojdhënë të bukur dhe të hidhur që na ka ardhur nga lashtësia jonë.

Ja se ç'thotë kjo gojdhënë.

...I ra mjegulla Bunës dhe e mbuloi të tërë. Kjo mjegull mbeti aty tri ditë e tre net. Pas tri ditësh e tre netësh fryu një erë e hollë dhe e lartoi mjegullën. E lartoi dhe e shpuri gjer në kodrën e Valdanuzit. Aty majë kodrës punonin tre vëllezër. Ndërtonin një kështjellë. Muri që e bënin ditën u prishej natën dhe kështu nuk e lartonin dot.

Na shkon aty një plak i mirë.

– Puna mbarë, o tre vëllezër.

– Të mbarë paç, o plak i mirë. Po ku e sheh ti të mbarën tonë? Ditën punojmë, natën shembet. A di të na thuash ndonjë fjalë të mirë: ç'të bëjmë që të mbajmë muret më këmbë?

– Unë di – u thotë plaku – po e kam për mëkatë t'jua them.

– Atë mëkatë hidhe mbi kryet tona, se ne duam që ta qëndrojmë më këmbë këtë kështjellë.

Plaku i mirë mendohet e pyet:

– A jini të martuar, o trima? A i kini ju të tre vashat tuaja?

Ardianen, beides mächtige illyrische Stämme. Zu jener Zeit war die ganze diesseitige Küste der Adria, bis zum berühmten Tergeste – dem heutigen Triest – illyrisches Territorium. Erst später kamen die Römer, danach die Slawen, die Normannen, die Venezianer, die Türken und viele andere fremde Völker. Über Jahrhunderte hinweg wurden die trockenen Felsen unter den Mauern von Rozafa und auch die Mauer der Burg selbst immer wieder mit Blut getränkt, dem Blut derer, die sie angriffen und derer, die sie verteidigten. Fremde kamen und gingen, unser Volk aber blieb standfest auf dieser illyrischen Erde.

Um den Bau der Burg Rozafa rankt sich eine schöne und zugleich bittere Legende aus alter Zeit.

Hier ist sie.

... Nebel hing über dem Fluss Buna und bedeckte ihn ganz. Der Nebel blieb drei Tage und drei Nächte. Nach drei Tagen und drei Nächten blies ein leichter Wind und trieb den Nebel hoch bis zum Hügel Valdanuz. Dort oben auf dem Hügel arbeiteten drei Brüder. Sie wollten eine Burg errichten. Die Mauern, die sie tagsüber bauten, fielen nachts aber stets wieder in sich zusammen, so kamen sie nicht weiter.

Ein alter Mann kam vorbei und sagte:

– Erfolgreich soll eure Arbeit sein, ihr drei Brüder!

– Alles Gute auch dir, guter Alter, aber wo siehst du unseren Erfolg? Tagsüber arbeiten wir, nachts stürzt alles wieder ein. Kannst du uns einen guten Rat geben, was wir tun könnten, damit die Mauern stehen blieben?

– Ich wüsste einen, sagte der Alte, würde aber sündigen, wenn ich es euch verriete.

– Dann lass uns die Sündenböcke sein, Hauptsache wir können endlich diese Burg errichten.

Der gute Alte dachte nach und fragte dann:

– Seid ihr verheiratet Burschen? Habt ihr eure Mädels schon gefunden?

GLEKA

– Të martuar jemi – i thonë ata. – Edhe të tre i kemi vashat tona. Na thuaj pra ç'të bëjmë që ta qëndrojmë këtë kështjellë.

– Në doni ta qëndroni, lidhuni me besa-besë: vashave mos u rrëfeni, në shtëpi mos kuvendoni për fjalët që do t'ju them unë. Atë nga të tri kunatat që do të vijë nesër t'ju sjellë bukën, ta merrni e ta muroni të gjallë në mur të kështjellës. Atëhere kini për të parë se muri do të zerë vend e do të qëndrojë për jetë e mot.

Tha kështu plaku e shkoi: tani u pa, pastaj s'u pa.

Vaj! Vëllaj i madh e shkeli besën e fjalën. Kuvendoi në shtëpi, i tregoi vashës së vet kështu e kështu, i tha të mos vinte atje të nesërmen. Edhe i mesmi e shkeli besën e fjalën: ia tregoi të gjitha vashës së vet. Vetëm i vogli e mbajti besën e fjalën: nuk kuvendoi në shtëpi, nuk i tregoi vashës së vet.

Në mëngjes, ata të tre ngrihen shpejt e shkojnë në punë. Çekanët godasin, gurët copëtohen, zemrat rrahin, muret lartohen...

Në shtëpi, nëna e djemve s'di gjë. I thotë së madhes:

– Moj nuse e madhe, mjeshtërit duan bukë e ujë; duan kungullin me verë.

Nusja e madhe ia kthen:

– Besa, nënë, sot s'mund të shkoj se jam sëmurë.

Kthehet i thotë së mesmes:

– Moj nuse e mesme, mjeshtërit duan bukë e ujë; duan kungullin me verë.

– Besa, nënë, sot s'vete dot, se do shkoj te fisi për të bujtur.

Nëna e djemve i kthehet nuses së vogël:

– Moj nuse e vogël...

Nusja e vogël brof më këmbë:

– Verheiratet sind wir, antworteten sie. Wir haben alle drei unsere Frauen. Sag uns bitte, was wir tun müssen, damit diese Burg stehen bleibt.

– Wenn ihr wollt, dass sie stehen bleibt, müsst ihr einander das Ehrenwort geben, euren Frauen nichts zu erzählen und zu Hause nicht über das zu sprechen, was ich euch jetzt sage. Diejenige, die euch morgen das Essen bringt, müsst ihr lebendig in der Mauer der Burg einmauern. Dann werdet ihr sehen, wie sie höher und höher wachsen und für ewig halten wird.

Kaum hatte er das gesagt, war er auch schon verschwunden.

Oh weh, der älteste Bruder brach sein Wort sofort. Er ging nach Hause und erzählte seiner Frau alles. Sie solle am nächsten Tag keinesfalls das Essen bringen, sagte er schließlich. Auch der mittlere Bruder brach seinen Schwur und erzählte alles seiner Frau. Nur der Jüngste hielt Wort und sagte zu Hause nichts.

Am nächsten Morgen standen sie früh auf und gingen an die Arbeit. Die Hämmer schlugen, die Steine brachen, die Herzen klopften, die Mauern wuchsen ...

Zuhause sagte die Mutter der Brüder, die ebensowenig wusste wie die jüngste Frau, zur Frau des Ältesten:

– Die Meister wollen Brot und Wasser; sie wollen einen Krug Wein.

Die älteste Braut erwiderte:

– Heute kann ich nicht, Mutter, ich bin krank.

Die Mutter der Brüder wandte sich an die Mittlere:

– Die Meister wollen Brot und Wasser; sie wollen einen Krug Wein.

– Mutter, heute kann ich nicht, ich muss meine Familie besuchen.

Die Mutter der Brüder wandte sich an die jüngste Schwiegertochter:

– Mein Mädchen –

Die jüngste Schwiegertochter sprang bereitwillig auf:

– Urdhëro, zonja nënë!

– Mjeshtërit duan bukë e ujë; duan kungullin me verë.

– Besa, nënë, unë vete, po e kam djalin të vogël. Druhem se do gji të pijë e qan.

– Nisu, shko, se djalin ta shikojmë ne, s'ta lemë të qajë – i thonë të kunatat.

Ngrihet e vogla, e mira, merr bukë e ujë, merr kungullin me verë, e puth djalin në të dy faqet, niset e bie në Kazenë; që aty ngjit kodrën e Valdanuzit, i afrohet vendit tek punojnë të tre mjeshtërit: dy të kunetrit dhe i shoqi.

– Puna mbarë, o mjeshtër!

Po ç'është kështu?

Çekanët ndalen e s'godasin, po zemrat rrahin fort e fort. Fytyrat zbehen. Kur e sheh i vogli të shoqen, hedh çekanin nga dora, mallkon gurin e murin. E shoqja i thotë:

– Ç'ke ti, o im zot? Pse mallkon gurin e murin?

Hidhet kunati i madh:

– Ti paske lindur në ditë të zezë, moj kunata jonë. Ne e kemi bërë me fjalë të të murojmë të gjallë në mur të kështjellës.

– Shëndoshë ju, o tim kunetër. Po unë do t'ju le një porosi: kur të më muroni në mur, synë e djathtë të ma lini jashtë, dorën e djathtë të ma lini jashtë, këmbën e djathtë të ma lini jashtë, gjirin e djathtë të ma lini jashtë. Se djalin e kam të vogël. Kur të nisë të qajë – me njërin sy do ta shikoj, me njërën dorë do ta ledhatoj, me njërën këmbë do t'i tund djepin e njërin gji do t'ia jap ta pijë. Gjiri im u nguroftë, kështjella qëndroftë, djali im trimëroftë, u bëftë mbret e mbretëroftë!

Ata e marrin nusen e vogël dhe e murojnë në themel të kështjellës. Dhe muret ngrihen, lartohen, nuk shemben më si më parë. Po

–Jawohl, Frau Mutter!

– Die Meister wollen Brot und Wasser; sie wollen einen Krug Wein.

– Mutter, ich würde gehen, aber mein kleiner Junge braucht mich, er wird Hunger bekommen und weinen.

– Geh ruhig, um dein Baby kümmern wir uns, wir lassen es nicht weinen, sagten da die Schwägerinnen.

Die Jüngste, die Gute steht auf, nimmt Brot und Wasser, den Krug mit Wein, küsst ihr Kind auf beide Wangen und trägt alles zu den Brüdern. Sie erklimmt den Hügel und erreicht den Ort, wo die drei Meister, ihre beiden Schwager und ihr Mann, arbeiten.

– Gute Arbeit, Meister!, ruft sie zum Gruß.

Aber was ist denn da los?

Die Hämmer hören auf zu schlagen, aber die Herzen pochen schneller denn je. Die Brüder erbleichen. Als der Jüngste seine Frau erblickt, wirft er den Hammer fort und verflucht Steine und Mauern. Seine Frau sagt zu ihm:

– Was ist los mit dir, mein Herr? Warum verfluchst du Stein und Mauer?

Der Älteste antwortet:

– Du bist an einem Unglückstag geboren, Schwägerin. Wir haben schwören müssen, dich lebendig in unserer Burg einzumauern.

– So soll es dann sein. Aber einen letzten Wunsch müsst ihr mir erfüllen: Wenn ihr mich einmauert, lasst mein rechtes Auge draußen meinen rechten Arm, das rechte Bein und die rechte Brust. Mein Sohn ist noch klein. Wenn er anfängt zu weinen, werde ich mit einem Auge auf ihn schauen, ihn mit einer Hand streicheln, mit einem Fuß seine Wiege schaukeln und ihn mit einer Brust stillen. Möge meine Brust immer warm bleiben, die Burg standhalten, mein Sohn Heldtaten vollbringen, König werden und herrschen!

Sie nahmen die jüngste Braut und mauerten sie im Fundament der Burg ein. Und die Mauern wuchsen höher und höher, fielen nicht

rrëzë tyre gurët janë edhe sot të lagur e të myshkët, sepse vazhdojnë të pikojnë lotët e nënës për birin e saj...

Dhe i biri u rrit, luftoi e trimëroi.

mehr in sich zusammen. Die Steine am Fuß der Mauern aber sind bis zum heutigen Tag feucht und moosig, weil die Tränen der Mutter für ihren Sohn bis heute noch nicht versiegt sind ...

Der Sohn wuchs heran, kämpfte und wurde ein Held.

Die Tochter von Sonne und Mond

Ish një nënë, kish një djalë. Të vetëm e kish. E donte me përgjëratë.

Djali dilte për gjah.

Nëna e porositi:

– Bir, bir! Gjithë maleve të gjuash, veç në mal të kuçedrës mos gjuaj. Se kuçedra është shumë e keqe, bir: të ha, të përpin.

Es war einmal eine Mutter, die hatte einen Sohn. Er war ihr einziges Kind. Sie liebte ihn über alles.

Der Bursche ging auf die Jagd.

Die Mutter trug ihm auf:

– Kind, du kannst auf allen Bergen jagen, nur bitte auf dem Berg der Drachin nicht. Sie ist schrecklich, sie frisst dich auf, sie

Atje kanë shkuar shumë trima e nuk janë kthyer prapë...

Djali nuk e dëgjoi nënën, po e dëgjoi vashën e zemrës. Vasha i tha:

– Trim, në më do mua, në asnjë mal të mos gjuash, vetëm në mal të kuçedrës të gjuash!

Trimi e donte shumë vashën e bukur e nuk ia shkelte kurrë fjalën. Pra u ngrit e shkoi të gjuajë në mal të kuçedrës. Sapo u ngjit atje lart, zuri të lëkundet dheu me gjithë gurë e drurë. Javo i doli përpara kuçedra e madhe me shtatë krerë e shtatë brirë, me sytë si pishtarë të ndezur, me gojën sa një shpellë, me flatra në kurriz si krahët e lakuriqit të natës, po shumë të mëdha. Nxirrte tym e flakë të verdhë nga goja. Kjo flakë digjte e përvëlonte barin, lulet, shkurret. Përpoqi tri herë bishtin dhe u bë tërmet i madh. Djali nuk u tremb: vuri shigjetën në hark. Shigjeta u nis, fërshëlleu po nuk i bëri asgjë kuçedrës. I ra me shtizë, po as shtiza nuk i bëri gjë. Nxori shpatën, po kuçedra lëshoi një grahmë kaq të fortë sa djalit i ra shpata nga dora.

Kështu, trimi mbeti përballë kuçedrës pa shigjeta, pa shtizë, pa shpatë.

Kuçedra qeshi me të shtatë gojët, iu afrua, e përcëlloi me flakë e i tha:

– Tani unë do të të ha, o djalë, se ti shkele malin tim. Nuk ke dëgjuar ti se ai që shkel këtë mal nuk mbetet i gjallë? Këtu kanë ardhur shumë trima të tjerë përpara teje e të gjithë i kam ngrënë. Edhe ty do të të ha. Bëhu gati!

– Moj kuçedër stërkuçedër, unë e shoh se ti do të më hash. Me të vërtetë qënke shumë

verschlingt dich. Viele kräftige tapfere junge Männer sind dort hingegangen, aber nie mehr zurückgekehrt ...

Der Jüngling hörte aber nicht auf seine Mutter sondern auf das Mädchen seines Herzens. Das Mädchen sagte zu ihm:

– Liebst du mich, Tapferer, dann wirst du auf keinem anderen Berg jagen als dem der Drachin. Du bist der Allerstärkste, es gibt keinen Berg, der dich abschreckt, auch dieser nicht. Nur dort wirst du jagen!

Der Bursche liebte das schöne Mädchen sehr und wollte ihr nichts abschlagen. Er ging also zum Berg der Drachin. Während er bergan lief, fing die Erde an zu beben, Steine und Bäume flogen durch die Luft. Da erschien vor ihm die riesige Drachin mit sieben Köpfen und sieben Hörnern, mit Augen wie brennende Fackeln, mit einem Mund so groß wie eine Höhle, mit Flügeln auf dem Rücken wie die einer Fledermaus, aber viel viel größer. Aus ihrem Mund drangen Rauch und grüne, gelbe Flammen, die ringsum Gras, Blumen und Sträucher verbrannten. Sie schlug drei Mal mit ihrem Schwanz – ein Erdbeben. Der Bursche fürchtete sich nicht: Er legte einen Pfeil in seinen Bogen. Der Pfeil flog, pfiff, aber tat der Drachin nichts. Er stach mit seiner Lanze zu, doch auch die tat ihr nichts. Er zog sein Schwert, aber die Drachin stieß ein derart lautes Geheul aus, dass ihm das Schwert aus der Hand fiel.

So stand der Tapfere ohne Pfeil, ohne Lanze, ohne Schwert da.

Die Drachin lachte mit ihren sieben Mündern, näherte sich ihm, versengte ihn mit ihrem Feuer und sagte:

– Jetzt werde ich dich verschlingen, Kleiner, denn du hast meinen Berg betreten. Hast du nicht davon gehört, dass wer den Berg betritt, nicht überlebt? Vor dir sind viele tapfere Burschen gekommen – alle habe ich aufgefressen. Auch dich werde ich fressen. Mach dich bereit!

– Oh Drachin, hochverehrtes Monster, mir ist klar, dass du mich fressen wirst, du bist

e fortë. Të lutem vetëm një gjë: më lerë të shkoj gjer në shtëpi që t'i kërkoj nënës uratën e vdekjes. Pastaj do të kthehem këtu që të më hash.

– Ç'do të më japësh ti mua që të të le të shkosh?

– Do të të jap besën time.

– Mirë; nëma besën e shko.

Djali i dha besën kuçedrës, zbriti malin, shkoi drejt në shtëpi e i tha nënës:

– Zonja nënë, mua më zuri kuçedra në malin e saj tek po gjuaja e tani do të më hajë. Unë i dhashë besën se do të kthehem e ajo më lëshoi. Tani falmë uratën e vdekjes se do të shkoj të më hajë.

Nëna lëshoi kujën; qau, bubutiu:

– Bir, o bir! Ç't'u desh ty të shkoje në mal të kuçedrës? Pse s'më dëgjove mua? Mos shko!

– Jo, nënë, do të shkoj, se i kam dhënë besën kuçedrës.

Trimi buzëqeshi hidhur e u përgjunj që nëna t'i japë uratën; ai i puthi dorën, ajo i fali uratën, u vesh me të zeza, u mbyll në shtëpi...

Djali shkoi tek vasha e zemrës e i tha:

– Të falem, moj e bukura ime! Kam ardhur të të le lamtumirën se unë do të shkoj e nuk do të kthehem më. Do të më hajë kuçedra se më zuri tek gjuaja në malin e saj. Shigjeta nuk i bëri gjë, shtiza nuk e preku, shpata më ra nga dora kur u mata ta qëlloj. I dhashë besën se do të kthehem prapë të më hajë. Pra, mbeç gëzuar, moj e bukur!

Vasha vuri buzën në gaz.

wirklich sehr stark. Ich bitte dich nur um eins: Lass mich nach Hause gehen und meine Mutter um den Todessegen bitten. Danach kehre ich zu dir zurück und du kannst mich auffressen.

– Was gibst du mir, als Sicherheit, damit ich dich gehen lasse?

– Ich gebe dir mein Ehrenwort.

– Gut, gib mir dein Ehrenwort und geh.

Der Bursche gab der Drachin sein Wort und machte sich an den Abstieg. Er ging schnurstracks nach Hause und sagte zu seiner Mutter:

– Frau Mutter, die Drachin hat mich auf ihrem Berg erwischt und jetzt will sie mich fressen. Ich gab ihr mein Wort, dass ich zurückkehren werde und so ließ sie mich frei. Gib mir den Todessegen, dann kehre ich zu ihr zurück, damit sie mich fressen kann.

Die Mutter stieß einen Schrei aus, sie weinte, heulte.

– Kind, oh mein Sohn! Warum bist du denn zum Berg der Drachin gegangen? Warum hast du nicht auf mich gehört? Geh keinesfalls zurück!

– Nein, Mutter, ich muss gehen, ich habe ihr mein Ehrenwort gegeben.

Der Tapfere lächelte bitter und kniete sich vor die Mutter hin, sodass sie ihm den Segen geben konnte. Er küsste ihre Hand, sie segnete ihn, kleidete sich schwarz, schloss sich im Haus ein ...

Der Bursche ging zum Mädchen seines Herzens und sagte zu ihr:

– Gott sei mit dir, meine Schöne, ich bin gekommen, dir Lebewohl zu sagen, denn ich werde weggehen und nicht mehr zurückkommen. Die Drachin wird mich fressen, sie hat mich auf ihrem Berg erwischt. Der Pfeil hat ihr nichts getan, die Lanze hat ihr keinen Kratzer zugefügt, das Schwert ist mir aus der Hand gefallen, als ich sie stechen wollte. Ich habe ihr mein Ehrenwort gegeben, dass ich zurückkommen werde, damit sie mich fressen kann. Leb wohl, meine Schöne!

Das Mädchen lächelte.

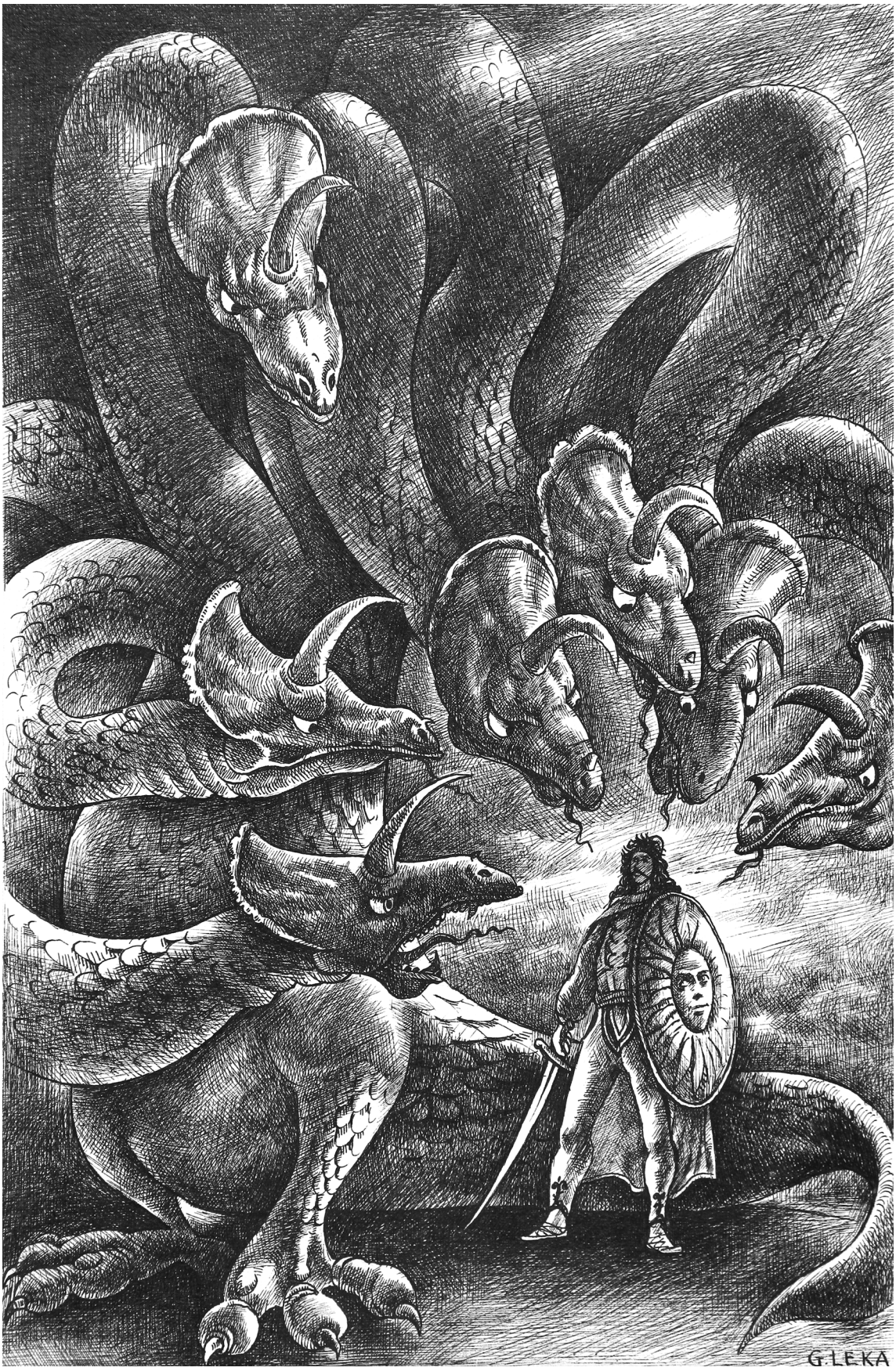
G.LEKA

– Të vjen keq se do të të hajë kuçedra?

– Jo, moj e bukur. Ti më ke falur kaq ngazëllime me bukurinë tënde e me buzëqeshjen tënde, sa shkoj në vdekje pa asnjë pendesë. Qofsh e lumtur e rri me shëndet, se dua të arrij shpejt, më pret kuçedra.

– Prit, djalë, se do të vij edhe unë në mal me ty.

Djali u vrenjt.

– Mos eja, moj e bukura ime, se atje tunden gurët e drurët; kuçedra është shumë e keqe: të përvëlon, të ha, të përpin.

– Unë nuk vij, po të rrish edhe ti me mua, përngaherë.

– Nuk mund, moj vashë; i kam dhënë besën kuçedrës e nuk e shkel dot... Më mirë i vdekur se sa besëshkelur.

E bukura qeshi e i tha:

– Do të vij me ty.

Vasha i hypi një kali të bardhë, trimi i hypi një kali të zi e ia muar përpjetë malit të kuçedrës. Vasha dukej si e veshur me dritë. Djali e shikonte e drithërohej. Thosh me vete: "Qysh ta hajë këtë bukuri kuçedra? Ah, sikur të kisha tri jetë... Do t'ia falja të tria kuçedrës që ta linte vashën të kthehej në shtëpi dhe të rronte e lumtur".

E bukura vuri re se ai diç bluante në mendje dhe e pyeti:

– Ç'mendon ti, o trim?

Ai i tha ç'mendonte:

– Të kisha pasur, moj e bukur, tri jetë, do t'ia falja të tria kuçedrës, që ti të shpëtoje e të ktheheshe përsëri në shtëpi e të rroje e lumtur.

Ajo e vështroi tërë gaz.

– Edhe pa ty?

– Qoftë edhe pa mua...

– Kaq shumë më do?

– Shumë...

Ndërkaq bubulloi tërë mali, u tundën

– Tut es dir leid, dass sie dich fressen wird?

– Nein, meine Schöne. Du hast mir mit deinem Lächeln und deiner Schönheit so viel Freude geschenkt, dass ich bedenkenlos in den Tod gehen kann. Sei glücklich und bleibe gesund, ich muss schnell fort, die Drachin erwartet mich.

– Warte, ich komme mit dir.

Der Bursche runzelte die Stirn.

– Nein, meine Schöne, bitte nicht, dort zittern Steine und Bäume, die Drachin ist fürchterlich: sie verbrennt dich, saugt dich aus, verschlingt dich.

– Ich bleibe hier, wenn du auch für immer bei mir bleibst.

– Ich kann nicht, liebes Mädchen, ich habe der Drachin mein Wort gegeben ... Besser tot als ein Verräter.

Die Schöne lachte und sagte nochmals:

– Ich komme mit dir.

Das Mädchen bestieg ein weißes Pferd, der Bursche ein schwarzes und sie ritten zum Berg der Drachin. Das Mädchen wirkte wie in Licht gekleidet. Der Bursche betrachtete sie und erzitterte. Er sagte zu sich selbst: „Diese Schönheit soll der Drachin zum Opfer fallen? Ach hätte ich doch drei Leben... Ich würde alle drei der Drachin schenken, damit sie das Mädchen unbehelligt nach Hause gehen lässt."

Die Schöne bemerkte sein Zögern und fragte ihn:

– Was denkst du, Tapferer?

Er sagte ihr, was er dachte:

– Hätte ich drei Leben, du meine Schöne, dann würde ich alle drei der Drachin schenken, um dich zu retten, damit du heil nach Hause zurückkehren und glücklich weiterleben könntest.

Sie blickte ihn mit einem Lächeln an.

– Auch ohne dich?

– Auch ohne mich ...

– So sehr liebst du mich?

– So sehr ...

Währenddessen donnerte der ganze Berg,

gurët e drurët. Doli kuçedra me shtatë krerë e ia mori këngës:

"Lumja unë e lumja! Kisha një m'u bënë dy! Po më vjen një vashëz e njomë. Do ta ha, do ta përpi!"

Vasha e bardhë qeshi e ia ktheu:

– Mjerë ti e mjera moj kuçedër! Kishe një e s'ke asnjë. Dhe ti vetë do të hysh në fund të dheut, se ky mal është i njerëzve e do të jetë i njerëzve.

Vasha e trimi iu afruan kuçedrës. Kjo zuri të mprehë dhëmbët e të lëshojë zjarr nga goja. Po me një të shikuar, vasha e mbërtheu në vend. Kuçedra u tremb, u mundua të prapset.

– Cila je ti, moj vashë e bardhë, që më kall të ngjethura në shtat? Ç'është kjo dritë që të furfurin në fytyrë? Ç'është ky zjarr që po më djeg kështu?

– Jam bija e hënës dhe e diellit, jam pika e qiejve që bie kudo, në male e fusha, mbi kryet e të liqve, për të mirën e të mirëve, për shpëtimin e njerëzve.

– Ç'e ke ti këtë trim, moj vashë e bardhë?

– E kam shoqin e jetëve.

– Vashë mbi vashëzat e dheut, – i tha kuçedra, – kthehu e gëzuar. Trashëgofsh të ritë tënd me trimin e zgjedhur. Paski qënë të dy të besës e më mundët.

– Po ti, moj kuçedër e stërkuçedër, ç'do të bësh tani? – e pyeti e bija e hënës dhe e diellit, që mbante në dorë një shigjetë drite: pikën e qiellit.

– Me që ti më munde, unë s'kam më vend në këtë botë: do të hyj në fund të dheut e nuk do të dal kurrë më.

Steine und Bäume schüttelten sich. Die Drachin mit ihren sieben Köpfen erschien und begann zu singen:

„Was für ein Glück, ich Glückliche! Aus einem wurden zwei! Ein frisches bildhübsches Mädchen kommt zu mir, ich werde sie auffressen, verschlingen!"

Das Mädchen lachte und erwiderte:

– Du, Allerärmste du! Hattest einen und hast keinen. Du selber wirst bis ins Erdinnere versinken, denn dieser Berg gehört den Menschen und wird für immer der ihre bleiben.

Das mutige Mädchen und der Tapfere näherten sich der Drachin. Diese entblößte die Zähne und spie Feuer. Aber mit einem Blick nagelte das Mädchen das Ungeheuer an Ort und Stelle fest. Die Drachin erschrak und versuchte sich zurückzuziehen.

– Wer bist du, artiges Mädchen auf dem weißen Pferd, das mir so einen Schrecken einjagt? Was ist dieses Licht, das in deinem Gesicht leuchtet? Was ist dieses Feuer, das mich fast verbrennt?

– Ich bin die Tochter des Mondes und der Sonne, ich bin der Blitz des Himmels, der fällt, wohin es mir gefällt, zu Berg und Tal, auf die Köpfe der Ungerechten, zur Rettung der Menschen.

– Wer ist dieser tapfere Bursche, du braves Mädchen?

– Er ist der Mann meines Lebens.

– Mädchen, du Auserwählte unter allen Mädchen auf der Erde, sagte die Drachin zu ihr, kehre glücklich nach Hause zurück. Lebe zufrieden mit deinem auserkorenen Mann. Ihr habt mich besiegt, ihr habt beide euer Wort gehalten.

– Und du, was wirst du Drachin aller Drachen nun tun?, fragte die Tochter von Sonne und Mond, die jetzt einen Lichtpfeil in der Hand hielt – den Blitz des Himmels.

– Da du mich besiegt hast, habe ich keinen Platz mehr auf dieser Welt: ich werde in die Tiefen der Erde sinken und niemals mehr herauskommen.

Dhe kuçedra u zhduk e nuk u doli më: ndofta u dogj u bë hi, ndofta u fut në fund të dheut.

Ata të dy – vasha e bardhë e trimi i besës – rruan e trashëguan jetë pas jete. Edhe në mal të kuçedrës gjahtarët zunë të venë për gjah si në gjithë malet e tjerë. Atje zunë të kumbojnë këmborë koperash dhe sëpata druvarësh. Sepse jeta e mundi vdekjen.

Und die Drachin verschwand und ward nie mehr gesehen; womöglich verbrannte sie und wurde Asche, womöglich versank sie in die Erde.

Die beiden – das strahlende Mädchen und der tapfere Bursche – lebten glücklich und zufrieden bis ans Ende ihrer Tage. Und am Berg der Drachin fingen die Jäger an zu jagen, wie auf allen anderen Bergen, man hörte die Glocken der Herden und die Äxte von Holzfällern. Denn das Leben hatte den Tod besiegt.

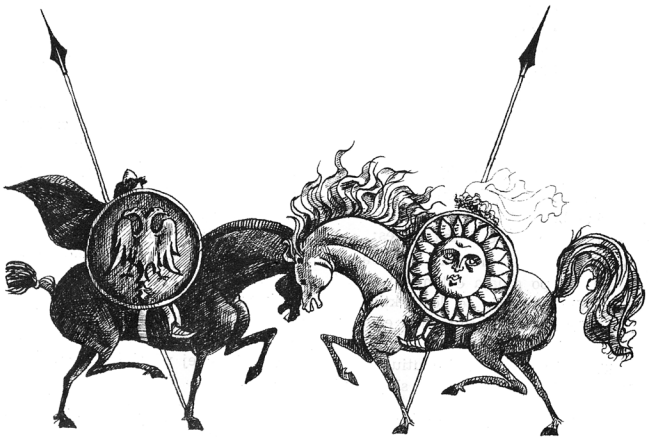

Konstantins Ehrenwort

Gjashtë e gjashtë dymbëdhjetë,
Doruntina trembëdhjetë!...

Sechs und sechs – zwölf,
Doruntina – dreizehn! ...

Ish një herë e një mot një mëmë shumë e mirë e kish dymbëdhjetë bij të hijshëm. Të trembëdhjetën kish një bijë të bukur mbi shoqet gjitha, që ia thoshin Doruntinë.

Es war einmal eine gute Mutter, die hatte zwölf gutaussehende Söhne. Das dreizehnte Kind war eine Tochter, schöner als alle Mädchen ringsum, sie hieß Doruntina.

Vasha u rrit e u bë për të martuar.

Mirëpo nga bujarët e atij vendi asnjë nuk e gëzoi. Të gjithë e dëshëronin, askush s'guxonte ta zerë nuse, sepse nuk e ndjente veten të zotin ta merrte për shoqe.

Atëhere na vjen një trim i largët: i mirë, i hieshëm, i fisëm dhe nis dërgon shkesë dallëndyshen që ta kërkojë Doruntinën nuse. E ëma dhe të njëmbëdhjetë vëllezrit e mëdhenj nuk donin t'ia jepnin, sepse trimi, ndonëse i mirë e i fisëm, ishte nga një vend shumë i largët. Vetëm i vogli, Kostandini, donte.

– T'ia japim, zonja mëmë – thosh ai – se trimi është i mirë. Më ka hyrë në zemër.

– Kostandin, biri im, ç'po më thua ti kështu? – ia kthente e ëma. – Aqë larg do ti që të ma shpiesh Doruntinën time? Se në e daça për gëzim, për gëzim nuk do ta kem; se në e daça për helm, për helm nuk do ta kem.

– Të jap besën, zonja mëmë, se kur ta duash ti Doruntinën, qoftë për gaz, qoftë për helm, vete unë e ta sjell!

Mëma edhe të njëmbëdhjetë u bindën: e vluan dhe martuan Doruntinën me trimin e largët. Bënë dasmë nëntë ditë. Të dhjetën trimi mori nusen e shkoi te dheu i tij i largët. Mëma e vasha qanë me lot kur u ndanë...

...Shumë luftra u luftuan atë mot te dheu ynë, se kish ardhur i huaji ta shkelte e ta pushtonte. Të dymbëdhjetë vëllezrit dual të luftojnë për vendin e tyre dhe u vranë një pas një, të gjithë.

Kur iu vra djali i parë mëma shërëmtiu e tha:

– Biri im, unë nuk kam helm e nuk do të të qaj, sepse ti re për dheun tënd e më mbeten njëmbëdhjetë bij të tjerë për luftë.

Das Mädchen wurde erwachsen und sollte heiraten.

Von den Männern des Ortes gefiel ihr aber keiner. Alle wollten sie, doch niemand wagte, um ihre Hand anzuhalten, weil sie sich ihr nicht ebenbürtig fühlten.

Da kam ein Ritter von fern: liebenswert, gutaussehend, aus guter Familie, und er sandte als Boten eine Schwalbe, um um Doruntinas Hand anzuhalten. Die Mutter und die elf ältesten Brüder wollten sie ihm nicht geben, weil der Ritter, so gut und schön er auch war, von sehr weit her stammte. Nur der jüngste, Konstantin, war mit der Vermählung einverstanden.

– Geben wir ihm Doruntina, Frau Mutter, sagte er, er ist ein guter Junge, ich habe ihn ins Herz geschlossen.

– Konstantin, mein Sohn, was sagst du da, erwiderte die Mutter, so weit fort willst du mir Doruntina schicken? Ich will sie in meiner Nähe behalten, für gute und schlechte Zeiten, sie wird mir immer Freude und Trost sein.

– Ich gebe dir mein Ehrenwort, Mutter, wann immer du Doruntina brauchst, in guten und schlechten Zeiten, bringe ich sie zu dir!

Es gelang ihm, die Mutter und die elf Brüder zu überzeugen. Sie verlobten und vermählten Doruntina mit dem Ritter von weither. Die Hochzeit dauerte neun Tage. Am zehnten Tag nahm der Jüngling seine Braut mit sich fort in seine weit entfernte Heimat. Mutter wie Tochter weinten bei der Trennung bitterlich...

… Zu der Zeit gab es in unserem Land mehrere Kriege, denn Fremde wollten es erobern; und alle zwölf Brüder fielen im Kampf um ihr Land, einer nach dem anderen.

Als der erste starb, sagte die trauernde Mutter:

– Mein Sohn, du bist im Kampf für dein Land gefallen, ich werde nicht um dich weinen, denn mir bleiben noch elf tapfere Burschen, die weiterkämpfen können.

Kur iu vranë gjashtë, që të gjashtë trima e të dashur... ajo derdhi vetëm nga një lot për secilin e bëri vetëm nga një vajtim. Po kur nisën t'i vriten edhe të tjerët, mëmës iu këput zemra dhe lëshoi një shërëmtimë të madhe sa uturoi tërë vendi:

– Mjerë unë, ç'helm i madh të mos e kem Doruntinën pranë në këtë zi që më mbuloi shtëpinë!

Kur u vra djali i fundit, Kostandini, mëma shkuli leshrat e bardha e thirri:

– Bobo, vdekje, e nëmosura vdekje! Ti më more dymbëdhjetë bij e tani kush mund ta dijë a s'ma ke marrë edhe bijën time të vetme, bijën time të dëshëruarën!

Kur u gdhi e shtuna e të vdekurve, mëma vajti te varret e të bijve. Dymbëdhjetë djem kish pasur, dymbëdhjetë varre kish tani... Mbi çdo varr ndezi nga një qiri e bëri nga një vajtim, po mbi varr të Kostandinit ndezi dy qirinj e bëri dy vajtime, qau me ngashërim e thirri tri herë:

– O biri im! O biri im! O biri im!...

Edhe tri herë të tjera:

– O Kostandin! O Kostandin! O Kostandin!

Pastaj u shemb përdhe, pushtoi gurin e varrit e u trua:

– Kostandin, o biri im, ku është besa që më dhe, se do të ma sillje Doruntinën, tët motër? Besa jote vdiq bashkë me ty e kalbet në varr të zi!

Kështu tha dhe e lau gurin me lotët e syve.

Në mesnatë Kostandini u ngrit nga varri. Guri i varrit u bë kalë i zi si nata. Edhe dheu i zi u bë shalë e zezë si nata. Rrotulla që mbante gurin u bë fre i argjëndë. Trimi i hypi kalit, u përkul përpara, uli kryet dhe

Als ihre sechs Söhne gestorben waren, jeder einzelne lieb und tapfer, vergoss sie für jeden nur je eine Träne und stieß für jeden nur eine stille Klage aus. Aber als noch weitere fielen, brach ihr das Herz. Ihr Wehklagen war im ganzen Land zu hören.

– Ich Arme, was für ein Leid, Doruntina jetzt in dieser großen Trauer nicht bei mir zu haben!

Als der letzte Sohn, Konstantin, fiel, riss sie sich ihre weißen Haare aus und schrie:

– Tod, verfluchter Tod! Zwölf Söhne hast du mir geraubt und wer weiß, ob du mir nicht auch schon das Mädchen, meine geliebte einzige Tochter, genommen hast.

Als der Tag des Totengedenkens kam, ging die Mutter zu den Gräbern der Söhne. Zwölf Kinder hatte sie gehabt, zwölf Gräber hatte sie jetzt … Auf jedem Grab zündete sie eine Kerze an und bei jedem weinte sie ein wenig, aber am Grab von Konstantin entzündete sie zwei Kerzen und weinte doppelt so viel, sie schluchzte und rief drei Mal:.

– Oh mein Sohn, oh mein Sohn, oh mein Sohn!

Und dann noch drei Mal :

– Oh Konstantin! Oh Konstantin! Oh Konstantin!

Dann brach sich zusammen, umarmte den Grabstein und fluchte:

– Konstantin, mein Sohn, was ist mit deinem Ehrenwort? Du versprachst, mir deine Schwester Doruntina zu bringen, wann immer ich sie brauche. Dein Versprechen ist mit dir gestorben, und es vermodert im finsteren Grab!

So sprach sie und vergoss bittere Tränen auf den Grabstein.

Um Mitternacht stieg Konstantin aus dem Grab. Der Grabstein verwandelte sich in ein Pferd, so schwarz wie die Nacht. Die Erde wurde zu einem Sattel, so schwarz wie die Nacht. Der Reifen, der den Grabstein aufrecht hielt, wurde

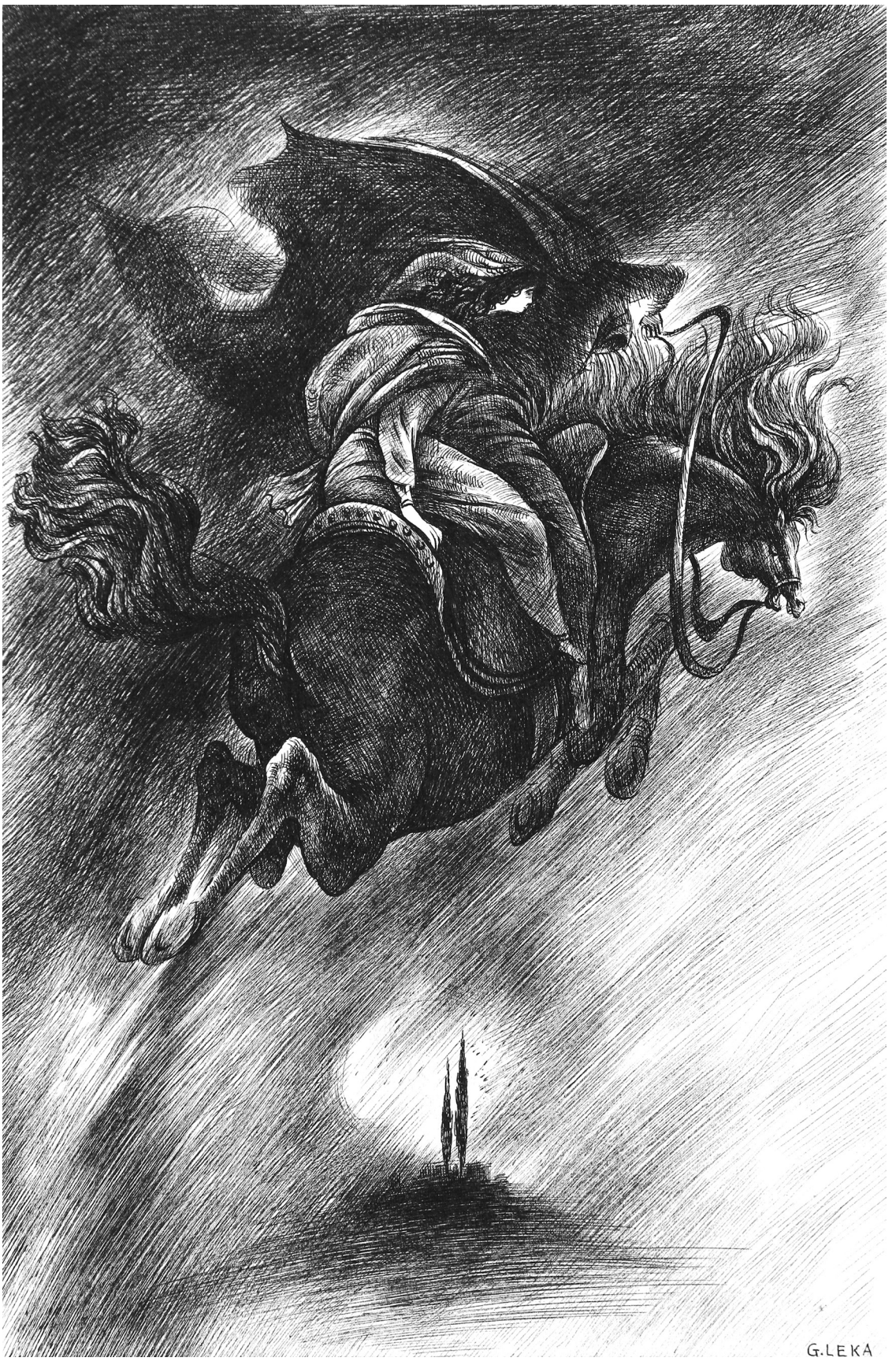
G.LEKA

i ra me shporet. Kaptoi si frymë male e fusha, hodhi lumenj e përrenj, la prapa katunde, kodra, pyje...

Kostandini arriti te shtëpia e së motrës kur kish dalë dielli. Ajo ditë ndodhi ditë e kremte. Në shesh, përpara shtëpisë, gjeti të bijtë e së motrës, nipërit e tij, që loznin e vraponin pas dallëndysheve. I pyeti:

– Bij të zemrës, ku është zonja mëma juaj?

– Kostandin, o zoti lalë, – i thanë ata – mëma jonë po hedh valle në fshat, atje tek bëhet dasmë.

Kostandini shkoi shpejt te vallja e parë, pa një luzmë vashash të bukura tek këndonin e vallonin dhe tha me vete: "Të bukura jini, moj vasha, po për mua nuk jini, sepse unë s'jam nga kjo botë..." Dhe u afrua t'i pyesë:

– Gëzuash, o vasha të bardha! A është me ju Doruntina, motra ime?

– Shko përpara, trim, se do ta gjesh tek kërcen hareshëm veshur me petk të ndritur kadifeje.

Kostandini vajti tek vallja e dytë dhe u mat të pyesë përsëri, po Doruntina e pa vetë e i thirri:

– Kostandin, o im vëlla!

Dhe Doruntina iu afrua, e përqafoi.

Kostandini i tha:

– Doruntinë, motra ime! Eja të shkojmë. Të do zonja mëmë në shtëpi!

– Më thuaj, vëlla, si të vi unë atje? Po të më dojë për gaz, do të vete të marr stolitë më të mira, po të më dojë (mos qoftë thënë!) për helm, do të vete të vishem me të zeza.

– Eja, motër, ashtu si je!

E mori në vithe të kalit. Kali ikën si

zu silbrigem Zaumzeug. Der Jüngling stieg auf das Pferd, beugte sich vor und gab ihm die Sporen. Wie der Wind ritt er über Berge und Felder, überquerte Flüsse und Bäche, ließ Dörfer, Hügel, Wälder hinter sich ...

Bei Sonnenaufgang erreichte Konstantin das Haus seiner Schwester. Es war ein Feiertag. Auf dem Platz vor dem Haus fand er die Kinder der Schwester, seine Neffen, die dort spielten und den Schwalben nachliefen. Er fragte sie:

– Liebe Kinder, wo ist eure Mutter?

– Konstantin, lieber Onkel, riefen sie, unsere Mutter tanzt im Dorf! Dort findet eine Hochzeit statt.

Konstantin ging rasch in die Richtung, aus der die Musik kam, sah einige schöne Mädchen, die sangen und tanzten und dachte bei sich: Wunderschön seid ihr, Mädchen, aber leider nicht für mich, denn ich bin nicht mehr von dieser Welt … Er näherte sich ihnen und sagte:

– Hallo ihr Hübschen! Wisst ihr, wo meine Schwester Doruntina ist?

– Geh nur weiter, Ritter, dann wirst du sie finden, wie sie fröhlich tanzt in einem Kleid aus glänzendem Samt.

Konstantin ging weiter und wollte gerade wieder nach ihr fragen, da entdeckte ihn Doruntina schon und rief:

– Konstantin, mein Bruder!

Sie rannte zu ihm und umarmte ihn.

Konstantin sagte:

– Doruntina, Schwester! Komm, gehen wir. Frau Mutter braucht dich zu Haus!

– Sage mir nur, lieber Bruder, wie soll ich mich kleiden? Wenn es sich um einen freudigen Anlass handelt, nehme ich meinen schönsten Schmuck, wenn es sich aber (da sei Gott vor!) um einen traurigen Anlass handelt, muss ich mich schwarz kleiden.

– Komm, Schwester, so wie du bist.

Er nahm sie hinter sich auf sein Pferd,

shakullimë. Ata kapërxejnë si në ëndër male e fusha, pyje e kodra, lumenj e përrenj. Hëna e yjet kanë shtangur lart e shikojnë me të drojtur.

Gjatë udhës motra e pyet vëllanë:

– Kostandin, vëllathi im, përse shpatullat e gjëra të janë mbuluar me myk?

– Doruntinë, motra ime, shpatullat m'i ka mbuluar tymi i shkluhave në luftë. Se në vendin tonë u bënë luftra të mëdha, ardhën armiq të na shkelin dhe ne të gjithë dualëm të luftojmë.

– Kostandin, vëllathi im, përse flokët e dredhura i ke tërë pluhur?

– Doruntinë, motra ime, gjatë udhës kishte shumë pluhur dhe m'i pluhrosi flokët.

– Kostandin, vëllathi im, përse vëllezrit e mi të bukur si drita s'kanë dalë përpara të na presin?

– Doruntinë, motra ime, ndofta janë në lodër e s'presin që të vemi sonte.

– Kostandin, vëllathi im, përse dritaret e shtëpisë janë sot mbyllur krejt?

– Doruntinë, motra ime, i kemi mbyllur se fryn nga deti era e fortë e dimrit.

Kur arrinë pranë kishës, Kostandini i tha së motrës:

– Ti shko përpara, se unë dua të hyj të përgjunjem.

Kostandini shkoi e hyri prapë në varr të zi. Kali u bë prapë gur, shala u bë dhe, freri i argjëndë u bë rrotullë. Dhe përsëri rreth e qark zotëroi heshtja e vdekjes. Ndërkaq Doruntina ngjiti shkallët dhe trokiti gazmend në derë.

– Mëmë, hapma derën!

– Kush je ti që trokëllin aty te dera?

– Hapma, zonja mëmë. Jam unë, bija jote Doruntina!...

es galoppierte wie der Blitz. Wie im Traum flogen sie über Berge und Täler, Wälder und Hügel, Flüsse und Bäche. Der Mond und die Sterne sahen von oben erstaunt und angstvoll zu.

Unterwegs fragte die Schwester den Bruder:

- Konstantin, mein Brüderchen, warum sind deine breiten Schultern mit Schimmel bedeckt?

- Doruntina, meine Schwester, das ist der Rauch vom Gefecht im Krieg. Bei uns gab es große Kriege, Feinde kamen, um uns zu erobern und wir alle haben gegen sie gekämpft.

- Konstantin, mein Brüderchen, warum sind deine lockigen Haare voller Staub?

- Doruntina, meine Schwester, auf der Reise sind sie staubig geworden.

- Konstantin, mein Brüderchen, warum kommen uns meine anderen schönen Brüder nicht entgegen?

- Doruntina, meine Schwester, vielleicht sind sie am Spielen und erwarten uns erst heute Abend.

- Konstantin, mein Brüderchen warum sind die Fenster unseres Hauses ganz verschlossen?

- Doruntina, meine Schwester, sie sind zu, weil ein starker Winterwind vom Meer her weht.

Als sie zur Kirche gelangten, sagte Konstantin zu seiner Schwester:

- Geh du voraus, ich will noch hineingehen und beten.

Konstantin ging und legte sich zurück ins dunkle Grab. Das Pferd wurde wieder zu Stein, der Sattel wurde zu Erde und das silberne Zaumzeug wurde wieder zu einem Reifen. Und wieder herrschte überall Todesstille. Währenddessen stieg Doruntina die Treppe ihres Geburtshauses hinauf und klopfte freudig an die Tür.

- Mutter, mach auf!

- Wer bist du, der da klopft?

- Mach auf, Mutter, ich bin's, deine Tochter, Doruntina!

– Ikë tutje nga ke ardhur, o vdekje e shkretë! Ti m'i more të dymbëdhjetë djemtë e tani ke ardhur të më marrësh edhe mua që të mos e shoh më Doruntinën time!

– Ç'po thua ashtu, zonja mëmë? Nuk ma njeh zërin? Besa, zonja mëmë, jam unë vetë, Doruntina jote.

– Ngul gishtin e vogël te vrima e kyçit që të ta shoh e të ta njoh.

Doruntina nguli gishtin e vogël te vrima e kyçit – atë gisht të hollëz e të bardhë. Mëma ia njohu sakaq e i hapi derën.

– Kush të solli këtu, o zemra ime?

– Më solli Kostandini, im vëlla.

– Cili Kostandin, moj bijë? Kostandini im ka vdekur bashkë me të njëmbëdhjetë vëllezrit e tjerë. U vranë në luftë...

Dhe si rrinin të dyja, njëra te pragu e tjetra te dera, plasën si qelqi me verë...

- Fort mit dir, oh schauerlicher Tod! Du hast mir alle zwölf Söhne genommen und jetzt willst du auch mich, damit ich meine Doruntina nie mehr sehe?

– Was stammelst du da, Mutter? Kennst du meine Stimme nicht? Ich schwöre, Frau Mutter, ich bin's, deine Doruntina.

– Steck den Finger durch das Schlüsselloch, damit ich sehe, ob ich ihn kenne.

Doruntina steckte den Finger durch das Schlüsselloch – ihren dünnen weißen Finger. Die Mutter erkannte ihn sofort und öffnete die Tür.

– Wer hat dich hergebracht, mein Herz?

– Konstantin, mein Bruder, brachte mich.

– Welcher Konstantin, Kind? Unser Konstantin ist mit seinen elf Brüdern gestorben. Sie sind alle im Krieg gefallen.

Und wie sie da standen, die eine auf der Schwelle, die andere an der Tür, zersprangen sie wie zwei Gläser Wein.

Shënim: Ky tregim është punuar pas dy baladave arbëreshe: asaj të Doruntinës, që këndohet në Siqeli, dhe asaj të Garentinës, që këndohet në Kalabri, të tretura bashkë në një të vetme. Nga këto, më e hidhur duket ajo e Doruntinës, sepse lidhet me disa ngjarje historike që kanë ndodhur në të moçmen në vendin tonë, kur vetëm nga një derë u vranë dymbëdhjetë vëllezër për mbrojtjen e Atdheut. Ja disa vargje të baladës që pohojnë këto ngjarje:

Shumë luftra, n'atë mot,
U luftuan te dheuthi ynë,
E asaj mëmeje fatkeqe,
Një pas tjetrit i vdiqën
Gjithë t'bijëzit çë kish.

Anmerkung: Diese Erzählung folgt zwei Balladen der Arbëresh, derjenigen der Doruntina, die in Sizilien gesungen wurde und der, der Garantina, die man in Kalabrien singt. Für die vorliegende Version wurden die zwei Lieder miteinander vermischt. Das traurigere der beiden ist das der Doruntina, das auf historischen Vorfällen basiert. In einer einzigen Familie wurden einst zwölf Brüder getötet, während sie ihr Vaterland verteidigten. Hier einige Verse aus der Ballade:

Viele Kriege wurden zu seiner Zeit
in unserem Land gefochten
und der unglücklichen Mutter
starben einer nach dem anderen
alle Söhne, die sie hatte.

Vini re me sa përgjëratë e quan kënga arbëreshe Atdheun: i thotë “dheuthi”. Kjo fjalë pasqyron dashurinë e madhe të arbërve për tokën arbëre të mbrojtur e të njomur me gjak.

Beachtet, dass das Vaterland in den Liedern der Arbëresh anders genannt wird als bei uns, nicht „Atdhe“ sondern „Dheuthi“ (Anm. d. Übers.: In dem Begriff steht „dhe“, das albanische Wort für „Erde“ am Anfang. Der Suffix „-thi“ wird bei Kosewörtern verwendet.) Dieses Wort wiederspiegelt die große Liebe der Arbëresh für ihre blutgetränkte Erde.

Georg Elez Alia

Trim mbi trima kish qënë gjithmonë Gjergj Elez Alia...Vjete e vjete ai i kish dalë zot truallit të të parëve; ia kish mbrojtur nderin. Kish luftuar me topuz e shpatë kundër armiqve të derdhur këtej nga deti e nga toka për të shkelur vendin, për ta dhunuar e zveshur. Dhe të gjithë këta armiq Gjergj Elez Alia i kish shtrirë përtokë, pa frymë.

Por në luftrat e shumta me dhunonjës të shumtë trimi ynë kish marrë nëntë plagë në shtat dhe tani kish nëntë vjet që dergjej në kullë. Atë e kishin harruar të gjithë dhe e kishin lënë në dorë të fatit. Nuk e kish harruar vetëm e motra që i rrinte ditë e natë mbi krye: i lante plagët me ujët e

Der tapferste aller Helden war immer Georg Elez Alia gewesen. Jahr für Jahr war er der Herr unseres Grund und Bodens gewesen; er hatte ihn gegen alle verteidigt. Mit Schwert und Streitkolben hatte er gegen die Feinde gekämpft, die von überallher versuchten, das Land zu erobern. All diese Feinde hatte Georg Elez Alia flach zu Boden gestreckt, keiner von ihnen atmete mehr.

Aber in den vielen gewaltsamen Kriegen hatte unser tapferer Held neun Wunden davongetragen und mittlerweile lag er schon seit neun Jahren in seinem Turm. Alle hatten ihn vergessen und seinem Schicksal überlassen. Nur seine Schwester blieb Tag und Nacht an seiner Seite: Sie wusch seine Wunden mit dem Wasser

gurrës nëntë vjeçe, ia shpëlante me lotët e syve të saj, i terte gjakun me flokët e ballit; shtatin ia lidhte me shamitë e nënës, ia hieshonte me petkat e moçme të tatës; armët e brezit ia rendiste mbi krye. Sepse kur i shihte armët pranë, bacë Gjergji e ndjente zemrën ende të ngrohtë, i ngjallej një fill shprese.

Ai i duronte si burrë dhembjet e plagëve kur i ndërronte e motra shtatin. Vetëm një dhembje nuk e duronte dot Gjergji: dhembjen për motrën e dashur të varrosur së gjalli pranë tij, në kullën e lartë, që t'i mjekonte plagët, të përkujdeseshe për 'të. Kjo dhembje e shtrinte Gjergjin si të vdekur, pa frymë. E motra e Gjergjit s'kish pasur kurrë çaste gëzimi. Ndërsa shoqet e saj gëzonin të ritë e tyre, kishin dashuruar, ishin martuar, kishin lindur fëmijë, ajo rrinte gjithnjë mbyllur në kullë pranë Gjergjit të sëmurë.

Kështu kaluan të nëntë vjetët.

Vitin e nëntë u hap e mori dhenë fjala gjëmëmadhe se kish dalë nga deti një baloz i zi, trim i fortë e i prapë, më i lig nga gjithë balozët e tjerë që kishin shkelur gjer atëhere truallin tonë. Ky baloz i prapë i kish hedhur vendit një rreng të rëndë: çdo derë t'i jepte një dash të pjekur, çdo vatër t'i dërgonte një vashë të njomë. Balozi vriste ditë për ditë, digjte javë për javë një krahinë. Kish vrarë kaq kreshnikë sa tani askush s'kish zemër t'i dilte përpara e t'i priste hovin, sepse topuzi i tij ishte shumë i rëndë, shpata e tij ishte shumë e mprehtë dhe heshta e tij e përshkonte tejpërtej shtatin e kreshnikut. Kështu, tërë vendi lëngonte nën thundrën e tij.

Gjergj Elez Alia s'dinte gjë: ai dergjej në shtrat si i vdekur i pakallur në varr. Askush s'vinte t'i qante brengën e t'i kërkonte ndihmë, sepse e dinte se s'ngrihej dot që të dilte as te pragu i derës.

der neunjährigen Quelle, sie spülte sie mit ihren Tränen, und trocknete das Blut mit ihrem Haar; sie verband seinen Körper mit den Tüchern der Mutter, sie kleidete ihn in die alte Kleidung des Vaters; legte ihm seine Gürtelwaffen neben das Kopfkissen. Denn wenn er seine Waffen in der Nähe wusste, fühlte der Bruder sein Herz stärker schlagen, es regte sich Hoffnung in ihm.

Wie ein Mann ertrug er die Schmerzen, wenn die Schwester ihm die Verbände wechselte. Nur einen Schmerz ertrug Georg nicht: den um die neben ihm lebendig begrabene Schwester, die seine Wunden versorgte, sich Tag und Nacht um ihn kümmerte. Dieser Schmerz nahm Georg den Atem. Seine Schwester hatte nie einen Moment der Freude gehabt. Während ihre Freundinnen sich verliebten, heirateten, Kinder bekamen, blieb sie immer im Turm an der Seite des Kranken.

So vergingen neun Jahre.

Im neunten Jahr ging das Gerücht, ein monströser Riese sei aus dem Meer aufgetaucht, stark, tapfer und dreist, böser als alle, die je vor ihm diesen Flecken Erde betreten hatten. Dieser freche Riese brachte großes Unheil über den Ort: von jeder Familie verlangte er einen gebratenen Widder und ein junges Mädchen. Er tötete, tagein tagaus, jede Woche brannte er einen Ort nieder. So viele tapfere Menschen hatte er bereits umgebracht, dass sich jetzt niemand mehr getraute, ihm gegenüber zu treten und seine Raserei zu unterbrechen, denn sein Streitkolben schien unbesiegbar, sein Schwert war sehr scharf und sein Speer durchbohrte den Körper jedes Helden als wäre er aus Butter. Demnach hatte er die ganze Gegend unter seiner Gewalt.

Georg Elez Alia wusste davon nichts. Er lag bewegungslos im Bett, wie ein unbeerdigter Tote. Niemand kam zu ihm, um ihm sein Leid zu klagen oder ihn um Hilfe zu bitten, denn man wusste, er konnte nicht einmal bis zur Türschwelle gehen.

Kur i ardhi radha shtëpisë së Gjergjit që t'i jepte balozit haraçin: dashin e pjekur dhe motrën, kjo, motra, qau me lot, u ankua dhe nëmi:

– O vëlla, po qysh na harroi ne mortja e s'na mori? Nëna e tata kalben të vdekur nën blir. Shtati i vëllait kalbet së gjalli brenda në shtëpi. Shtati i motrës do të bjerë në duart e balozit të zi... Pse vallë s'shembet kjo kullë të na zerë brenda të vdekur? Pse s'bëhet gërmadhë kjo shtëpia jonë? Vdekja është më e ëmbël, moj e zeza nënë, se sa jeta pa nder!

Atëhere Gjergji u zgjua, shikoi përreth e s'dinte ç'kishte ndodhur. Kish ndjerë se i qe lagur fytyra dhe kish pandehur se kulla qe rrënuar kaq shumë sa i shtinte shiun brenda. Zemra iu bë dy copë, shikoi motrën: dy vija lotësh ia përshkuan faqet e tretura. Dhe nga pikëllimi mallkoi kullën:

– Hej, u nxifsh, moj kulla ime! Të mbuloftë fund e krye lemashku! Paç banorë brevën e gjarpërin! Si më lëshove ti kaq shpejt pikat e shiut brenda në shtrat?

Motra ia fshiu me dorë të dredhur lotët e i tha:

– Jo, more vëlla, nuk bie shi jashtë e nuk pikon çatia e kullës. Ty të kanë lodhur fort plagët e shtatit dhe shkretia, prandaj s'di se ç'flet: sytë e mi pikojnë lot, vëlla!

Atëhere Gjergji i shtrëngoi dorën me atë pëllëmbën e thatë, i lëmoi ëmbël fytyrën, e shikoi me ata sytë e mallit dhe i foli me zjarr, si nuk kish folur kurrë:

– Pse qan, moj motër? Pse ma thyen kaq fort zemrën? Shtati im ka nëntë vjet që po kalbet së gjalli. Në këta nëntë vjet Gjergji yt s'ka pasur kurrë pushim e ka fërfëlluar gjithnjë si ai gjethi i ahut në faqe të shullërit. Vallë a s'ke pasur të hash e të pish në këta nëntë vjet? A s'të ka mbajtur ty vëllai me të veshur

Als Georg an die Reihe kam, um dem Riesen den gebratenen Widder und das Mädchen zu geben, weinte die Schwester bittere Tränen, jammerte und fluchte:

Oh Bruder, warum hat uns der Tod vergessen und nicht geholt? Mutter und Vater verfaulen unter der Linde. Mein Bruder verfault bei lebendigem Leib im Haus. Der Körper der Schwester wird bald in den Händen des schwarzen Riesen sein ... Warum fällt dieser Turm nicht in sich zusammen und verschlingt uns? Warum stürzt unser Haus nicht ein? Tod wäre viel süßer, oh Mutter, als ein ehrloses Leben!

Da stand Georg auf, sah sich um und wusste nicht, was um ihn geschah. Er spürte Feuchtigkeit auf seinem Gesicht und meinte, sein Turm sei so verfallen, dass der Regen hineintropfte. Sein Herz brach entzwei, er sah die Schwester: zwei Spuren von Tränen liefen ihr über die mageren Wangen. Aus Kummer verfluchte er das Haus:

– Hey, verdammtes Haus! Verschimmeln sollst du! Schlangen sollen in dir wohnen! Wie konntest du so die Regentropfen auf mein Bett durchlassen?

Die Schwester wischte sich mit zitternder Hand die Tränen ab und sagte zu ihm:

– Nein, lieber Bruder, es regnet nicht draußen und das Dach des Turms leckt nicht. Deine Wunden und die Einsamkeit haben dich so ermüdet, dass du nicht mehr weißt, was du sprichst. Aus meinen Augen tropfen Tränen, mein Bruder!

Da drückte Georg ihr die Hand, mit seiner ausgemergelten, aber festen Hand, streichelte ihr sanft übers Gesicht, schaute sie mit sehnsüchtigen Augen an und sprach voll Feuer zu ihr, wie er noch nie gesprochen hatte:

– Warum weinst du, Schwester? Warum brichst du mir das Herz? Seit neun Jahren verfaule ich bei lebendigem Leib. In diesen neun Jahren ist dein Georg niemals zur Ruhe gekommen, fortwährend habe ich gezittert, wie die Blätter der Zweige der Buche dort auf dem Sonnenplatz vor dem Haus. Hast du während dieser neun

e të mbathur? A të ka rënduar ndonjëherë me fjalë? Apo t'u mërzit vëllai e të ka lindur dëshira të martohesh e ta braktisësh?

Atëhere motra i mori dorën, ia shpuri në ballin e saj e iu përgjigj bukur:

– Oh, vëlla! Kaq fort të paska mërzitur ty vuajtja që më flet kështu? Hyfsha gjallë në dhe në më shkon mendja të martohem! Të ngrënë e të pirë kam pasur mjaft, vëlla. Edhe të veshur e të mbathur kam pasur mjaft. Kurrë s'më ke rënduar në fjalë si sot. Unë ty të kam tatë, ty të kam vëlla. Po sot, bacë Gjergj, dua të të qaj një brengë të madhe. Si nuk t'u përkëmb vallë shtati në këta nëntë vjet që të dalësh gjer te pragu i derës? Si nuk u tha motra jote – e thaftë vera! Po qysh të duroj unë e zeza turpin që t'i shkoj balozit në derë?

Kur dëgjoi këto fjalë, bacë Gjergji i harroi të nëntë plagët e shtatit, i harroi të nëntë dhembjet dhe brofi drejt më këmbë sikur të mos paskej lënguar kurrë në shtrat: i hollë, i gjatë, ashtu siç kish qënë dikur: trim mbi trima. I tha së motrës:

– O motër, merr që tani gjogun e luftës e zbrit shpejt në qytet drejt tek nallban vëllami. I thuaj: "Të dërgon falmeshëndet Gjergji t'ia mbathësh mirë gjogun me potkonj hekuri të farkuar e thumba trunxhi, se do t'i dalë balozit në shesh të burrave". Po s'desh të ma mbathë gjogun vëllathi, hypi sërish e shko në derë të nallban dashamirit.

Vajza i hypi gjogut, e ngau shpejt, zbriti në qytet, shkoi drejt te nallban vëllami.

– Puna mbarë, o nallban vëllami!

– Mbarë paç, moj vashë e largët.

Jahre etwa nicht genug zu essen und trinken bekommen? Hat dein Bruder nicht für deine Kleider gesorgt? Hat er sich je bei dir beklagt? Oder hast du genug von mir und willst heiraten und Kinder kriegen und den Bruder loswerden?

Da nahm die Schwester seine Hand, legte ihre Stirn hinein und antwortete:

– Oh, Bruder, leidest du so sehr, dass du so mit mir sprichst? Lebend begraben will ich werden, falls ich an Heirat denke! Zu essen und trinken hatte ich genug. Auch Kleider waren ausreichend da. Niemals hast du mir das Leben mit einem einzigen Wort so schwer gemacht, wie heute! Du bist mein Vater, du bist mein Bruder Aber heute, muss ich dir ein großes Leid gestehen, das mich umtreibt. Warum ist dein Körper in neun Jahren nicht zu Kräften gekommen, so dass du es wenigstens bis zur Türschwelle schaffen kannst? Wieso bin ich nicht gestorben – der Sommer soll mich verdorren! Wie soll ich Arme die Schande ertragen und eigenhändig dem Riesen die Tür öffnen, der mich holen will?

Als er diese Worte hörte, vergaß Georg seine neun Wunden, er vergaß die neun Schmerzen und sprang auf die Füße, als ob er nie bettlägerig gewesen wäre: dünn, lang, so wie er einmal gewesen war, der Stärkste unter den Starken. Er sagte zur Schwester:

– Schwester, geh nimm das Kampfpferd und reite schnell in die Stadt hinunter zu meinem Herzensbruder, dem Hufschmied. Sage ihm: „Georg lässt dich grüßen und sendet seinen Dank dafür, dass du ihm das Pferd gut beschlägst mit starken Hufeisen und Messingnägeln, denn er wird dem Riesen im Schlachtfeld gegenübertreten." Wenn er es nicht tun will, steig wieder auf und geh zu dem anderen uns wohlgesinnten Hufschmied.

Das Mädchen stieg auf das Pferd, ritt zur Stadt hinunter und zum Hufschmied, dem Herzensbruder.

– Guten Tag, Hufschmied, Herzensbruder!

– Guten Tag, unbekannte Frau.

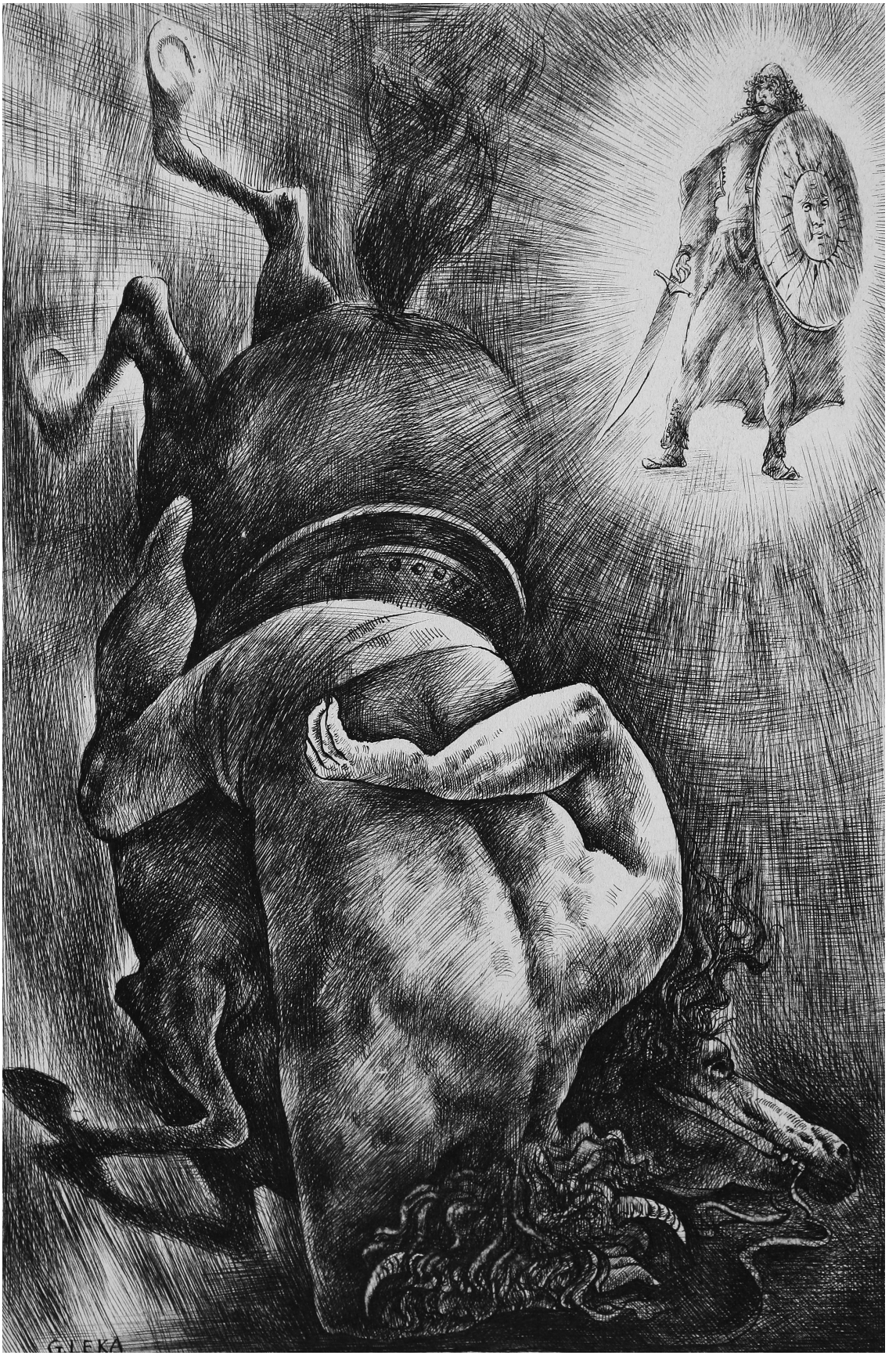
GLEKA

– O vëllam, të dërgon falmeshëndet bacë Gjergji t'ia mbathësh mirë gjogun me potkonj hekuri të farkuar e thumba trunxhi, se do t'i dalë balozit në shesh të burrave.

Mirëpo në këta nëntë vjet, që kur Gjergji ish varrosur së gjalli brenda në kullë, nallban vëllami e kish harruar fare vëllazërinë e vjetër. Ai nisi t'i flasë së prapthi motrës së bacë Gjergjit.

– Po të m'i falësh – tha – moj vashë, ata sytë e ballit, unë do të ta shpëtoj Gjergjin tënd: do t'ia mbath mirë gjogun e do t'ia bëj të fluturojë si era.

Motra e Gjergjit ia ktheu me zemërim:

– Ç'po thua ashtu, o nallban, t'u thaftë goja? Unë pandeha se pata ardhur në derë të vëllamit, po e shoh se paskam rënë në derë të magjypit. Këta dy sy unë ia kam falur një herë e përgjithmonë nënës e tatës që kalben nën dhe, ia kam falur Gjergjit tim që kalbet me nëntë plagë mbi dhe!

Kaq i tha motra e Gjergjit nallban vëllamit që e kish harruar vllazërinë dhe i ra kalit e shkoi te nallban dashamiri.

– O nallban dashamiri – i tha – të dërgon falmeshëndet bacë Gjergji t'ia mbathësh mirë gjogun me potkonj të farkuar e me thumba trunxhi, se do të dalë të luftojë me balozin e detit.

Nallban dashamiri s'ia bëri fjalën dy, po ia mbathi kalin mirë e bukur, si për vete.

– I thuaj – tha – falmeshëndet bacë Gjergjit e daltë faqebardhë në luftë.

– Rrofsh e qofsh, o nallban dashamiri!... – ia ktheu vasha.

Mbrëmanet vajza u kthye në shtëpi dhe e gjeti Gjergjin tek po priste në hie

– Herzensbruder, ich soll dich von meinem Bruder Georg grüßen, er bittet darum, dass du ihm sein Pferd mit geschmiedenen Hufeisen und Messingnägeln neu beschlägst, denn er muss mit dem Riesen kämpfen.

Doch während dieser neun Jahre, in denen Georg lebendig begraben in seinem Haus gelegen war, hatte der Herzensbruder Hufschmied die alte Freundschaft völlig vergessen. Er machte Georgs Schwester ein unverschämtes Angebot.

– Wenn du mir deine schönen Augen schenkst, liebes Mädchen, sagte er, werde ich deinen Georg retten und sein Pferd so gut beschlagen, dass es fliegt wie der Wind.

Georgs Schwester entgegnete aufgebracht:

– Was sagst du, Hufschmied, möge dein Mund verdorren! Ich dachte, ich stünde hier vor der Tür des Herzensbruders, aber ich merke schon, ich habe bei einem bösen Menschen geklopft . Meine Augen habe ich ein für allemal meinen beiden Eltern, die unter der Erde verfaulen, und meinem Bruder Georg, der mit seinen neun Wunden über der Erde verfault, geschenkt.

So sprach die Schwester zu dem befreundeten Hufschmied, der seine Freundschaft völlig vergessen hatte, trieb das Pferd an und ritt zu dem wohlgesinnten Hufschmied.

– Guter Schmied, sagte sie zu ihm, Georg lässt dich grüßen und bittet dich, ihm sein Pferd zu beschlagen mit harten Hufeisen und Messingnägeln, denn er wird gegen den Riesen aus dem Meer kämpfen.

Der wohlgesinnte Schmied ließ sich das nicht zwei Mal sagen. Sofort beschlug er das Pferd so gut, als wäre es für ihn selbst.

– Richte dem Georg Grüße aus und alles Gute für den Kampf, er möge unbeschadet daraus hervorgehen.

– Danke, guter Schmied, sagte das Mädchen.

Gegen Abend kehrte sie nach Hause zurück und fand Georg draußen. Er erwartete sie

të blirit: i veshur e i mbathur, me armët pranë.

Ai kish mposhtur dhembjen e shtatit për të ruajtur nderin e shtëpisë së vet e të gjithë vendit, për ahmarrje.

Ç'bëri Gjergj Elez Alia? I dërgoi falmeshëndet balozit të detit e i tha:

– Unë s'kam vashë për ty, o baloz! Deshtë e vathës nuk i kam majmur për ty. Kam vetëm një motër në shtëpi, po nuk ta jap dot se s'ka kush m'i lidh plagët e shtatit. Pra, të pres të dalësh në dyluftim në shesh të burrave!

Kur zuri drita të zbardhë majat, ata të dy – Gjergji dhe balozi i detit – dualën kaluar në fushë të luftës dhe zunë ta thumbojnë shoqi-shoqin me fjalë. Balozi ish veshur me parzmore të rënda hekuri, kish vënë në kokë përkrenare çeliku, ish armatosur me topuz të rëndë e me shpatë të gjatë. Edhe kalin e kish ngarkuar me pllaka hekuri. Tundej dheu ku shkelte.

Sapo e pa Gjergjin fort të tretur, kaluar mbi gjog, balozi qeshi me të madhe e i thirri:

– Nga varri qënke ngritur, o Gjergj? Pse më ke nxjerrë kot, bre burrë, në fushë të luftës? A nuk di ti se mua më thonë baloz deti? Unë kam shembur nga kali shumë kreshnikë e i kam dërguar në botën tjetër. Ty do të të shemb me gishtin e vogël.

Gjergji ia ktheu bukur:

– Mirë po thua, o baloz, të lumtë goja! Vërtet unë kam nëntë vjet që kam marrë udhën e varrit, se kam nëntë plagë në shtat. Po pa arritur ende në varr, ti më ktheve prapë. Sepse ti më ke kërkuar motrën përpara se të kërkosh dyluftimin, ke kërkuar berrat përpara se të kërkosh barinë. Unë kam ardhur këtu të të tregoj se ç'na thotë

im Schatten des Lindenbaums, vollständig angekleidet und mit den Waffen in den Händen.

Er hatte den körperlichen Schmerz überwunden, um die Ehre seines Hauses und des ganzen Ortes zu verteidigen.

Und was tat er als nächstes? Er ließ den Riesen aus dem Meer grüßen und schickte ihm folgende Nachricht:

– Ich habe kein Mädchen für dich, Riese! Die Widder auf der Weide habe ich nicht für dich aufgezogen. Im Haus habe ich nur eine einzige Schwester, die kann ich dir nicht geben, weil sonst niemand meine Wunden versorgen kann. Ich erwarte dich zum Zweikampf auf dem Schlachtfeld!

Als das Licht die Bergspitzen erhellte, traten die beiden – Georg und der Riese – auf ihren Pferden einander gegenüber. Der Riese war mit schweren Eisenpanzern bekleidet und trug einen Helm aus Stahl. Bewaffnet war er mit einer schweren Keule und einem langen Schwert. Auch sein Pferd hatte er mit Eisenplatten ausgestattet. Wo er hintrat, bebte die Erde.

Als er den abgemagerten Georg auf seinem Pferd sah, brach der Riese in Lachen aus und rief:

– Aus dem Grab bist du auferstanden, Georg? Warum hast du mich sinnlos auf den Kampfplatz geholt? Weißt du nicht, dass man mich den Riesen des Meeres nennt? Zahllose starke Helden habe ich von ihren Pferden geworfen und ins Jenseits befördert. Dich werde ich mit dem kleinen Finger zerquetschen.

Georg erwiderte ihm:

– Recht hast du, Riese! Seit neun Jahren bin ich auf dem Weg ins Grab, denn neun Wunden habe ich am Leib. Doch bevor ich im Grab angekommen war, hast du mich zurückgerufen. Denn du hast meine Schwester verlangt, ohne mich zuerst zum Duell aufzufordern. Du hast um die Herde gefragt, bevor du den Hirten trafst. Ich bin gekommen, um dir zu zeigen, was die Gesetze

kanuni i të parëve tanë: të mos lëshojmë gjënë përpara se të lëshojmë armët, të mos ia japim kurrë motrat balozit përpara se të pritemi me shpatë në shesh të luftës. Bëhu gati, baloz, se të ka ardhur dita e fundit! Këtu i thonë Gjergj Elez Alia!

I lëshuan kuajt vrap në fushën e luftës tym më tym. Balozi i prapë mori në shenjë i pari dhe hodhi topuzin. Gjogu i Gjergjit përkuli të dy gjunjët dhe u ul. Topuzi i rëndë i balozit i fluturoi Gjergjit mbi krye dhe u ngul tutje dymbëdhjetë pash thellë në lëndinë. Pluhuri u ngrit dymbëdhjetë pash lart.

Kur i ardhi radha Gjergjit e hodhi bukur topuzin e vet dhe e qëlloi balozin në shteg të ballit. Balozi u përkul e u gremis i vdekur. Kur u gremis, u tund tërë fusha. Kali mori arratinë. Gjergji nxori menjëherë shpatën e mprehtë dhe ia ndau kryet nga trungu. Kryet ia vari në mollë të shalës, trungun ia hoqi zvarrë për këmbe, nëpër fushë, përmes ferrash e drizash dhe ia hodhi në një krua. Gjaku i balozit të zi rrodhi nëpër përrua, nxiu gjithë lumin. Tre vjet rresht vendi rreth e qark kundërmoi erë kërme...

Si e vrau balozin e zi, trimi u kthye fitimtar në shtëpi, mblodhi gjithë shokët e u tha:

– Pa dëgjoni, o shokët e mi! Falë ju qofshin kullat e mia, falë ju qofshin gjithë paret e mia, falë ju qoftë gjithë malli e gjëja ime! Amanet motrën e Gjergj Elez Alisë!

Dhe trimi u hodh të përqafojë motër-zezën, që e priste me gëzim.Të dyve zemrat u pushuan përnjëheresh. Vëlla e motër ranë përdhe, të vdekur.

Vdekje më e lehtë dhe më e ëmbël s'ish parë kurrë!

Shokët i vajtuan me gjëmë të madhe. Hapën pastaj një varr të gjërë sa t'i nxerë të dy, vëlla e motër, të përqafuar. Varrin e rrethuan me një muranë të bukur që të

unserer Vorfahren sagen: Wir geben nichts her, solange wir unsere Waffen haben. Wir geben niemals unsere Schwestern her, bevor wir nicht mit einem Schwert in tausend Stücke geschnitten worden sind. Mach dich bereit, Riese, dein letzter Tag ist angebrochen! So spricht Georg Elez Alia!

Sie trieben die Pferde auf den Platz, beide schlagbereit. Der Riese eröffnete den Kampf und warf seine Keule. Georgs Pferd duckte sich in die Knie. Die schwere Keule des Riesen flog über den Kopf von Georg und versank zwölf Armspannen tief in der Wiese. Die Staubwolke stieg zwölf Armlängen hoch auf.

Als Georg an der Reihe war, zielte er mit seiner Keule genau auf die Stirn des Riesen. Der wand sich und fiel tot zu Boden. Als er aufschlug, bebte das ganze Feld. Das Pferd floh. Georg schnitt dem Teufel mit seinem scharfen Schwert den Kopf ab und hing ihn an seinen Sattel. Den übrigen Körper zog er an den Beinen über Stock und Stein, durchs Gebüsch und warf ihn schlussendlich in eine Quelle. Das Blut des schwarzen Riesen geriet aus dem Bach in den Fluss und färbte ihn schwarz. Noch die kommenden drei Jahre lang roch der ganze Landstrich nach Aas.

Nachdem er den schwarzen Riesen erledigt hatte, kehrte der Gewinner nach Hause zurück, versammelte seine Freunde um sich und sagte:

– Hört zu, Freunde! Euch sollen alle meine Türme gehören, mein Geld, alles was ich besitze, euch vertraue ich auch meine Schwester an!

Der Tapfere umarmte seine Schwester, die sich unbändig freute. Beider Herzen schlugen im gleichen Takt und hörten gleichzeitig auf zu schlagen. Schwester und Bruder fielen gemeinsam tot nieder.

Einen schöneren, leichteren Tod hatte keiner je gesehen.

Die Freude trauerten laut um sie. Dann öffneten sie ein breites Grab, in das beide hineinpassten; umarmt legten sie Schwester und Bruder hinein. Um das Grab wurde eine schön verzierte Mauer

mos harrohej kurrë sa shumë e kish dashur motra vëllanë dhe sa shumë e kish dashur vëllai motrën! Të mos harrohet trimi i madh Gjergj Elez Alia që mbrojti nderin e vet e të shtëpisë dhe që shpëtoi vendin nga dhunat e balozit të zi!

Mbi krye shokët u mbollën atyre të dyve një bli të bukur: atje pushon ngahera zogu i verës.

...Kur nisi të dushkohet mali, qyqja qëndroi mbi muranën e varrit të ri se e gjeti blirin të tharë; fluturoi mbi sarajet e zeza dhe e gjeti tërë kulmin të shembur përdhe; atëhere zuri vend në një dritare e i tha me përbetim shtegtarit që shkonte udhës:

– Dëgjo, o shtegtar i malit! Në qofsh duke kënduar, kur të afrohesh kësaj ane, pushoje këngën tënde; në qofsh duke qarë, kur të afrohesh kësaj ane, shtoje edhe më shumë vajin e gjëmën. Unë kërkova bjeshkë më bjeshkë, verova vërri më vërri, mjerova shtëpi pas shtëpie, po kurrkund nuk e pashë një trim si Gjergj Elez Alia!

Të gjitha shkuan e vanë: Gjergj Elez Alia vdiq, motra e dhimbshur vdiq, kulla e lartë u shemb. Edhe murana e varrit s'njihet më. As kulla e dikurshme. Po doli kënga që shkon si një yll drite nëpër shekuj për të kënduar trimërinë e vëllait dhe dashurinë e motrës, fismërinë e shpirtit të madh shqiptar.

Dhe kënga nuk vdes kurrë!

gebaut. Man sollte niemals vergessen, wie sehr die Schwester den Bruder und der Bruder die Schwester geliebt hatte. Man soll niemals den tapferen Georg Elez Alia vergessen, der seine Ehre und die Ehre seines Hauses verteidigt und den Ort aus der Gewalt des schwarzen Riesen befreit hatte.

Am Kopf des Grabes pflanzten die Freunde eine schöne Linde. Auf ihr rastet immer ein Sommervogel.

... Als die Berge in neuem Grün erblühten, ließ ein Kuckuck sich auf der Mauer um das frische Grab nieder, weil er die Linde vertrocknet fand. Er flog zu Georgs Haus hinauf und fand es verfallen. Da setzte er sich auf einen Fenstersims und sagte flehend zu dem Wanderer, der seines Weg ging:

– Höre, Wanderer, kommst du singend in diese Gegend, halte inne in deinem Lied; kommst du weinend, heule lauter. Ich habe Berg um Berg, Haus um Haus abgesucht und nirgendwo einen so tapferen Mann gefunden wie Georg Elez Alia!

Alle sind fort: Georg Elez Alia starb, seine mitfühlende Schwester starb, der hohe Turm stürzte ein. Nicht einmal die Mauer um das Grab hat gehalten. Aber seine Geschichte wird die Jahrhunderte überdauern und wie das Licht eines Sterns in die Zukunft sausen.

Und das Lied stirbt nie!

Ymer Aga von Ulqin

Ymer Agë Ulqini ishte djalë në lule të moshës. Të sotmen u martua, të nesërmen i ardhi kartë nga mbreti: "Ti, Ymer Agë Ulqini të nisesh e të shkosh në luftë se po na sulmon armiku..." Kjo kartë ishte e zezë, e hidhur, se e ndante trimin nga vasha, po Ymer Aga ishte ushtar e nuk e bëri fjalën dy. U ngrit, shaloi balashin, ngjeshi armët, shkoi u la shëndenë miqve e shokëve, nënës e atit, pastaj vajti e i tha vashës:

Ymer Aga von Ulqin war in der Blüte seines Lebens. Am Tag nach seiner Hochzeit erhielt er einen Brief vom König: „Du, Ymer Aga von Ulqin, musst in den Krieg ziehen. Der Feind naht." Der Brief war schwarz und das Lesen hinterließ einen bitteren Geschmack im Mund. Denn der tapfere Jüngling musste sich von seiner Braut schon wieder verabschieden. Aber Ymer Aga war Soldat und zögerte nicht. Er stand sofort auf, sattelte seinen Schecken, schnallte die Waffen um, nahm Abschied von seinen Freunden und Verwandten, von Mutter und Vater, zuletzt ging er zu seiner Frau:

– Moj vasha ime, mua më dërgon mbreti fjalë të shkoj në luftë e duhet të nisem.

– Merrmë edhe mua me ty, Ymer Agë – i thotë vasha.

– Jo, vashë, nuk të marr dot, se atje i thonë luftë e lufta është për burrat. Po unë dua të më japësh besën se nuk do të martohesh e se do të më presësh gjersa të kthehem. Më thuaj: sa do të më presësh ti mua, moj vasha ime?

– Do të të pres nëntë ditë.

– Nëntë ditë janë pak, moj vashë. Udha ime është e gjatë. Edhe lufta është e gjatë. Se kjo luftë bëhet në dhe të largët. Në më do, siç të dua, ti të më presësh nëntë vjet e nëntë ditë. Si të shkojnë të nëntë vjetët e të nëntë ditët e unë të mos kthehem, ti, vashë, martohu e trashëgohu, se kështu qënka thënë: atëhere unë s'do të jem gjallë.

Vasha psherëtiu:

– Mirë, Ymer Agë, do të të pres nëntë vjet e nëntë ditë...

Kështu e lidhën fjalën ata të dy: ai të shkojë në luftë, ajo të presë nëntë vjet e nëntë ditë. Ymer Aga i la shëndenë vashës, i hypi balashit e shkoi me zemër të ngrohtë në luftë. Kali ikte e linte prapa një re pluhuri, që ngrihej në udhë. Kalorësi nxitonte të arrinte sa më shpejt në luftë.

Trim ishte Ymer Agë Ulqini, po armiku ishte i shumtë. Që në përpjekjen e parë atij iu turrën mizëri kalorësish të veshur me hekur; e qarkuan, e qëlluan me shpatë. Ymer Aga luftoi si burrë, shtriu përdhe shumë burra, plagosi shumë të tjerë, po në luftë e sipër i vranë balashin. Sa ia vranë balashin, Ymer Aga luftoi më këmbë gjersa iu thye shpata. E zunë rob dhe e hodhën në burg, brenda në kështjellë, qarkuar nga të katër anët me mure guri të lartë, dhe e

– Mein geliebtes Mädchen, der König schickt mir den Befehl, in den Krieg zu ziehen. Ich muss aufbrechen.

– Nimm mich mit, Ymer Aga, ich bitte dich, flehte das Mädchen.

– Ich kann dich nicht mitnehmen, hier ist die Rede von Krieg und Krieg ist Männersache. Aber ich möchte, dass du mir versprichst, keinen anderen Mann anzuschauen und auf mich zu warten, bis ich zurückkehre. Sag mir: Wie lange wirst du auf mich warten, mein Mädchen?

– Neun Tage werde ich warten.

– Neun Tage sind zu wenig. Ich habe eine lange Reise vor mir. Auch der Krieg wird lange dauern. Es ist ein Krieg in weit entfernten Gebieten. Wenn du mich liebst, wie du sagst, wirst du neun Jahre und neun Tage auf mich warten. Wenn ich nach diesen neun Jahren und neun Tagen nicht zurückgekehrt bin, heißt das: ich lebe nicht mehr. Heirate dann einen anderen und ich wünsche euch viele Kinder.

Die Frau seufzte:

– In Ordnung, Ymer Aga, neun Jahre und neun Tage werde ich auf dich warten ...

So verblieben die beiden. Er würde in den Krieg ziehen, sie würde neun Jahre und neun Tage auf ihn warten. Ymer Aga nahm Abschied von seiner Frau, bestieg seinen Schecken und zog mit warmem Herzen in den Krieg. Das Pferd fiel in Galopp und zog eine große Staubwolke hinter sich her. Der Reiter gab ihm die Sporen, um so schnell wie möglich voranzukommen.

Ymer Aga Ulqin war stark und tapfer, aber die Feinde waren zahlreich. Schon beim ersten Angriff umringten ihn zahllose Ritter in Rüstung, stachen mit ihren Schwertern zu. Ymer Aga kämpfte wie ein Mann, erledigte viele Männer, verletzte viele andere, doch dann töteten sie ihm den Schecken. Ymer Aga kämpfte zu Fuß bis sein Schwert brach. Man ergriff ihn, warf ihn ins Gefängnis. Es befand sich in einer Burg, auf allen vier Seiten von hohen Steinmauern umringt. Sonst taten sie

mbajtën nder për nder, se kish qënë trim dhe trimi nderohet kudo.

Aty, në dhe të huaj, në burg, shkojnë ditët e bëhen javë, shkojnë javët e bëhen muaj, shkojnë muajt e bëhen vjete: një, dy, tre, më shumë... Mirëpo Ymer Agë Ulqini e ka zemrën të ngrohtë, sepse vasha i ka dhënë fjalën ta presë në shtëpi nëntë vjet e nëntë ditë. Ai ha bukë, pi verë, qesh, u jep zemër shokëve, e i bie çiftelisë.

Dëgjon e bija e mbretit të huaj e çuditet:

– Ç'është ky njeri – thotë – që s'tutet se është rob, brenda në burgun e kështjellës?

– Është Ymer Agë Ulqini – i thonë.

– Të fortë e paska zemrën.

– Të fortë e të ngrohtë se është shqiptar. Me fjalën e tij e me këngën e tij i forcon e i ngroh edhe të tjerët, shokët.

Po, me të vërtetë, Ymer Aga e ka zemrën të ngrohtë e syrin zjarr. Pret që mbreti i tij të dërgojë shpërblesë a shkëmbesë që ta lirojë. "Domosdo – thotë Ymer Aga – mbreti do të dërgoje të më lirojë, se unë kam luftuar kaq vjet për 'të, ia kam dëgjuar gjithnjë fjalën: ku më ka dërguar – kam vajtur, ku ka dashur – kam luftuar..." Po Ymer Aga nuk di se mbretërit i harrojnë njerëzit që u kanë bërë shërbime. Edhe mbreti i tij e ka harruar fare: atij s'i bëhet vonë se ka a s'ka Ymer Agë në botë, se Ymer Agën e pret vasha në shtëpi, se Ymer Aga kalbet në burg. Mbreti bën kokrrën e qefit në sarajet e mëdha buzë detit, ha e pi, ndërron gratë, dërgon të tjerët në luftë që të vriten, të bien robër...

Hajde-hajde, na shkojnë të nëntë vjetët. Afrohet dita e zezë. Pas nëntë ditësh do të martohet vasha e Ymer Agës, siç e kishin

ihm nichts zu Leide; denn er war tapfer gewesen und die Tapferen schätzt man überall.

Dort, auf fremder Erde, im Gefängnis, vergingen die Tage, wurden zu Wochen, vergingen die Wochen, wurden zu Monaten, vergingen die Monate und wurden Jahre: ein, zwei, drei, mehr ... Trotzdem ist Ymer Aga leicht ums Herz, denn sein Mädchen hat ihm versprochen, neun Jahre und neun Tage auf ihn zu warten. Er isst, trinkt Wein, lacht, findet neue Freunde und gibt ihnen Mut, spielt die Çiftelia.

Das hört die Tochter des fremden Königs und wundert sich:

– Wer ist dieser Mensch, der keine Angst hat als Gefangener im tiefen Gefängnis unserer Burg zu sitzen?

–Ymer Aga von Ulqin, sagt man ihr.

– Er muss ein starkes Herz haben.

– Stark und warm. Er ist Albaner. Mit seinen Worten und seinem Gesang muntert er auch die anderen Gefangenen auf.

Ja, wirklich, Ymer Aga hat ein warmes Herz und feurige Augen. Er hofft darauf, dass sein König eine Kaution oder einen Austausch schickt, damit er frei gelassen wird. „Wie auch immer,", sagt Ymer Aga, „der König wird jemanden senden, um mich zu befreien, ich habe so viele Jahre für ihn gefochten, bin immer seinem Befehl gefolgt. Wo er mich auch hingeschickt hat, ich bin hingegangen, wo er wollte, habe ich für ihn gekämpft." Ymer Aga weiß nicht, dass Könige die Menschen vergessen, die ihnen gedient haben. Auch sein König hat ihn völlig vergessen. Ihm ist es gleich, ob es einen Ymer Aga auf der Welt gibt ... ob sein Mädchen zu Hause auf ihn wartet ... ob Ymer Aga im Gefängnis verfault. Der König amüsiert sich in seinem Schloß am Meer. Er isst und trinkt, wechselt die Frauen, schickt andere in den Krieg, zum Sterben oder um Gefangene zu werden.

So vergingen neun Jahre. Der schwarze Tag kommt näher und näher. In neun Tagen würde das Mädchen von Ymer Aga einen anderen heiraten.

lidhur fjalën bashkë. Atëhere Ymer Agës i ftohet zemra, i shuhet syri: nuk ha më bukë, nuk pi më verë, nuk i bie çiftelisë. Çuditen gjithë shokët, e pyesin ç'ka e përse rri i mekur. Ai nuk përgjigjet. Qëndron heshtur, kokëvarur, i pikëlluar.

E bija e mbretit s'ia dëgjon më këngën. Pyet njerëzit:

– Ç'ka Ymer Aga që s'po i ndjehet zëri?

– Ymer Aga – i thonë – ka ditë që s'po ha e s'po pi, s'po ve gjumë në sy e s'po i bie çiftelisë...

– Ma thërrisni këtu Ymer Agën.

I vete Ymer Aga së bijës së mbretit.

– Ç'ke ti, Ymer Agë? – e pyet e bija e mbretit. – Pse s'ha bukë e pse s'pi verë? Pse s'i bie çiftelisë?

Ymer Aga pshon e ia kthen:

– Nuk ha dot e nuk pi dot, moj e bij' e mbretit; as çiftelisë nuk i bie dot. Kam parë një ëndër të keqe.

– Ç'ëndër ke parë, Ymer Agë?

– Kam parë shtëpinë të nxirë e të shembur, babanë të vdekur e të harruar, nënën gjallë, po të verbuar; edhe kam parë se vasha ime po martohet. Unë veç një natë kam ndenjur martuar me vashën time. Të nesërmen më ardhi kartë të nisem për luftë. U nisa, luftova e rashë rob. Ne e kemi bërë me besa-besë që vasha të më presë nëntë vjet e nëntë ditë. Si të shkojnë nëntë vjetët e nëntë ditët ajo të martohet. Të nëntë vjetët shkuan, tani po shkojnë dhe të nëntë ditët. Të falem, moj e bij' e mbretit, a nuk i thua babait të më lëshojë për ca ditë, të shkoj në shtëpi sa të flas me vashën e pastaj të kthehem prapë në burg?

– I them, Ymer Agë. Po im atë, mbreti, kërkon nëntë qese aspra që të të lëshojë të shkosh.

So hatten sie es vereinbart. Da erkaltet Ymer Agas Herz, seine Augen werden trübe, er isst nicht mehr, er trinkt nicht mehr, er macht keine Musik mehr. Seine Freunde wundern sich, sie fragen, was er hat, warum er so traurig ist. Er gibt keine Antwort, lässt den Kopf hängen und schweigt.

Der Königstochter fehlen die Lieder. Sie fragt die Leute:

– Was ist mit Ymer Aga los? Warum hört man seine Stimme nicht mehr?

– Seit mehreren Tagen isst und trinkt Ymer Aga nicht mehr, er schläft nicht mehr und spielt seine Laute nicht mehr, sagte man ihr.

– Bringt ihn zu mir.

Ymer Aga geht zur Tochter des Königs.

– Was ist los mit dir, Ymer Aga?, fragte die Tochter des Königs. Warum isst du nicht, warum trinkst du nicht? Warum spielst du deine Laute nicht mehr?

Ymer Aga seufzt und antwortet ihr:

– Ich kann weder essen noch trinken, verehrte Königstochter, auch die Laute kann ich nicht mehr spielen. Ich habe schlecht geträumt.

– Was hast du geträumt, Ymer Aga?

– Mein Haus war schwarz und verfallen, mein Vater tot und vergessen, die Mutter am Leben aber blind und meine Frau bereitete ihre zweite Hochzeit vor. Ich selbst war nur eine einzige Nacht mit ihr verheiratet. Am nächsten Tag kam der Befehl in den Krieg zu ziehen. Ich zog aus, ich kämpfte und wurde gefangen genommen. Meine Frau hat mir ihr Ehrenwort gegeben, neun Jahre und neun Tage auf mich zu warten. Danach darf sie wieder heiraten. Neun Jahre sind schon vergangen, jetzt vergehen auch noch die neun Tage. Ich bitte dich, liebe Königstochter, kannst du nicht mit deinem Vater sprechen, damit er mich für einige Tage frei lässt, so dass ich nach Hause reiten und mit meinem Mädchen reden kann? Dann kehre ich ins Gefängnis zurück.

– Ich sage es ihm, Ymer Aga. Aber mein Vater, der König, verlangt neun Säcke voller Dukaten für deine Freilassung.

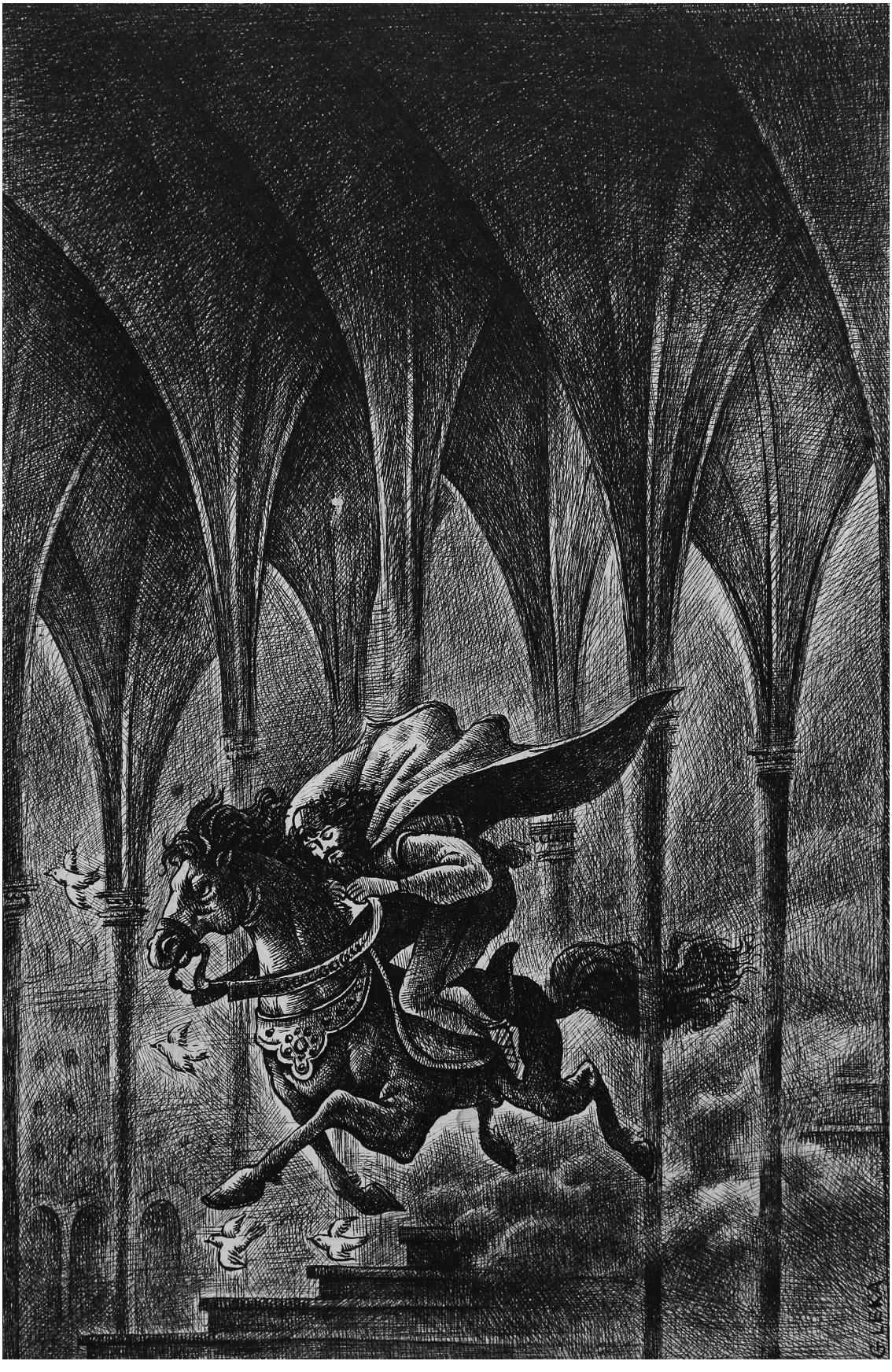

– E ku t'i gjej unë këto nëntë qese, moj e bij' e mbretit? Unë kam nëntë vjet që jam rob i zënë...

– Ç'më le ti peng mua, o Ymer Agë, që të të lëshoj të shkosh?

– Të le besën time, o bijë e mbretit.

E bija e mbretit e di se Ymer Aga është shqiptar dhe se shqiptari vdes e nuk e shkel besën. I thotë:

– Ngreu, Ymer Agë, shalo kalë dorinë e për tri ditë arrin Ulqinë.

Shokët e Ymer Agës nisin e qajnë: "Mjerë ne, Ymer Aga po shkon e na le vetëm..."

Ymer Aga kthehet e u thotë:

– Ç'kini, o shokë, që po qani? Në qofsha gjallë, do të kthehem prapë këtu një orë më parë e do të presim bashkë si ta kemi të thënë. T'u mirë mbeçi!

– Udhembarë, Ymer Agë! Dalç faqebardhë!

Shalon ai shpejt kalë dorinë, i hyp e merr vrapin drejt për në Ulqin. Kali ikën si shigjetë, le pas një vazhdë pluhuri, që ngrihet lart. Mbeten prapa male e fusha, dalin përpara male të tjera, fusha të tjera. "Vrap, dori, që të arrijmë të bukurën përpara se të martohet!" Ik e ik ditë e natë, me shkumbë të kuqe në gojë... Doriu është i kapitur. Ymer Aga është i drobitur: veshët i buçasin, po të dy shkojnë e shkojnë... Për tri ditë e tre net arrinë në vend. Ja tek zbardh Ulqini i bukur i Shqipërisë, buzë detit tonë... "Ah, Ulqin, Ulqin, tërë jetën të kam pasur në zemër! Nëntë vjet të kam parë natë për natë në ëndër! Nëntë vjet kam dashur të të puth dheun..."

Valët thyhen njëra pas tjetrës, në breg. Era fryn e fortë. Përsipër fluturojnë pulbardhat...

Ja tek nxin shtëpia e Ymer Agës. Ymer Aga e shikon si nëpër gjumë: "Jam a s'jam këtu?" I është tharë gjuha për një pikë ujë. Qëndron në një krua të lahet, të pijë.

– Und wo soll ich die hernehmen? Seit neun Jahren sitze ich hier drinnen ...

– Was gibst du mir als Pfand, Ymer Aga, wenn ich dafür sorge, dass du gehen kannst?

– Ich gebe dir mein Ehrenwort, Königstochter.

Die Tochter des Königs weiß, dass Ymer Aga Albaner ist und ein Albaner lieber stirbt, als sein Ehrenwort zu brechen. Sie sagt:

– Steh auf, Ymer Aga, sattle das Ross und in drei Tagen bist du in Ulqin.

Die Freunde von Ymer Aga jammern: „Wir arme, Ymer Aga geht fort und lässt uns allein..."

Ymer Aga dreht sich um und sagt:

– Was jammert ihr, Freunde? Bald werde ich wieder hier sein und wir werden alle zusammen auf unser Schicksal warten. Alles Gute derweil!

– Gute Reise, Ymer Aga!

Schnell sattelt er das Ross, steigt auf und galoppiert in Richtung Ulqin davon. Das Pferd schießt pfeilschnell dahin und zieht eine Staubwolke hinter sich her. Sie lassen Berge und Felder hinter sich, weitere Berge und weitere Felder. „Schnell, Roter, dass wir bei der Schönen sind, bevor sie heiratet!" Tag und Nacht sind sie unterwegs. hat bereits Schaum vor dem Maul, er ist völlig erschöpft. Ymer Aga ist ebenfalls am Ende seiner Kräfte; er hat Ohrensausen vor Müdigkeit. Aber sie gönnen sich keine Pause. Nach drei Tagen und Nächten kommen sie an. Da ist es: das weiße, schöne Ulqin Albaniens am Meer. „Ach Ulqin, Ulqin, mein Leben lang trage ich dich im Herzen! Neun Jahre lang habe ich Nacht für Nacht von dir geträumt! Neun Jahre lang wollte ich diesen Boden hier küssen ..."

Die Wellen brechen sich am Ufer. Ein kalter kräftiger Wind bläst. Möwen fliegen am Horizont ...

Dort ist auch schon das Haus von Ymer Aga. Er nimmt es wahr wie im Schlaf. „Bin ich hier oder nicht?" Seine Zunge klebt am Gaumen. Er lechzt nach einem Tropfen Wasser. Bei einer

Aty gjen t'ëmën plakë. Ai e njeh; ajo s'e njeh.

– Mirë se të gjej, o e mira nënë.

– Mirë se vjen, o rob i zënë.

– Ku më di ti se jam rob i zënë?

– Nga flokët e gjata që të varen supeve. Nga na vjen ti, o rob i zënë?

– Vij nga ajo e zeza Spanjë.

– A mos e ke parë Ymer Agën tim apo mos ke dëgjuar ndonjë fjalë për 'të?

– E kam parë sot e tri javë, moj e mira nënë. Ymer Aga u vra. Vetë e lava, vetë e qava e të shtatëzën ia ndava.

Plaka nis vajin e vajton. Ymer Aga e bën zemrën gur e nuk i rrëfen të vërtetën. I thotë:

– Ç'janë ata njerëz që nxijnë tej, moj e mira nënë? Ç'janë këta topa që po bien kodrave?

– Janë krushqit e atij qenit Veli Pashës që kanë marrë nusen e po e shpien në shtëpi. Topat që bien janë topat e dasmës.

– Ç'nuse kanë marrë, moj e mira nënë?

– Nusen e tim biri, të Ymer Agës...

Ymer Aga i bie kalit e u del krushqve përpara.

– Mirë se ju gjej, o krushq dasmorë.

– Mirë se vjen, o rob i zënë. Nga na vjen ti, o rob i zënë?

– Nga ajo e zeza Spanjë.

– A mos e ke parë Ymer Agën apo mos ke dëgjuar ndonjë fjalë për 'të?

– Kam tri javë që e kam parë. Ymer Aga u vra. Vetë e lava, vetë e qava e të shtatëzën ia ndava.

Krushqit gëzohen, qeshin; nusja qan nënë duak...

Ymer Aga hidhet e thotë:

– O krushq dasmorë! Ymer Aga më ka lënë

Quelle hält er inne, um sich zu waschen und zu trinken. Dort begegnet er seiner alten Mutter. Er erkennt sie sofort; sie erkennt ihn nicht.

– Sei gegrüßt, alte Mutter?

– Willkommen, Gefangener.

– Woher willst du wissen, dass ich ein Gefangener bin?

– Deiner langen Haare wegen, sie hängen bis auf die Schultern. Woher kommst du?

– Aus Spanien komme ich.

– Hast du dort nicht vielleicht zufällig meinen Ymer Aga getroffen oder etwas über ihn gehört?

– Heute vor drei Wochen sah ich ihn noch, gute Frau. Er wurde getötet. Ich selbst habe ihn gewaschen, beweint und am siebten Tag begraben.

Die Alte bricht in Jammern und Wehklagen aus. Ymer Aga lässt sein Herz zu Stein werden und sagt ihr nicht die Wahrheit. Er sagt:

– Was sind das für Leute da drüben? Was sind diese Kanonen dort auf den Hügeln?

– Das ist der Hochzeitszug dieses Hundes Veli Pasha. Sie haben die Braut geholt und führen sie nach Hause. Die Kanonen, die du hörst, sind für die Hochzeit.

– Wer ist die Braut, gute Frau?

– Die Frau meines Sohnes, Ymer Aga ...

Ymer Aga gibt seinem Pferd die Sporen und reitet dem Hochzeitszug entgegen. Er tritt vor den Hochzeitsführer hin und sagt:

– Seid gegrüßt!

– Willkommen, Gefangener. Woher kommst du?

– Aus dem finsteren Spanien.

– Hast du dort vielleicht Ymer Aga gesehen oder etwas über ihn gehört?

– Vor drei Wochen noch. Er wurde umgebracht. Ich habe ihn eigenhändig gewaschen, beweint und am siebten Tag begraben.

Die Hochzeitsgesellschaft jubelt, lacht; die Braut weint unter den Schleier.

Ymer Aga sagt dann gleich:

– Ihr Hochzeitsgäste! Ymer Aga hat mir ein

një amanet: t'i them nja dy fjalë kësaj vashe.

– Thuaji tri e sa të duash, o rob i zënë.

Ymer Aga i afrohet koçisë dhe pyet nusen:

– A e njeh ti Ymer Agën, moj vashë?

– Si ta njoh e mjera unë? Një natë të fjetur, nëntë vjet pa pjekur... Ajo e zeza nënë më pat thënë se ka një shenjë në llërën e djathtë, që ia ka kafshuar kali.

Ymer Aga përvesh llërën e djathtë e i tregon shenjën. Nusja e njeh, gëzohet. I zbret koçisë, hedh mbi krye duakun e nusërisë e u thotë krushqve:

– Udhë e mbarë, o krushq bujarë, se unë po marr burrin e parë! Ky është Ymer Aga im. Burrë e kisha, burrë e kam për jetë e mot!

Ymer Aga e hedh nusen në vithe të doriut edhe shkon drejt në shtëpi. Kthehet pastaj edhe sjell nënën.

Të nesërmen i hyp prapë doriut edhe merr udhën e Spanjës. "Hi, dori, të ma zbardhësh faqen, se i kam dhënë besën bijës së mbretit!" Ulqini i bukur i Shqipërisë mbetet përsëri prapa. Kali vrapon ditë e natë...

* * *

Po ç'na ndodh andej, në atë të zezë Spanjë?

Mbreti s'e dëgjon e s'e sheh Ymer Agën. Pyet e i thonë se Ymer Agën e ka lëshuar e bija që të kthehet në vendin e vet. Ai e thërret sakaq të bijën e i shfryn:

– Ç'u bë Ymer Agë robi?

– E lëshova unë, o im atë, që të takohet me vashën e tij se do t'ia merrte dikush tjetër. Më dha besën: për tri ditë vjen prapë. Sot mbarojnë të tri ditët e do të kthehet.

Mbreti zemërohet.

Vermächtnis hinterlassen: ich soll dieser Frau ein paar Worte sagen.

– Sag ihr so viel du möchtest, Gefangener.

Da nähert sich Ymer Aga der Kutsche und fragt die Braut:

– Kennst du Ymer Aga?

– Wie soll ich Ärmste ihn kennen? Eine Nacht nur habe ich mit ihm verbracht, neun Jahre lang habe ich auf ihn gewartet ... Die arme Mutter sagte mir, er habe eine Narbe auf dem rechten Unterarm, vom Biss eines Pferdes.

Ymer Aga entblößt den rechten Arm, zeigt ihr die Narbe. Die Braut erkennt ihn, jubelt. Sie springt aus der Kutsche, nimmt ihren Schleier ab und sagt zu den Hochzeitsgästen:

– Ade und gute Reise Hochzeitsgäste, ich bleibe bei meinem ersten Mann! Das ist mein Ymer Aga. Mein Mann für immer und ewig!

Ymer Aga nimmt die Braut auf die Kruppe des Pferdes und reitet mit ihr nach Hause. Dann kehrt er um und holt die Mutter.

Am folgenden Tag steigt er wieder auf sein Ross und macht sich auf den Weg nach Spanien. „Gutes Ross, du wirst mir helfen, mein Wort zu halten, das ich der Königstochter gab." Er ließ das schöne Ulqin wieder hinter sich. Das Pferd trabte Tag und Nacht.

* * *

Doch was geschieht im finsteren Spanien?

Der König hört und sieht Ymer Aga nicht. Auf seine Nachfrage sagt man ihm, Ymer Aga sei von seiner Tochter freigelassen worden um in sein Land zurückzukehren. Da lässt er sofort die Tochter zu sich kommen und zischt:

– Was ist mit dem Gefangenen, Ymer Aga?

– Ich habe ihn freigelassen, Vater, damit er seine Frau sehen kann, bevor sie einen anderen heiratet. Er hat mir sein Ehrenwort gegeben: in drei Tagen wird er zurücksein. Heute sind die drei Tage um und er wird zurückkommen.

Der König wird böse.

– Jo, të gënjeu, nuk do të kthehet!

Jep urdhër t'i presin kokën së bijës në krye të shkallëve.

– Prit, o im atë, gjersa të ngryset, se Ymer Aga do të kthehet medoemos. Ai nuk e shkel besën.

– Jo, kush shkon, nuk vjen prapë! Është si zogu i kuvlisë: posa ia hape, iku...

– Do të kthehet se më ka dhënë besën.

– Besa është një fjalë, bijë, dhe fjalën e merr era. Atë e shkelin edhe mbretërit.

– Mbretërit e shkelin, Ymer Agë shqiptari nuk e shkel, o im atë...

Në atë çast duket tej një kalorës që vjen vrap, duke lënë prapa një fashë pluhuri. Sa të mbyllësh e të hapësh sytë, kalorësi hyn në portë të kështjellës. I zbret kalit të shkumbëzuar dhe i falet së bijës së mbretit:

– Rrofsh e qofsh, moj e bij' e mbretit! E mbajta besën. Unë vajta e u ktheva. Rob isha, rob jam prapë.

Mbreti e shikon i çuditur nga kryet e shkallëve e thotë:

– Ymer Agë shqiptari, ti paske qënë me të vërtetë burrë i besës! Të lumtë!

Pastaj kthehet e u jep urdhër rojeve:

– Ymer Agën ta lironi të shkojë ku të dojë. Burrë qënka e burrë qoftë! Lëshoni edhe të nëntë shokët që ka.

Shënim: Kënga e Ymer Agë Ulqinit ose Ago Ymerit i ngjet, siç i ngjasin njëra tjetrës dy pika uji, baladës të Kostandinit të vogëlthit, që e këndojnë vëllezrit tanë arbëreshë.

– Nein! Er hat dich angelogen. Der kommt nie mehr zurück.

Der König befiehlt, seiner Tochter den Kopf abzuschneiden.

– Warte, Vater, bis es Abend wird. Ymer Aga wird ganz gewiss zurückkommen. Er bricht sein Wort nicht.

– Wer fort ist, kommt nicht mehr zurück. Es ist wie mit einem Vogel im Käfig, sobald du das Türchen öffnest, ist er weg ...

– Er wird zurückkommen. Er gab mir sein Ehrenwort.

– Ein Wort ist nur ein Wort, Tochter, Worte nimmt der Wind fort. Sogar Könige halten ihr Wort nicht.

– Könige vielleicht, aber Ymer Aga, der Albaner, der hält es gewiss, Vater ...

In dem Augenblick erscheint ein Reiter in wildem Galopp, eine Staubwolke hinter sich her ziehend. So schnell kannst du gar nicht schauen, kommt er zum Burgtor herein, steigt vom schäumenden Pferd und tritt vor die Tochter des Königs:

– Gedankt sei dir, Königstochter! Ich halte mein Wort. Ich ging und kehrte zurück. Gefangener war ich, Gefangener bin ich wieder.

Der König beobachtet das Ganze verwundert vom höchten Punkt der Treppe aus und sagt:

– Ymer Aga, du Albaner, du bist tatsächlich ein Ehrenmann. Du hast dein Wort gehalten!

Anschließend dreht er sich um und befielt den Wachen:

– Lasst Ymer Aga frei, hinzugehen wohin er will. Das ist ein wahrer Mann und als solcher soll behandelt werden! Lasst auch die neun Freunde frei, die er hier hat.

Anmerkung: Das Lied von Ymer Aga von Ulqin oder von Ago Ymeri *ähnelt*, wie zwei Wassertropfen einander ähneln, der Ballade vom kleinen Konstantin, wie sie unsere Brüder die Arbëresh singen.

Kjo këngë këndohet në gjithë Shqipërinë e brendshme dhe të jashtme kur marrin krushqit nusen që ta shpien te burri. Ajo u jep të rinjve një shëmbëll të lartë besnikërie dhe qëndrese.

Ndryshe nga balada arbëreshe, kjo këngë flet për dy besë: për besën e gruas ndaj bashkëshortit dhe besën e burrit ndaj fjalës që ka dhënë, se do të kthehet rishtas tek ai që e pat zënë rob lufte dhe që e liroi të shkojë tek e shoqja. Kjo këngë është më e fortë, më realiste se kënga arbëreshe.

Veç kësaj, kënga e Ymer Agës na kujton atë qytetin e bukur shqiptar, Ulqinin, një nga stolitë më të bukura të anëdetit shqiptar, të banuar dikur krejt nga shqiptarë, dhe të shkëputur me dhunë nga trungu ynë, bashkë me Tivarin, një qytet tjetër krejt shqiptar.

Këta dy qytete iu rrëmbyen Shqipërisë pas vendimit të Konferencës famëkeqe të Berlinit, më 1878. Shqiptarët e këtyre dy qyteteve qëndruan me armë në dorë kundër padrejtësisë dhe dhunës grabitqare. Atëhere flotat e bashkuara të fuqive të mëdha europiane të asaj kohe hapën zjarr dhe i bombarduan rëndë këto dy qytete duke vrarë shumë njerëz: gra, fëmijë, pleq, burra.

Dieses Lied singt man innerhalb und außerhalb von Albanien, wenn eine Braut zum Haus ihres zukünftigen Mannes geleitet wird. So soll dem jungen Paar ein Beispiel dafür gegeben werden, was Treue bedeutet.

Anders als in der Ballade der Arbëresh, geht es in der vorliegenden Geschichte um zwei Ehrenwörter: das der Frau gegenüber ihrem Mann und das des Mannes gegenüber der Königstochter, die ihn frei gelassen hat. Dieses Lied ist das beeindruckendste, realistischste der Arbëresh.

Außerdem erinnert uns die Geschichte an die schöne Stadt Ulqin, ein Juwel der adriatischen Küste. Zusammen mit der Stadt Tivarin, eine andere albanische Stadt, wurde es gewaltsam der albanischen Herrschaft entzogen.

Diese zwei Städte verlor Albanien nach der berüchtigten Konferenz von Berlin im Jahr 1878. Die Bewohner der beiden Städte verteidigten sie mit den Waffen in den Händen gegen die ungerechten Eroberer. Da eröffneten die vereinigten Kräfte der europäischen Heere das Feuer und bombardierten diese zwei Städe. Im Zuge der Geschehnisse wurden viele Menschen getötet: Frauen, Kinder, Alte, Männer. (Anm. der Übersetzerin: Für mich war nicht nachvollziehbar, um welche historischen Ereignisse es sich hier genau handeln soll. Mit „Konferenz von Berlin“ dürfte der Berliner Kongress gemeint sein, bei der versucht wurde, eine neue Friedensordnung für Südosteuropa auszuhandeln.)

Muji und die Feen

Gjer në lule të rinisë, Gjeto Basho Muji kish mbushur dheun me trimëritë e tij: kish gjuar e vrarë trumba egërsirash mali, kish shtrirë shumë armiq të ardhur nga deti e nga Kralia, i kish dalë zot vendit e vegjëlisë. Gjithë Krahina, me Jutbinën në krye, i këndonin trimërinë e bujarinë. Asnjë i huaj s'guxonte të shkelte e të grabiste caqet e Krahinës. Bashkë me të tridhjetë kreshnikët e tij, Muji çetonte shpesh nëpër Krahinë e nëpër Krali – gjer tej në ato Kotorret e Reja

Bereits in der Blüte seiner Jugend hatte Gjeto Bascho Muji seine Tapferkeit bewiesen. Er hatte mehrere Bergungeheuer gejagt und getötet, viele Feinde ins Jenseits befördert. Er war bereits in jungen Jahren zu einem Helden von Legenden geworden. Das ganze Land besang seine Tapferkeit und Großherzigkeit, lobte seine Taten und Udbina tat das am lautesten. Kein Fremder wagte es mehr, hierher vorzudringen und das Land zu berauben. Zusammen mit seiner Schar aus dreißig getreuen Kriegern zog Muji oft über das Land hinaus, in

dhe më tej, brenda në Senjë. Dhe gjithnjë kthehej faqebardhë.

Ky ishte Gjeto Basho Muji.

Eja ditë – shko ditë, eja muaj – shko muaj, eja mot – shko mot, fundja, i ardhi koha të martohej si gjithë bota. Një ditë, sapo zbardhi drita e ra dielli majave, Muji i hypi gjogut, kaptoi bjeshkët e zbriti Kralisë të zerë nuse. Zuri atë që i patën lëvduar: një vashë të bukur shumë, të fisme e zanatore, ashtu siç i duhej derës së tij.

Si zuri këtë vashë, Muji u kthye në Jutbinë e mblodhi treqind dasmorë, të gjithë miq e shokë të besës. Të treqindët ndritnin e vetëtinin: rrobet i kishin të arta; edhe shpatat krejt të arta, shigjetat dhe heshtat krejt të ngrira në ar. Të treqindët i kishin kuajt balashë të shaluar me shala të arta. Të gjithë ishin zotër të rinj, veç atij plakut thinjak që do t'i printe në të shkuar e kthyer. Ky plak ishte Dizdar Osman Aga dora vetë, që vinte i dyti në çetë, pas Gjeto Basho Mujit.

Ja se ç'u thotë Muji dasmorëve para se të nisen për në Krali:

– Dëgjoni, o krushq dasmorë! Kur të dilni majë bjeshkës do të gjeni tri mrize të mëdha. Aty ruajuni mos lodroni, kini mendjen mos uli të pushoni, mbani veten e mos flladiti gurrave. Se në ato vende sillen rrotull tri zana hidhërake. Mund të qëllojë që asohere të mrizojnë mrizeve a të flladiten gurrave, mund të qëllojë t'i ngacmoni e zemëroni e pastaj ato s'do lenë askënd të kalojë gjallë e shëndoshë!

Kështu i porosit Muji dasmorët. Këta e

andere Königreiche, bis nach ins neue Kotor und weiter nach Zadar und Senj hinaus. Und immer kehrte er unversehrt und ruhmreich zurück.

So war Gjeto Basho Muji.

Ein Tag kommt, ein Tag vergeht; ein Monat kommt, ein Monat vergeht; ein Jahr kommt, ein Jahr vergeht. So kam schließlich für Gjeto die Zeit zu heiraten, wie das alle taten. Eines Tages, gleich nach Sonnenaufgang, bestieg er sein Pferd, überquerte die Berge und ritt hinunter ins Königreich um dort eine Braut zu suchen. Er wählte diejenige, die ihm aufs Höchste empfohlen worden war: ein wunderschönes Mädchen, aus guter Familie und sehr fleißig und geschickt, genau wie er sie brauchte.

Als er sie gefunden hatte, kehrte Muji nach Udbina zurück und versammelte dreihundert Hochzeitsgäste, lauter Verwandte und Freunde. Die Dreihundert glänzten und schimmerten, ihre Kleider waren aus Gold; sogar ihre Schwerter bestanden aus Gold und ihre Pfeile und Lanzen waren über und über vergoldet. Ihre Pferde waren gescheckt und trugen Sattel aus Gold. Sie alle waren junge Männer, nur ein Alter mit grauem Haar war dabei; er würde sie führen. Dieser Alte war Dizdar Osman Aga höchstpersönlich, nach Gjeto Basho Muji der zweite in der Rangordnung.

Was sagte Muji den Hochzeitsgästen, bevor sie aufbrachen:

– Hört zu, liebe Leute, wenn ihr in die Berge kommt, werdet ihr drei prächtige schattige Wiesen vorfinden. Dort müsst ihr vorsichtig sein, trödelt nicht herum, setzt euch nicht, ruht euch nicht aus, nehmt euch zusammen und erfrischt euch nicht an den kühlen Quellen. An diesem Ort sind nämlich drei böse Feen unterwegs. Es könnte sein, dass sie dort rasten oder sich an den Wasserquellen erfrischen, und ihr könntet sie stören und dann lassen sie keinen von euch lebendig und gesund zurückkehren!

Das sagte Muji zu den Hochzeitsgästen. Die

dëgjojnë e i japin fjalën se do të bëjnë siç u thotë.

Kur zbardh e bardha dritë, dasmorët shalojnë mirë kuajt, u hypin, i bëjnë të lodrojnë bukur sa mahnitet tërë Jutbina, pastaj nisen me këngë e bujë për në Krali, të marrin nusen. Kur dalin majë bjeshkës përmendin porosinë e Mujit: presin menjëherë këngën e lodrimin, u zbresin urtë kuajve, i marrin përdore, ecin të heshtur; nuk ulen askund: as gurrave për të pirë ujë, as hijeve për të mrizuar, as shesheve për të valluar, po shkojnë drejt te miku. Kështu kalojnë shëndoshë e mirë majat e bjeshkës, zbresin në Krali, në shtëpi të krushkut.

Ky i pret mirë e bukur, u shtron të hanë e të pinë, i nxit të dëfrejnë. Kënga e vallja zgjatin gjer në mesnatë.

Kur zenë të fiken yjtë e të zbardhë e bardha dritë, dasmorët ngrihen, vishen e ngjishen, marrin nusen e nisen për në Jutbinë. Këngën nuk e ndalin kurrkund, lodrimin nuk e presin kurrkund. Oshëtijnë malet e lugjet nga gazi i tyre. Kështu gjersa sosin në ato tri mrizet e mëdha. Aty kujtojnë prapë porosinë e Mujit, presin këngën, ndalin lodrimet, pushojnë vikamat.

Po ja ç'iu thotë ai plaku thinjak Dizdar Osman Aga:

– Pa dëgjoni, o krushq dasmorë! Unë kam qënë shumë herë krushk e kam kaluar shpesh këtej me nuse të re. Në këto mrize kemi pu-shuar, në këto vende kemi lodruar, në këto gu-rra jemi flladitur; u kemi zbritur kuajve e kemi valluar. Nuk na ka ndodhur kurrë ndonjë e keqe. Pra fillojani gazit!

Me të dëgjuar këto fjalë, dasmorët s'bëjnë një hap më tej: u zbresin kuajve, hapen mrizeve, nisin këngën e këndojnë,

hörten ihm zu und gaben ihm ihr Wort, dass sie so handeln würden, wie er es anordnete.

Als der schöne Tag anbrach, sattelten sie ihre Pferde, stiegen auf, liessen sie traben und tanzen – so beeindruckend, dass ganz Udbina nur so staunte. Dann brachen sie mit Gesang und Getöse auf, um die Braut im Königreich abzuholen. Als sie zum Gebirgspass gelangten, erinnerten sie sich an Mujis Anordnung und unterbrachen sofort Gesang und Feierlichkeiten. Still stiegen sie von den Pferden, führten sie schweigend an den Zügeln weiter; sie hielten nirgendwo an, weder an einer Quelle um Wasser zu trinken, noch im Schatten um sich abzukühlen, noch auf einer Lichtung um zu tanzen; sie gingen geradeaus weiter und immer weiter. So überquerten sie heil die Berghöhen und stiegen hinunter ins Königreich bis zum Haus des Vaters der Braut.

Dort werden sie aufs Beste bewirtet, sie bekommen in Übermaß zu essen und zu trinken, und amüsieren sich herrlich. Gesang und Tanz dauern bis Mitternacht.

Als die Sterne verlöschen und der Tag graut, stehen die Hochzeitsgäste auf, kleiden sich an und ziehen mit der Braut los Richtung Udbina. Unterwegs singen und feiern sie unablässig. Ihre Fröhlichkeit hallt weithin über Berge und Wiesen. So auch als sie die drei großen Schattenplätze erreichen. Dort erinnern sie sich wieder an den Rat von Muji und unterbrechen Lieder und Jauchzer.

Doch da sagt der alte Dizdar Osman Aga mit dem grauen Haar:

– Hört zu, ihr Hochzeitsgäste, ich habe schon oft Bräute begleitet und bin oft hier vorbei gekommen. Jedes Mal haben wir uns in diesen Weiden ausgeruht, gefeiert, uns an diesen Quellen erfrischt, wir sind von den Pferden gestiegen und haben getanzt. Nie ist etwas Schlimmes geschehen. Kommt, lasst uns feiern!

Mehr brauchen sie nicht zu hören. Sie springen von den Pferden, lassen sich im Schatten nieder, fangen zu singen und zu tanzen an. Bäche und

nisin vallen e vallojnë. Turbullojnë gurrat e kronjtë, venë shenja e qëllojnë me heshta e shigjeta. Ushtojnë bjeshkët nga gazi i tyre.

Papritur plas një uturimë shtërmadhe që të kall tmerrin: krisin majat, fishkëllon era nëpër ahe, bubullojnë e vrungullojnë bjeshkët. Pastaj, në mes të krismave e të fishkëllimave, dalin fluturimthi mbi majat ato tri zanat hidhërake, shkërfasin dhëmbët, nxjerrin tym e zjarr nga goja, turren drejt mrizeve tek janë ndalur dasmorët. Sa të mbyllësh e të hapësh sytë, ato të tria i shtangin krushqit e i bëjnë gurë bjeshke, i ngrijnë kuajt e i bëjnë cungje rrahu. Aty ku një çast më parë gjëmonte kënga e vallja, s'ndjehet më zë njeriu e hingëllimë kali. Bunacë e madhe, vdekje... Majat nuk kërcasin, era nuk fishkëllon. Mrizet, sheshet, gurrat mbeten të jeremitur. Në mes të kësaj jeremie qëndron vetmitare, e habitur, nusja e Mujit. Veç ajo ka mbetur e gjallë, po s'di ç'të bëjë e nga t'ia mbajë. Zanat hidhen e kapin për krahu, e heqin dhe e shpien me nxitim në shpellën e tyre, thellë në bjeshkë, ku s'ka shkelur këmbë njeriu. Aty e mbajnë robinë që t'iu gatuajë drekë e darkë, t'iu mbushë ujë, të mos prehet asnjë çast...

Gjeto Basho Muji s'di gjë. Pret të vinë dasmorët me nusen. Pret, pret, po këta s'duken, s'dëgjohen: Sa më shumë vonohen, aq më shumë ngryset Muji. Mban vesh të ndjejë këngë e hingëllimë kuajsh. Nuk ndjen asgjë. E merr me mend se ç'ka ndodhur: dasmorët i kanë shkelur fjalën. Pikëllohet shumë. Ai e di se zanat e atyre tre mrizeve janë shumë hidhërake dhe mund të bëjnë të pabëmen. Pra s'vonon shumë: hedh krahaqafe krahoshin me bukë e mish, i hyp gjogut, merr bjeshkët përpjetë e del

Quellen werden trüb von den vielen Händen, die in sie hineingreifen, überallhin zielen die Hochzeitsgäste mit ihren Pfeilen und Speeren, überall hinterlassen sie Spuren, überall landen aus Jux abgeschossene Pfeile. Die Berghänge dröhnen von der Ausgelassenheit der Leute.

Plötzlich bricht ein schreckliches Getöse aus, die Bergspitzen krachten, die Luft pfeift in den Kronen der Buchen, das Gebirge ächzt und stöhnt. Dann, mitten in dem Getöse und Gepfeife, tauchen über den Gipfeln die drei bösen Feen auf, sie zeigen ihre Zähne, aus ihren Mündern dringen Rauch und Flammen, sie stürzen sich auf die Hochzeitsgesellschaft. Schneller als man zwinkern kann, haben die drei Feen alle Menschen in Steine verwandelt, die Pferde machen sie zu Baumstämmen. Wo gerade noch Gesang und Tanz waren, ist auf einmal nur Stille. Große Stille. Tod. Die Gipfel krachen nicht mehr, die Luft pfeift nicht mehr. Schattige Wiesen, Lichtungen, Quellen liegen verlassen da. In dieser Ödnis steht einsam und erstaunt – Mujis Braut. Nur sie lebt noch, weiß aber nicht, was sie machen soll und wohin sich nun wenden. Da stürzen die Feen sich auf sie, packen sie an den Armen und zerren sie schnell in ihre Höhle, tief im Bergesinneren, wo noch nie eine Menschenseele gewesen ist. Dort unten halten sie sie als Sklavin. Sie muss für sie kochen, und Wasser für sie holen und darf sich keinen Moment ausruhen ...

Von all dem hat Gjeto Basho Muji keine Ahnung. Er wartet auf den Hochzeitszug mit seiner Braut. Er wartet und wartet. Aber niemand kommt. Je mehr sie sich verspäten, desto düsterer wird Mujis Laune. Er spitzt die Ohren nach Gesang und Pferdewiehern. Nichts zu hören. Was könnte geschehen sein? Er ahnt es. Die Hochzeitsgäste haben sich nicht an ihr Wort gehalten. Er wird trauriger und trauriger. Er weiß, dass die drei Feen sehr böse sind und Ungeahntes tun können. So wartet er nicht lange: er packt etwas Brot und Fleisch ein, steigt

në livadhe. Thotë me vete: "Ç'u bënë vallë gjithë ata kreshnikë të veshur me ar, me shpata të ngjeshura ari, me heshta e shigjeta ngrirë në ar? Ç'u bënë gjithë ata kuaj që fluturonin si era?" Hedh sytë rreth e qark e nuk sheh veçse gurë e cungje. Afrohet e kqyr gurët e bjeshkës dhe i njeh pas shenjës kreshnikët e tij. Ja, ky gur i bardhë i përngjan kryedasmorit thinjak Dizdar Osman Agës, ai kuqaloshi – Ali Bajraktarit, më tej një që i ngjet Butalin Talit, një tjetër – Basho Jonës, pastaj – Zukut Bajraktar, Shaban Evimadhit, Kazi Mehmet Agës e kështu me radhë. Të gjithë kishin qënë mish e ishin bërë gurë.

Nusen nuk e sheh gjëkund.

Hej, sa shumë hidhërohet Muji! Ment lot krerësh. Po ai është burrë i fortë, i matur: e mban veten, vret mendjen ç'të bëjë që t'i ngjallë gurët e cungjet e t'i bëjë prapë njerëz e kuaj, siç kishin qënë.

Nuk e ndal fare gjogun, nuk i zbret, po shkon tej e më tej bjeshkëve të shkreta. Kërkon kronjtë e zanave, kërkon mrizet e tyre, kërkon vashën e vet. I kërkon e nuk i gjen gjëkund. Futet thellë e më thellë në ahishtë, ku s'hyn rrezja e diellit, ku s'duket fare dritë. Shkon e shkon gjersa del në një krua me ujë të kulluar si loti i syrit. Aty mban gjogun, zbret të pushojë pak. Kqyr ahishtën rreth e qark: asgjëkund s'duket ndonjë shteg po vetëm derrpë e prapë derrpë. Lart, mbi ahishtë, ngrihet një qetë shtërmadhe veshur me bar të njomë; nën ahishtë sheh plot rrëgalla të zhgalitura nga lart. Ahet e moçëm janë mbërthyer degë më degë e nuk i lenë vend as rrezes së diellit, as flladit të erës. Mugëtirë. Mendohet e thotë:

– Këtu duhet të jetë logu i zanave!

auf seinen Hengst, reitet bergan und gelangt auf die schattigen Wiesen. Er sagt zu sich selbst: „Wo sind all die in Gold gekleideten Leute mit ihren Schwertern, Pfeilen und Bögen hin? Wohin die schnellen Pferde?" Er schaut sich überall um und sieht nur Steine und Baumstämme. Als er die aber genauer betrachtet, erkennt er hier und da eine bekannte Form. Ja, dieser weiße Stein dort ähnelt dem Hochzeitsführer Dizdar Osman Aga, mit seinen grauen Haaren, der rote Stein dort ist Ali Bajrakatari und dort einer, der Butalan Tali ähnelt, und noch einer wie Basho Jona und da: Zuku Bajraktar, Shaban Evimadhi, Kazi Mehmet Aga und so weiter. Alle waren sie aus Fleisch und Blut gewesen und jetzt zu Stein geworden.

Seine Braut kann er aber nirgendwo entdecken.

Ach, wie bekümmert wird da Muji! Verrückt könnte er werden vor Kummer. Doch er ist ein starker und weiser Mann, er nimmt sich zusammen und denkt nach, wie er die Steine und Stämme wieder zum Leben erwecken und in die Menschen und Pferde zurückverwandeln könnte, die sie einmal waren.

Er hält seinen Hengst nicht an, steigt nicht ab, sondern reitet direkt weiter zu den verlassenen Bergen. Er sucht die Quellen der Feen, ihre Ruheplätze, er sucht sein Mädchen. Er sucht und findet sie nirgendwo. Er steigt tief in die Buchenwälder hinab, wo niemals ein Sonnenstrahl hingelangt. Er geht weiter und weiter bis an eine Quelle, so rein wie Tränen. Dort steigt er ab und rastet ein wenig. Rundum nur dichter Buchenwald, kein Weg und kein Steg, nur undurchdringliche Wildnis. Hoch oben, weit über dem Wald, erstreckt sich eine Wiese, mit frischem Gras bewachsen; unter dem Buchenwald sieht er von oben nur steile unwirtliche Gräben. Die alten Buchen sind dicht ineinander versträngelt, ihre Zweige lassen weder Sonnenstrahl noch Windhauch durch. Dunkelheit. Er überlegt und sagt:

– Hier müssen die Feen hausen!

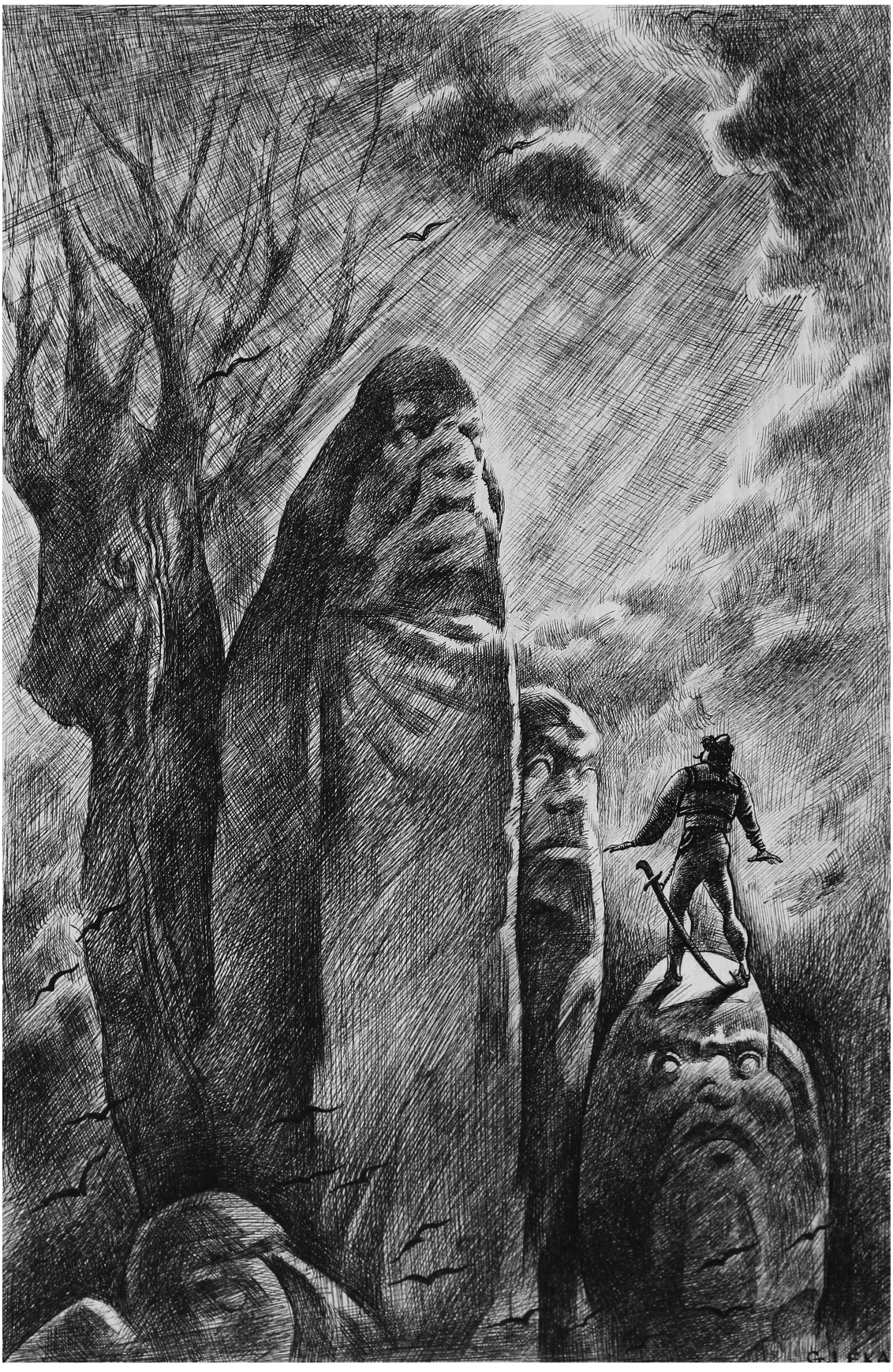

Lëshon gjogun të kullosë në ahishtë, mbështetet buzë kroit, pret durimtar të vinë zanat për ujë. Kalojnë plot tri ditë. S'pipëtin njeri. Sheh kapruaj që vinë për ujë, por nuk ngre harkun t'i gjuajë; sheh kaponj pendëshkruar, por nuk i qëllon. Ai s'ka ardhur për gjah, po ka ardhur përse ka ardhur…

Në krye të tri ditëve ja tek duket nëpër dritën e marrtë një vashë e re me petka nusërie, të bardha, me bulirë krahut. Është e bukur si hëna e majit, po pikë e vrer. Muji habitet e thotë me vete: "Ç'kërkon vallë kjo vashë e re në këtë vend të shkretë? A mos shoh vegim?" Jo, s'është vegim, vasha vjen afër e më afër. Atëhere Muji e njeh dhe i rreh zemra...

Vasha me bulirë krahut i afrohet kroit, e sheh Mujin, nuk e njeh, i thotë:

– Mirë se të gjej, o trim i ri.

– Mirë se vjen, moj vashë e re.

Ajo heq bulirën e matet ta mbushë.

– Për kë e mbush ti këtë ujë, moj vashë e re? Kujt ia shpie?

– Ah, mos më pyet, o trim i ri... Unë isha vashë e u martova. Vashë nga derë e mirë. Ardhën krushqit më muar nuse të më shpinin te burri. Dualëm në ca sheshe të bukura. Dasmorët u zbritën kuajve e ia muar këngës e valles, zunë të shtien në shenjë. Në ato sheshe na ndodhën tri zana hidhërake. Ndofta dasmorët ua shkelën sofrën tek hanin, ndofta ua turbulluan ujrat tek pinin, ndofta ua prishën gjumin tek flinin... Zoti e di, unë s'di gjë më shumë. Atëhere krisën majat, fishkëlloi një erë e fortë nëpër ahe, dual ato tri zanat, hukatën dasmorët e i bënë gurë, hukatën kuajt e i bënë cungje rrahu. Unë mbeta e shkretë nëpër shkretëtirë. S'dija ç'të bëja. Zanat më zunë robinë, më

Er lässt den Hengst unter den Buchen grasen, setzt sich neben die Quelle und beschließt, zu warten, bis die Feen Wasser holen kommen. Drei Tage vergehen. Kein Mensch zu sehen. Er sieht Rehe, die zum Trinken kommen, erhebt seinen Bogen aber nicht, er sieht buntgefiederte Auerhähne zielt aber nicht auf sie. Er ist nicht zur Jagd her gekommen, sondern für etwas Wichtigeres ….

Am dritten Tag taucht in der Dämmerung ein junges Mädchen auf, weiß gekleidet wie für eine Hochzeit, mit einem Wasserfass auf dem Rücken. Sie ist schön wie der Mond im Mai, aber irgendwie bekümmert. Muji wundert sich und sagt zu sich selbst: „Was sucht dieses schöne Mädchen an diesem armseligen Ort? Sehe ich womöglich schon Halluzinationen? Nein, keine Erscheinung, das Mädchen kommt näher. Da erkennt Muji sie und sein Herz klopft schneller ...

Das Mädchen nähert sich der Quelle, sieht Muji, erkennt ihn nicht und sagt:

– Grüß dich, junger Mann.

– Grüß dich, junge Frau.

Sie nimmt das Wasserfass ab und versucht es zu füllen.

– Für wen holst du Wasser, junge Frau? Wem bringst du es?

– Ach, frag mich nicht ... Ich war ein Mädchen aus gutem Haus und habe geheiratet. Der Hochzeitszug holte mich ab, um mich zu meinem Zukünftigen zu begleiten. Unterwegs kamen wir an schönen Wiesen vorbei. Die Hochzeitsgäste stiegen von den Pferden, wir sangen und tanzten. An diesem Ort lebten aber drei böse Feen. Vielleicht sind die Gäste in Feierlaune gegen deren gedeckte Tische gestoßen oder haben sie ihnen das Wasser verschmutzt oder sie aus dem Schlaf gerissen ... Gott weiß, was passiert ist, ich weiß nicht mehr als das: Plötzlich krachten die Bergspitzen, ein starker Wind blies durch die Baumkronen, die drei Feen tauchten auf, hauchten die Hochzeitsgäste an und machten sie zu Steinen, hauchten die Pferde an und machten

shpunë në shpellën e tyre që të më mbajnë për urdhëratë: t'iu gatuaj drekë e darkë, t'iu mbush ujë, të mos prehem kurrë. Aty do të rri për jetë e mot, robinë, po të mos vijë ndokush të më shpëtojë...

– Ç'burrë ke dashur të marrësh ti, moj vashë e re? Si ia thonë emrin?

– Unë e mjera u ndava nga nëna e tata, u ndava nga vëllai e motrat që të marr burrë një kreshnik me zë. Emrin ia thonë Gjeto Basho Muji. A e njeh ti, o trim i ri, Gjeto Basho Mujin e Jutbinës? A ia ke ndjerë emrin?

Muji nuk qesh e nuk ia kthen përgjigjen. E shikon vashën e bukur, e pyet:

– Po mua a më njeh, moj vashë e re?

– S'kam si të të njoh unë e mjera, se nuk të kam parë kurrë. Po kur të shoh e kujtoj fjalët që kam dëgjuar, ti më dukesh i tëri Gjeto Basho Muji.

Atëhere Muji s'e mban dot, qesh me të madhe:

– Unë vetë jam, o vashë e re! Sa mirë më njohe, besa! Po ti në je me të vërtetë bijë fisi, a më dëgjon të të them një fjalë?

– Pasha të madhin që rri mbi hënë e mbi diell, pasha të lumin që sundon tokë e qiell, atë që vrenj e kthjell, të gjitha ato që do të më thuash ti, Muj, unë do të t'i dëgjoj e bindem, qoftë edhe sikur ta di se do të më pritet kryet!

– Jo, unë s'dua të të pritet kryet, se të desha e të dua. Unë do të përpiqem të të shpëtoj ty e të ngjall dasmorët e mi. Po që të të shpëtoj ty e miqtë, duhet ta di se ku e kanë fuqinë zanat. Pra kur të kthehesh në shpellë u thuaj atyre që të mbajnë robinë: "Pashi mrizet ku mrizoni, o zana mali, unë

sie zu Baumstämmen. Ich blieb als einzige übrig: in einer Ödnis. Ich wusste nicht, was tun. Die Feen nahmen mich gefangen, brachten mich in ihre Höhle und dort halten sie mich gefangen. Ich muss für sie kochen, zu Mittag, am Abend, muss ihnen Wasser holen, darf mich niemals ausruhen. Dort werde ich mein Leben lang bleiben, als Sklavin, außer es rettet mich jemand ...

– Wen wolltest du heiraten, Mädchen, wie ist sein Name?

– Ich habe von Mutter und Vater, von Bruder und Schwestern Abschied genommen, um einen heldenhaften Mann zu heiraten, einen echten Krieger. Sein Name ist Gjeto Basho Muji. Kennst du ihn, oh tapferer Jüngling? Gjeto Basho Muji aus Udbina? Hast du diesen Namen schon gehört?

Muji verzieht keine Miene. Er schaut das schöne Mädchen an und fragt:

– Du erkennst mich nicht, Mädchen?

– Wie sollte ich dich kennen, ich Arme, ich habe dich niemals zuvor gesehen. Aber wenn ich dich so anschaue, erinnere ich mich an das, was ich über Gjeto Basho Muji gehört habe. Du ähnelst ihm sehr.

Da kann Muji sich nicht mehr halten, er bricht in Lachen aus.

– Ich bin es, mein Mädchen! Wie gut du mich kennst! Aber wenn du wirklich zu meiner verehrten Familie gehörst, wirst du mir kurz zuhören?

– Bei dem Herrn, der über Sonne und Mond herrscht, bei Gott im Himmel und auf Erden, bei dem der Dunkel und Licht macht, alles, was du mir sagst, Muji, werde ich anhören und befolgen, auch wenn mir der Kopf abgeschnitten werden sollte.

– Nein, ich will nicht, dass man dir den Kopf abschneidet. Ich habe dich geliebt und liebe dich immer noch! Ich werde versuchen, dich zu retten, und meine Hochzeitsgäste wieder zum Leben zu erwecken. Aber dafür muss ich wissen, worin die Kraft der Feen besteht. Wenn du in ihre Höhle zurückkehrst, sage zu ihnen: „Liebe

e shoh se jini shumë të forta, po ku e kini ju tërë këtë fuqi?"

– A thua, Muj, se do të më tregojnë mua zanat se ku e kanë fuqinë?

– Ti, vashë, mos e humb zemrën e bëj si të mësoj unë. Tani dielli po merr pas malesh. Pas pak do të perëndojë krejt, do të dalë hëna e do të bjerë ndër ahe. Zanat do të mblidhen te kroi, si për natë, të hanë darkë në dritën e hënës. Kur t'i afrohen ato sofrës, ti hiqu larg e larg, mos ha bukë, mos pi ujë. Zanave do t'iu dhimbsesh e nuk do të hanë pa ty. Në atë çast, po të dish se si t'iu flasësh, do të ta tregojnë të vërtetën. Ti u thuaj kështu zanave: "Moj zana mali! Pashi bukën që po hani, pashi majat ku veroni, pashi mrizet ku mrizoni, pashi gurrat ku flladiti! Unë kam kaq ditë që po rri me ju e do të më kini këtu robinë për jetë e mot. Pse s'më thoni, pra, se ku e kini ju fuqinë?" Kështu u thuaj. Në qoftë se nuk do të të ngrafisin menjëherë, s'ka se si t'u shmangen beve të tua. Po edhe sikur të të ngrafisin, unë prapë s'të le e do të të shpëtoj. Nesër të pres këtu.

– Mirë, Muj. Do të bëj si thua ti.

Vasha hedh bulirën krahut, i thotë tumirë mbeç Mujit, hyn thellë në ahishtë. Muji e ndjek me sy gjersa s'shihet më, pastaj del në Lugjet e Verdha.

Vasha sos në shpellë.

– Ku u vonove kështu, moj nuse? – e pyesin zanat.

– Gjeta gurrat të turbulluara, moj zana, e prita gjersa të kullohen.

– Mirë paske bërë, moj nuse.

Perëndon dielli, del hëna e zbardh majat e aheve, shtron vilarë drite lugjeve e qetave. Fryn një puhi e hollë, fërmojnë

Feen der Berge, im Namen eurer Wiesen und eures Landes, ich sehe, ihr seid sehr mächtig, aber woher nehmt ihr eure Kraft?"

– Meinst du, Muji, die Feen werden mir das verraten?

– Verlier nicht den Mut, Mädchen, tu, was ich dir sage. Jetzt geht die Sonne hinter den Bergen unter. Bald wird der Mond herauskommen und die Buchen beleuchten. Die Feen werden sich bei der Quelle versammeln, wie sie das jede Nacht tun, und im Mondlicht zu Abend essen. Wenn sie zu Tisch gehen, bleib fern, iss nichts, trink nichts. Den Feen wird es Leid tun, sie werden ohne dich nicht essen wollen. In dem Moment, wenn du das Richtige zu ihnen sagst, werden sie dir die Wahrheit gestehen. Sprich so mit ihnen: „Liebe Bergfeen, im Namen des Brotes, das ihr esst, im Namen der Bergspitzen, wo ihr den Sommer verbringt, im Namen der Wiesen, wo ihr ausruht, im Namen der Quellen, wo ihr euch erfrischt! Ich bin seit so vielen Tagen bei euch und werde bis ans Ende meines Lebens eure Gefangene bleiben. Warum sagt ihr mir nicht, woher ihr eure Kraft nehmt?" Das sag ihnen. Wenn sie dich nicht sofort verzaubern, können sie dir deine Bitte nicht abschlagen. Aber sogar falls sie dich verzaubern sollten, werde ich dich retten. Morgen erwarte ich dich wieder hier.

– Gut, Muji. Ich tue, was du sagst.

Das Mädchen nimmt das Wasserfass auf den Rücken, verabschiedet sich von Muji und taucht tief in den Buchenwald ein. Muji schaut ihr nach, bis sie nicht mehr zu sehen ist, dann tritt er auf die Gelbe Lichtung hinaus.

Das Mädchen erreicht inzwischen die Höhle.

– Warum kommst du so spät?, fragen die Feen.

– Die Quelle war trüb, liebe Feen, ich habe gewartet, bis sie wieder klar wurde.

– Gut so.

Die Sonne geht unter, der Mond geht auf und lässt die Spitzen der Buchen weiß leuchten, wirft seine Strahlen über Täler und Wiesen. Ein

gjethet. Shpesëria tulitet ndër degë, cicërijnë nëpër gjumë. Kaprojtë dalin për kullotë e për ujë. Atëhere zanat e malit nuk mënojnë: dalin gurrave, shtrohen të hanë e të pinë. Nusja rri më këmbë, u thyen bukë e u sjell ujë, po vetë s'ulet të ngjërojë. Qëndron më këmbë kryeulur, e pikëlluar.

Zana e vogël e pyet:

– Moj nuse, po ti ç'ke që s'po ha bukë e s'po pi ujë? A mos je sëmurë? Apo të ka marrë malli për njerëzi?

– Jo, moj e mira e vogël, nuk jam sëmurë e nuk më ka marrë malli për njerëzi, se unë jam fort mirë këtu ku jam. Ju më doni, prandaj më mbani midis jush; se po të mos më donit do të më kishit bërë gur siç i bëtë gjithë dasmorët. Po buka e uji s'janë për mua gjersa të mos më përgjigji për një fjalë që dua t'ju pyes. Prandaj po ju betoj me be të madhe, moj zana mali: pashi bukën që hani, pashi majat ku veroni e mrizet ku mrizoni, pashi gurrat ku flladiti e dritën e hënës ku valloni!... Pse s'më thoni edhe mua ku e kini fuqinë? Se tani ju më kini motër... Unë do të rri këtu përgjithmonë. Vend më të mirë s'kam ku gjej, motra më të dhembshura se ju s'kam në botë.

Me të dëgjuar këto fjalë, të dy zanat e mëdha hidhen ta ngrafisin vashën e mjerë, po shpejt e shpejt hyn në mes ajo e mira e vogla, zgjat dorën e u mban gojën të mos e thonë fjalën e keqe, u bret me të madhe:

– Zoti ju vraftë, moj zana të mëdha! Ç'të keqe mund të na bëjë kjo vashë e nusëruar po e pa martuar, sikur t'i tregojmë se ku e kemi ne fuqinë? Ajo është njeri, ne jemi zana; ajo e dheut, ne të qiellit e të dheut; ajo

leichter Wind weht, die Blätter rascheln. Das Federvieh zieht sich unter die Zweige zurück, zwitschert im Schlaf noch ein wenig. Die Rehe kommen heraus auf die Lichtungen und suchen Wasser. Da zögern auch die Feen nicht mehr, sie kommen heraus an die Quelle, decken ihre Tische. Das Mädchen bringt Brot und Wasser, aber setzt sich nicht zu ihnen. Bekümmert bleibt sie daneben stehen.

Die kleine Fee fragt:

– Braut, was ist los mit dir, warum isst und trinkst du nicht? Bist du krank? Oder vermisst du die Menschen?

– Nein, meine Gute, ich bin nicht krank und auch die Menschen vermisse ich nicht, denn mir geht es gut hier bei euch. Ihr mögt mich, deshalb behaltet ihr mich bei euch; wenn ihr mich nicht gern hättet, hättet ihr mich auch zu Stein verwandelt wie die anderen Hochzeitsgäste. Aber ich möchte erst wieder Wasser und Brot zu mir nehmen, wenn ihr mir eine Frage beantwortet habt. Daher beschwöre ich euch Bergfeen, im Namen des Brots, das ihr esst, im Namen der Berge, wo ihr die Sommer verbringt, im Namen der Wiesen, wo ihr euch ausruht, im Namen der Quellen, an denen ihr euch erfrischt und im Namen des Mondes, unter dessen Licht ihr tanzt, warum sagt ihr mir nicht, woher ihr eure Kräfte habt? Mittlerweile bin ich euch doch wie eine Schwester geworden ... Ich werde für immer hier bleiben. Einen besseren Ort finde ich nie und nimmer, liebevollere Schwestern als euch finde ich nirgendwo.

Als sie das hören, wollen die beiden größeren Feen sie sofort verzaubern, aber die Kleine, die Gute, tritt dazwischen und hält ihnen die Münder zu, damit sie kein schlechtes Wort sagen können und schimpft, sie laut:

– Gott soll euch strafen, große Feen! Was kann diese Braut, die niemals heiraten wird können, uns antun, wenn wir ihr verraten, wo unsere Macht steckt? Sie ist ein Mensch, wir sind Feen; sie gehört der Erde, wir Himmel

robinë, ne zotëresha. Na ka betuar me be të madhe e nuk i shmangemi dot fjalës, se na ka thyer bukën e na ka sjellë ujë. Duhet t'ia tregojmë të vërtetën.

Zanat e mëdha prapsen, shtangen. E vogla kthehet e i thotë nuses:

– Dëgjo, moj bijë njeriu! Ne kemi tri dhi të egra me brirë të artë, që kullosin në Lugjet e Verdha. Këto tri dhi s'ka zot e rob në botë t'i shtjerë në dorë se janë këmbëshpejta, vrapojnë thep më thep e hidhen krep më krep. Atyre u druhet edhe ujku e ariu, se i grijnë me brirët e artë. Po i zuri ndokush (mos qoftë thënë!) neve s'na mbetet fare fuqi: nuk fluturojmë dot, nuk ngrafisim dot, bëhemi grari si gjithë graria.

Sapo dëgjon këto fjalë, nusja ve buzën në gaz e ulet ha bukë, si ngahera.

Kur mbarojnë së ngrëni, ato tri zanat flladiten gurrave, mbledhin lule, i bëjnë kurorë për të kurorëzuar kryet, këndojnë e vallojnë. Hëna e yjtë i shikojnë nga lart, vasha e Mujit i shikon nga poshtë. Lisat e ahet rrinë të mungët. Kur mbarojnë këngët e vallet, të tri zanat zihen për dore e shkojnë fluturimthi të prehen në shpellën e tyre. Mbretëron heshtja.

Kur nis drita të çajë terrin e zanat flenë gjumin e dheut, nusja e Mujit ngrihet, merr bulirën e zbret në krua. Aty e gjen Mujin që pret.

Muji gëzohet kur e sheh, qesh me të madhe dhe e pyet:

– A shpëtove pa ngrafisur, moj vasha ime?

– Shpëtova e nuk shpëtova, o Muj. Po ti më kot më shtyve t'i pyes. Unë e di se je trim, po ato janë zana mali, kanë fuqi të madhe.

– Ku e kanë fuqinë?

und Erde; sie ist eine Sklavin, wir sind die Herrscherinnen. Sie beschwört uns und wir können dem nicht entfliehen, denn sie hat uns das Brot gemacht und das Wasser gebracht. Wir müssen ihr die Wahrheit sagen.

Die großen Feen erstarren, machen ein paar Schritte rückwärts. Die Kleine sagt zur Braut:

– Hör zu, Menschenkind, wir haben drei wilde Ziegen mit goldenen Hörnern, die auf der Gelben Lichtung grasen. Niemand auf der Welt kann die drei einfangen, weil sie so schnell sind. Sie rennen Horn an Horn, Fell an Fell. Sogar Wölfe und Bären fürchten sie, weil sie sie mit ihren goldenen Hörnern aufspießen. Falls sie jemand (Gott bewahre!) einfangen würde, bliebe uns keine Kraft mehr, wir könnten nicht mehr fliegen, nicht mehr zaubern, wir würden gewöhnliches Frauenvolk werden wie alle Frauen.

Als das Mädchen diese Worte hört, lächelt sie, setzt sich und isst mit den Feen, wie immer. Nach dem Essen, erfrischen sich die drei Feen an den Quellen, pflücken Blumen, flechten daraus Kränze und setzen sie einander auf die Köpfe, sie singen und tanzen. Der Mond und die Sterne schauen ihnen von oben zu, Mujis Mädchen von unten. Eichen und Buchen stehen bewegungslos dabei. Als sie ihre Lieder und Tänze beendet haben, nehmen die drei Feen einander an den Händen und fliegen in ihre Höhle hinunter um sich auszuruhen. Stille.

Als das Licht die Dunkelheit durchbricht und die Feen tief schlafen, steht Mujis Braut auf, nimmt das Wasserfass und geht zur Quelle. Dort findet sie Muji vor, der auf sie wartet.

Er freut sich sehr, als er sie kommen sieht, lacht laut und fragt:

– Hast du es geschafft, ohne verzaubert zu werden, Mädchen?

– Ich habe es geschafft und gleichzeitig nicht geschafft. Das Fragen war umsonst. Ich weiß, du bist stark, aber das sind Bergfeen, die haben große Macht.

– Woher kommt ihre Kraft?

– Më thanë: “Ne kemi tri dhi të egra me brirë të artë, që kullosin në Lugjet e Verdha. Këto tri dhi s’ka zot e rob në botë që t’i shtjerë në dorë, se janë këmbëshpejta, vrapojnë thep më thep e hidhen krep më krep. Atyre u druhet edhe ujku e ariu se i grijnë me brirët e artë. Po i zuri ndokush, (mos qoftë thënë!) neve s’na mbetet fare fuqi: nuk fluturojmë dot, nuk ngrafisim dot njerëz e kafshë, bëhemi grari si gjithë graria”. Kështu më thanë, Muj.

Muji dëgjon urtë, kuvendon edhe më urtë:

– E mora vesh, moj e mira ime. Këtë punë ma ler mua. Ti kthehu prapë te zanat, prit e mos ki frikë. Bëj sikur s’di gjë. Unë do të të nxjerr shëndoshë e mirë së këtejmi. Do t’i ngjall e bëj prapë njerëz dasmorët që m’i kanë shtangur. Pastaj do të bëjmë dasmë të dytë, më të madhe se të parën, sa të tunden gjithë bjeshkët. Vetë zanat e malit do të nisen dasmore e do të të sjellin me koçi të praruar gjer te dera e kullës sime.

Vasha e shikon e habitur: i beson e s’i beson, po i qesh buza kur dëgjon se vetë zanat do të nisen dasmore e do ta shpien me koçi të praruar te dera e burrit.

Muji nuk e zgjat shumë, i thotë rri me shëndet, i hyp gjogut e zbret në Jutbinë; aty qëndron në mes të sheshit dhe i bën zë tërë Krahinës:

– Hej, dëgjoni o burra të dheut! Ju flet Gjeto Basho Muji! Gjithë ata që janë gjahtarë trima, të marrin langonjtë e zagarët e të vinë sonte në kullën time. Do t’u shtroj të hanë e të pinë ç’t’iu dojë zemra. Nesër dalim për gjah bjeshkëve! Dëgjuat?

Thotë kështu e kthehet në kullë: ther berra e shqerra për darkë, jep urdhër

– Sie sagten mir: „Wir haben drei wilde Ziegen mit goldenen Hörnern, die auf der Gelben Lichtung grasen. Die drei kann niemand anrühren, weil sie so schnell sind, sie laufen Horn an Horn, Fell an Fell. Sogar Wölfe und Bären fürchten sich vor ihnen, weil sie sie mit ihren goldenen Hörnern aufspießen. Wenn jemand sie fängt (Gott behüte!), verschwinden unsere Kräfte, wir können nicht mehr fliegen, nicht mehr zaubern, werden zu gewöhnlichem Frauenvolk wie alle Frauen.“ Das haben sie gesagt, Muji.

Muji hört ruhig zu, und spricht dann weise Worte:

– Ich verstehe, meine Gute. Überlasse das mir. Du kehrst zu den Feen zurück und wartest ohne Angst. Tu als ob du von nichts wüsstest. Ich werde dich gesund aus dieser Höhle raus holen. Auch die versteinerten Hochzeitsgäste werde ich wieder zum Leben erwecken. Dann feiern wir noch einmal Hochzeit, größer und schöner als beim ersten Mal, die Berge werden dröhnen von Musik und Tanz. Sogar die Feen werden zur Hochzeit kommen und dich mir in einer goldenen Kutsche vor die Tür bringen.

Das Mädchen schaut verwundert: Sie glaubt ihm und glaubt ihm nicht, muss aber lächeln, als sie hört, dass die Feen selbst sie in einer goldenen Kutsche zu ihrem Mann begleiten werden.

Muji zögert nicht länger. Er verabschiedet sich, steigt auf sein Pferd und reitet nach Udbina; dort stellt er sich mitten auf den Hauptplatz und ruft laut, dass es in der ganzen Gegend zu hören ist:

– Hört, ihr Männer, hier spricht Gjeto Basho Muji! Alle guten Jäger sollen ihre Jagd- und Windhunde mitnehmen und mögen heute Abend zu meinem Turm kommen. Ich gebe euch zu essen und trinken, was euer Herz begehrt. Morgen gehen wir im Gebirge auf die Jagd! Habt ihr gehört?

Kaum hat er das letzte Wort gesprochen, geht er nach Hause. Dort schlachtet er Ziegen und

të gatuajnë bukë të grunjtë e të ndezin furrat.

Sapo dëgjuan britmën e Mujit, u mblodhën treqind gjahtarë trima me treqind langonj e shtatëqind e ca zagarë e i vanë Mujit drejt në kullë.

– Na thirre, o Muj?

– Ju thirra, vëllezër. Mirë se ardhët!

Muji i pret me dorë në zemër, u shtron të ngrënë e të pirë, i thotë Halilit të marrë lahutën e të këndojë, i zbavit mirë e bukur: nuk i le të mërziten. Kur nis të rëgëtijë drita, ja se ç'u thotë Muji miqve:

– Pa dëgjoni, o miq gjahtarë. Në Lugjet e Verdha kullosin tri dhi me brirë të artë. Këto tri dhi dua t'i ze të gjalla. Do ta rrethojmë bjeshkën e do t'i ndjekim gjurma-gjurmës e këmba-këmbës gjersa t'i lodhim e t'i shtiem të gjitha në dorë. Mos gaboni t'i qëlloni me heshta e shigjeta, se po të m'i vrisni a t'i plagosni, asnjë nga ju s'kthehet shëndoshë në Jutbinë.

– Si të urdhërosh ti, ashtu do bëjmë – i thonë gjahtarët.

Pastaj Muji i prin e i nxjerr në Lugjet e Verdha. Aty qarkojnë vendin e zenë pritat, s'lenë shteg as për të kaluar zogu. Muji hyn brenda në rreth me ca shokë këmbëlehtë, me langonj e zagarë. Shokët e tjerë mbajnë pritat. Bien brirët tatatatatata, pa pushuar. Gjahtarët i ndjekin dhitë e egra këmba-këmbës, gërxh më gërxh e qetë më qetë, tri ditë e tre net. Uturin tërë bjeshka... Pas tri ditësh e tre netësh dhitë kapiten e përgjunjen pranë e pranë, varin kryet në tokë. Muji i ze të gjalla, i merr e shpie në Jutbinë, i mbyll në katua, u shtie bar e gjeth bjeshke, i flladit me ujë kroi. Gjahtarëve u shtron prapë të hanë e të pinë, u jep nga një dhuratë të mirë e i përcjell shëndoshë e mirë.

Lämmer für das Abendessen, lässt Weizenbrot backen und die Öfen einheizen.

Mujis Ruf folgend versammelten sich dreihundert tapfere Jäger, dreihundert große Jagdhunde und siebenhundert Windhunde. Sie alle machen sich sofort auf zu Mujis Turm.

– Du hast uns gerufen, Muji?

– Ich habe euch gerufen, Brüder. Gut, dass ihr da seid, willkommen!

Muji erwartet sie mit der Hand auf dem Herzen, lädt sie zum Essen und Trinken ein, bittet Halili die Gusle zu nehmen und zu singen, unterhält die Leute auf angenehmste Weise. Als der Tag graut, sagt Muji zu seinen Gefährten:

– Hört, Jagdfreunde, auf der Gelben Lichtung grasen drei Ziegen mit goldenen Hörnern. Diese drei Tiere will ich lebendig fangen. Wir werden sie umzingeln und ihren Spuren folgen, sie vor uns hertreiben, bis sie ermüdet sind und wir sie packen können. Macht nicht den Fehler, mit Pfeil und Bogen auf sie zu schießen, denn falls ihr sie verletzt oder gar tötet, kehrt keiner von euch gesund nach Udbina zurück.

– Wie du befiehlst, so werden wir es tun, antworten die Jäger.

Dann führt Muji sie zur Gelben Lichtung. Sie bilden einen Kreis darumherum, kein Vogel könnte ungesehen an ihnen vorbeischlüpfen. Muji stellt sich in die Mitte des Kreises mit ein paar guten Läufern und einigen Jagd- und Windhunden. Die übrigen Kameraden halten Wache. Die Hörner ertönen pausenlos tatatatatata. Die Jäger sind den wilden Ziegen knapp auf den Fersen, sie verfolgen sie über Gipfel um Gipfel und Wiese um Wiese, drei Tage und drei Nächte. Der ganze Berg dröhnt ... Nach drei Tagen und drei Nächten sind die Ziegen erschöpft und knien sich nebeneinander nieder und legen die Köpfe auf die Erde. Muji fängt sie lebend ein und bringt sie nach Udbina, sperrt sie in den Stall, gibt ihnen Gras und aus den Bergen zu fressen und Quellwasser zu trinken. Die

Po ç'na ndodh atje në bjeshkë?

Papritur e pakujtuar zanat e malit e humbasin tërë fuqinë. Bëjnë të fluturojnë e s'fluturojnë dot. Shtatin e kanë shtëng të rëndë... I thonë erës të fishkëllojë nëpër ahet: era nuk fishkëllon. Atëhere kujtohen e ndjellin dhitë e egra me brirë të artë. Dhitë nuk u vinë. Dalin t'i kërkojnë lugjeve e krepave; mezi hedhin hapin. Dhitë nuk i shohin gjëkund, nuk ua ndjejnë erën e blegërimën. Atëhere zana e madhe përpjek duart e thotë:

– Zana, moj zana! Neve na i kanë zënë dhitë!

Nusja e Mujit ve buzën në gaz.

– Pa dëgjoni t'ju them një fjalë, moj zanat e shkëmbit! Gjeto Basho Muji ju dërgon falmeshëndet e ju thotë: "Për atë nuse që ma mbani robinë, për ata krushq që m'i kini bërë gurë bjeshke e për ata kuaj që m'i kini bërë cungje rrahu, unë jua zura dhitë e egra e jua mbaj peng".

Kur dëgjojnë zanat këto fjalë, bëjnë t'i hidhen nuses e ta ngurrosin, po nuk mundin, s'kanë fuqi. Atëhere marrin me të qarë rrugën e Jutbinës, jo fluturimthi, si zana, po më këmbë, si grari. Gurët e cungjet u gjakosin këmbët, drizat u gërvishtin duart...

Shkojnë në derë të Gjeto Basho Mujit.

– Ti, Muj, na i ke zënë dhitë me brirë të artë?

– Unë jua kam zënë e jua kam lidhur brenda në katua. I mbaj me bar të mirë e ujë kroi.

Jäger werden neuerlich bewirtet, jeder erhält ein gutes Geschenk und sie verabschieden sich.

Aber was geschieht währenddessen im Gebirge?

Plötzlich und unerwartet verlieren die Feen ihre Wunderkräfte. Sie wollen fliegen und können es nicht. Ihre Körper sind zu schwer. Sie befehlen dem Wind durch die Buchen zu pfeifen: der Wind pfeift nicht. Da rufen sie nach den wilden Ziegen mit den goldenen Hörnern. Die kommen nicht. Sie suchen sie überall, auf allen Wiesen und in allen Spalten bis sie fast nicht mehr gehen können. Die Ziegen sind nirgendwo auffindbar, nirgends zu riechen oder zu hören. Da schlägt die älteste Fee die Hände zusammen und sagt:

– Oh meine Feen, man hat unsere Ziegen gefangen genommen!

Mujis Braut lächelt.

– Lasst euch etwas sagen, ihr Feen der Felsen, Gjeto Basho Muji schickt euch Grüße und lässt euch ausrichten: „Für die Braut, die ihr gefangen haltet, für die Hochzeitsgäste, die ihr in Steine verwandelt habt und für die Pferde, die ihr in Baumstämme verwandelt habt, habe ich eure wilden Ziegen eingefangen und behalte sie jetzt bei mir."

Als die Feen diese Worte hören, stürzen sie sich auf die Braut und wollen sie in Stein verwandeln. Aber sie können es nicht, sie haben keine Kraft mehr. Da machen sie sich weinend auf den Weg nach Udbina, zu Fuß, nicht fliegend wie bisher, nicht wie Feen sondern wie Frauen. Die Steine und Holzstückchen unter ihren Sohlen machen ihnen die Füße wund, die Dornbüsche zerkratzen ihre Hände ...

Sie gehen bis zur Tür von Gjeto Basho Muji.

– Du, Muji, hast unsere Ziegen mit den goldenen Hörnern gefangen?

– Ich habe sie gefangen und im Stall angebunden. Ich füttere sie mit gutem Gras und gebe ihnen Quellwasser zu trinken.

Atëhere zana e madhe i lutet me lot në sy:

– Në dorën tënde jemi, o Gjeto Basho Muji! Tani ja na vra në vatrën tënde, ja na lësho gjënë e gjallë, se ndryshe duhet të mbytemi, të hidhemi nga maja e shkëmbit; ne do të t'i ngjallim krushqit e do të t'i bëjmë siç i ke pasur, do t'u japim kuajt për dore e do t'i nisim për këtej. Nusen do të ta sjellim me koçi të praruar në derë. Do të na kesh këtu dasmore të para.

Muji u thotë i qetë:

– Unë s'dua të di fare për këta krushq që po më thoni ju. As nuk më bëhet vonë për atë nusen që kini zënë e mbani robinë. Le të rrinë atje ku janë: krushqit gurë e nusja robinë. Nuse të re gjej kur të dua në Krahinë e në Krali. Po këto tri dhi unë s'i lëshoj dot, se gjë të tillë s'kam zënë kurrë herë tjetër, megjithqë kam shkelur kryq e tërthor tërë bjeshkën. Kur të bëj dasmë të re do t'i ther për mish që të gostit dasmorët. Brirët e artë do t'i var në mur që të ndritin ditë e natë.

Kur dëgjojnë këto fjalë zanat nisin vajin e vajtojnë, nisin gjëmën e gjëmojnë sa i dhimbset edhe gurit e drurit. Sikur s'janë zana, po grari si gjithë të tjerat. Muji s'tundet fare. Atëhere këputet nga shoqet zana e vogël, fshin lotët me flokët e ballit, i merr dorën Mujit e i jep besën:

– Dëgjo, o trim Gjeto Basho Muji! Kurdoherë që të jesh krushk e të kesh nuse për të sjellë përmes bjeshkëve, kurdoherë që të kesh baloz për të vrarë, kurdoherë që të dalësh për gjah, kurdoherë që të duash vend për të lodruar, kurdoherë që të duash mriz për të mrizuar, kurdoherë që të duash të shtiesh në shenjë, ndalu gurrave të freskohesh, ndalu mrizeve të pushosh,

Die älteste Fee bittet mit Tränen in den Augen:

– Wir sind in deiner Hand, Gjeto Basho Muji, du kannst uns in deinem Haus töten oder unsere Ziegen freilassen, denn sonst müssen wir uns ertränken oder von einem hohen Felsen stürzen. Die Hochzeitsgäste werden wir dir wieder herzaubern, so wie sie waren, wir geben ihnen ihre Pferde und schicken sie hierher. Deine Braut bringen wir dir höchstpersönlich in einer goldenen Kutsche bis vor die Tür. Wir werden deine allerersten Gäste sein.

Muji sagt gelassen zu ihnen:

– Die Hochzeitsgäste sind mir ganz egal. Ebenso die Braut, die ihr gefangen habt und als Sklavin haltet. Die sollen alle bleiben, wo sie sind: die Gäste versteinert und die Braut eure Sklavin. Ich kann mir jederzeit eine neue Braut aussuchen, wo es mir beliebt, hier oder im ganzen Königreich. Aber die drei Ziegen gebe ich nicht mehr her, solche habe ich nämlich noch nie gefangen, obwohl ich auf jedem Berg und in jedem Tal gewesen bin. Wenn ich wieder heirate, werde ich sie schlachten und den Gästen vorsetzen. Die goldenen Hörner werde ich an die Wand hängen, damit sie mir Tag und Nacht Licht geben.

Als die Feen das hören, beginnen sie zu stöhnen und zu klagen und so laut zu weinen, dass sogar die Steine und das Holz sie bedauern. Sie weinen wie Frauen, nicht wie Feen. Muji zuckt mit keiner Wimper. Da löst sich die kleinste Fee von den anderen dreien, trocknet ihre Tränen mit den eigenen Haaren, nimmt Muji bei der Hand und verspricht ihm:

– Hör zu, tapferer Gjeto Basho Muji, wann immer du einen Hochzeitszug haben willst, um eine Braut übers Gebirge zu führen, wann immer du ein Ungeheuer töten willst, wann immer du auf die Jagd gehst, wann immer du einen Ort suchst, um ausgelassen zu sein oder Rast zu halten, wann immer du jagen willst, kannst du dich an den Quellen erfrischen, kannst im Schatten anhalten, kannst und jagen, wo du

ndalu shesheve të shtiesh në shenjë. Të japim besën se askujt nuk do t'i bëjmë të keqe, askujt nuk do t'i themi një fjalë. Ne me tonat, ju me tuajat.

Muji gjendet ngushtë, vret mendjen e thotë:

– Zana jini e zana qofshi! Po besa qoftë besë e fjala fjalë: dhitë e egra jua kam falur!

Kthehet i thërret Halilit:

– Nxirrua dhitë, Halil, nga katoi!

Sapo dalin dhitë nga katoi, zanat ndërrojnë shpejt fytyrë: marrin prapë fuqinë si më parë. Ato bëhen dritë e fluturojnë drejt bjeshkës e dalin në Lugjet e Verdha; aty kërkojnë dasmorët gurëve, kërkojnë kuajt cungjeve, i ngjallin përsëri, i bëjnë siç kishin qënë e u thonë:

– Hajt, ngrihi e shkoni, ju qoftë udha e mbarë. Zbrisni në Jutbinë se ju pret Gjeto Basho Muji!

Ata fërkojnë sytë e thonë:

– Oh, sa paskemi fjetur në këto lugje!

Nuk iu kujtohet fare se kishin qënë gurë bjeshke...

Shkojnë e lahen në krua, flladiten mirë, u hypin kuajve. Ndërkaq zanat e kanë vënë nusen e Mujit në një koçi të praruar, janë mbrehur vetë dhe po e çojnë në Jutbinë. Kur zbresin në fushë të Jutbinës, dasmorët ia nisin këngës e valles. Muji dhe Halili dalin i presin. Atëhere krisin majat e dëgjohen zanat që këndojnë shkëmb më shkëmb:

– Zana jemi zana qofshim!
Besa besë e fjala fjalë,
Dasmorë e nuse të qofshim falë!

Zana e madhe këndon në mal, zana e

möchtest. Wir geben die unser Ehrenwort, wir werden niemandem mehr Schlechtes antun, wir werden keinem ein Wort sagen. Du mit den deinen, wir mit den unsren.

Muji fühlt sich in die Enge getrieben, überlegt und sagt schließlich:

– Feen seid ihr und Feen sollt ihr bleiben! Ich nehme dich beim Wort und du musst dein Wort halten. Die wilden Ziegen gehören euch.

Er ruft Halili:

– Hol die Ziegen aus dem Stall, Halili!

Kaum sind die Ziegen aus dem Stall gekommen, verwandeln sich die Gesichter der Feen: Sie bekommen ihre einstige Kraft. Sie werden zu Licht und fliegen über Berg und Tal bis auf die Gelbe Lichtung. Dort suchen sie die steinernen Hochzeitsgäste, suchen die baumstamm–gewordenen Pferde, erwecken sie wieder zum Leben, verwandeln sie in das zurück, was sie vorher waren und sagen:

– Steht auf und geht, gute Reise! Geht nach Udbina, dort erwartet euch Gjeto Basho Muji.

Sie reiben sich die Augen und sagen:

– Oh, haben wir lang geschlafen.

Sie erinnern sich keineswegs daran, dass sie Steine gewesen sind ...

Sie baden im Bach, erfrischen sich köstlich und springen auf die Pferde. Unterdessen haben die Feen Mujis Braut in eine goldene Kutsche gesetzt, spannen sich selbst ein, und bringen das Mädchen nach Udbina. Als sie ins Tal hinunter gelangen, stimmen die Hochzeitsgäste Lieder an und beginnen zu tanzen. Muji und Halili erwarten sie schon. Da krachen die Berggipfel und man hört die Feen auf den Felsen singen:

– Feen sind wir, Feen bleiben wir!
Ehre bleibt Ehre, Wort bleibt Wort,
Möge Gästen und Braut das Glück hold sein!

Die große Fee singt vom Gipfel aus, die

mesme këndon në shkëmb, zana e vogël këndon mbi lisa:

– Zana jemi e zana qofshim!
Besa besë e fjala fjalë,
Gruaja grua e zana zanë,
Zana diell e gruaja hënë...
. . . . . .

Kështu këndojnë zanat bjeshkëve, ndërsa në Jutbinë fillon dasmë e dytë, më e madhe se e para.

Gjeto Basho Muji i mundi e i zbuti zanat hidhërake: liroi për jetë e mot lugjet e gurrat, mrizet e kreishtat, livadhet e rrahet. Ua fali njerëzve.

mittlere Fee von einem Felsen, die Kleine von einer Buche:

– Feen sind wir, Feen bleiben wir!
Ehre bleibt Ehre, Wort bleibt Wort,
Frau bleibt Frau, Fee bleibt Fee,
Die Frau der Mond und die Fee die Sonne
. . . . . .

So singen die Feen von den Bergen herab, während in Udbina eine zweite Hochzeit beginnt, größer als die erste.

Gjeto Basho Muji ist es gelungen, die bösen Feen zu versöhnen. Für immer hat er Täler und Quellen, Schattenplätze und Gipfel, Wiesen und Ebenen von ihnen befreit und den Menschen geschenkt.

Der junge Omer

E ëmbël është e bardha rini, e hidhur është e zeza pleqëri. Sepse rinia çan stuhitë me hovin e shpirtit e të krahut, shemb të keqen e larton të mirën, e bën të mundur të pamundurën.

Rini, të falem.

E bardhë je, e bardhë qofsh!

Dëgjoni tani, fëmijë, tregimin e Omerit të Ri, të asaj bijës së bukur e njomzake të plakut të moçëm. Kjo vajzë ia zbardhi faqen tërë vendit, ashtu siç ia kish zbardhur para saj trimi mbi trima Gjergj Elez Alia. Prandaj tërë bota shqiptare i këndon trimërinë e bukurinë, ua jep shëmbëlltyrë brezave që vinë.

Süß ist die Jugend, bitter das Alter. Denn die Jugend hat den Sturm und Drang gepaart mit der Kraft von Körper und Seele, sie schirmt das Schlechte ab und betont das Gute. Sie macht das Unmögliche möglich.

Jugend, dank sei dir!

Glücklich bist du, glücklich sollst du bleiben!

Hört jetzt, Kinder, die Geschichte vom jungen Omer, der schönen zarten Tochter eines alten Mannes. Dieses Mädchens ließ alle aus der ganzen Gegend vor Bewunderung erblassen, so wie vor ihr der tapferste aller tapferen jungen Männer, Georg Elez Alia. Seither besingt ganz Albanien ihre Tapferkeit und Schönheit, auf dass sie den nachkommenden Generationen als Vorbild diene.

Na ish ç'na ish. Na ish një herë një plak fort i motuar: i mënçur, flokëbardhë, po me shtat të kapitur, si gjithë pleqtë – s'i mundte këmba e dora. Kështu ish tani, por në të ri kish qënë trim me emër: kish luftuar shumë luftra, vetë e me shokë të besës, dhe i kish fituar, kish dëbuar armiqtë që kishin shkelur vendin, kish mbushur malet e fushat më bëmat e tij bujëmëdha. Këto bëma ia këndonte gjithë vendi me gojë e me lahutë, siç u këndohet vetëm trimave, të mirëve.

Mirëpo shkuan vjetet njëri pas tjetrit, kaloi e bardha rini, kaloi e bujëshmja burrëri, e plakosi e zeza pleqëri. Krahu iu vdar, gjuri iu pre, drita e syrit iu shkurtua. Nuk merrte më bjeshkët përpjetë si qëmoti, nuk luante dot shpatën e topuzin; rrinte pranë vatrës e bluante në mendje ditët e bukura të rinisë, që kishin perënduar përgjithmonë e s'do të ktheheshin kurrë.

Dhe më e keqja e të këqiave: plakut s'i kish mbetur mashkull në derë. Djemtë i qenë vrarë një pas një, në luftra, për të mbrojtur vendin e nderin. Plaku kish vetëm një vajzë – vajzë pleqërie. Të bukur e kish, të mirë e kish: zejtare e magjëtore, po ç'e do? Vajzë... Vajza, thonë, nuk lot dot as shpatën, as topuzin, as heshtën e hollë, po vetëm boshtin e furkën.

Këtë vajzë e kish fejuar me një djalë të mirë si veten. Kish prerë edhe ditën e dasmës. Kjo ditë ishte e afërme.

Po ç'na ndodh?

Na del nga deti një baloz kapedan: i ri, i zi, buzëvarur dhe, mbi të gjitha, i vrazhdë, shtypës, grabitës. Balozi mbante satërin ndër dhëmbë, vriste, priste, gllabëronte. Thuaj baloz e i ke thënë të gjitha mynxyrat...

Es war einmal, was war. Es war einmal ein sehr alter Mann, weise, mit weißen Haaren, aber mit einem ausgemergelten Leib, wie alle älteren Menschen – Beine und Arme wollten nicht mehr so recht. So stand es jetzt um ihn, aber in seiner Jugend war er berühmt gewesen für seine Tapferkeit, hatte in vielen Kriegen gekämpft, allein und mit Kameraden, und hatte jeden Kampf gewonnen, hatte Feinde aus dem Land vertrieben, war mit seinen großartigen Taten landauf, landab berühmt geworden. Überall sang man von diesen Taten, mit und ohne Gusle-Begleitung, so wie man nur für die Allertapfersten, die Besten singt.

Doch dann vergingen die Jahre, die Jugend verflog, die Blütezeit des Lebens ebenso, und schließlich schlug das schwarze Alter zu. Der Arm starb ab, das Knie wurde steif, das Augenlicht ließ nach. Er konnte nicht mehr über steile Berghänge laufen wie einst, Schwert und Kriegskeule nicht mehr schwingen; er saß beim Ofen und ließ in Gedanken die schönen Tage der Jugend noch einmal vorbeiziehen, die für immer verschwunden waren und nie mehr wiederkehren würden.

Das Schlimmste von allem war, dass er keinen Mann mehr im Haus hatte. Die Söhne waren einer nach dem anderen im Krieg gefallen, als sie Land und Ehre verteidigten. Der Alte hatte nur eine Tochter, sein letztes Kind. Sie war schön, liebenswert, geschickt und eine gute Köchin. Aber was soll's, sie war und blieb ein Mädchen ... Ein Mädchen, heißt es, kann weder Schwert, noch Keule oder Speer halten, nur Spindel und Spulen.

Dieses Mädchen hatte der Vater mit einem jungen Mann verlobt, der so gut war wie sie selbst. Der Tag der Hochzeit stand schon fest. Er kam näher und näher.

Was geschah aber?

Ein Riese entstieg dem Meer: jung, schwarz, mit hängendem Maul, und vor allem rau, aufdringlich, gierig. Er hielt ein Messer zwischen den Zähnen, tötete, schnitt, eroberte. Ein Teufel wie er im Buche steht, eine Katastrophe.

Një ditë prej ditësh baloz kapedani shkruan e i dërgon një kartë plakut të moçëm, trimit të dikurshëm. Ja ç'i thotë në këtë kartë:

"Dëgjo, or ti, ngordhalaq! Kam dëgjuar se ti paske qënë dikur kreshnik me emër; kam dëgjuar edhe se bota të këndon dhe sot këngë me gojë e me lahutë. Po të jetë kështu, të ftoj të dalësh në shesh të burrave të luftosh me mua. Aty ke për të parë trim me sy. Po të mos vish ti, do të vi unë e do të të grabit dhen e dhi, do të të djeg shtëpinë e do të të mar vajzën robinë. Ty do të ta pres kokën thinjake e do t'ua hedh qenve".

Plaku e merr kartën, e hap, e këndon dhe lotët i rrjedhin çikër–çikër faqeve të vyshkura, mustaqeve të thinjura.

E bija e sheh dhe e pyet:

– Pse loton kështu, o im atë? Mos të ka vdekur ndonjë mik i zemrës apo ndonjë vëllam? Ç'të thotë ajo kartë që ke në dorë?

– Ah, mos më pyet, moj bijë, Zoti të faltë. Unë paskam lindur në ditë të zezë, të më nxihet faqja në pleqëri. Baloz kapedani, që ka dalë buzë detit e ka shkelur vendin, më fton të luftojmë bashkë në shesh të burrave. Po unë jam plak, s'mund. Balozi thotë se po të mos dal në luftë, do të vijë vetë këtu, do të na grabitë dhen e dhi, do të na djegë shtëpinë, mua do të më presë kokën e do t'ua hedhë qenve, ty do të të marrë robinë. E keqja është se s'ka kush lufton për mua.

– Mos e prish zemrën, o im atë, – i thotë e bija – se mbase ka kush lufton për ty. Ty të njeh tërë vendi. Aty ka shumë trima që dinë ta luajnë shpatën. S'ka se si të mos dalë ndonjë zemërmadh që të të marrë krahun, se ti i ke zbardhur faqen vendit kur ke qënë i ri: ke luftuar, e ke mbrojtur nga balozët e detit e nga kapedanët e Kralisë.

– Ata janë të rinj, moj bijë, s'dinë gjë

Eines Tages schreibt dieser Riese dem Alten, ehemaligen Helden, einen Brief mit folgendem Wortlaut:

„Hör zu, du Schwächling, ich habe gehört, du warst einst ein tapferer Krieger, dessen Name heute noch landauf, landab gesungen wird? Wenn es so ist, sollst du auf dem Kampfplatz erscheinen und mit mir kämpfen. Dann wirst du sehen, was Held bedeutet. Wenn du nicht kommst, komme ich zu dir und hole mir dein Hab und Gut, ich stecke dein Haus in Brand und raube dir deine Tochter. Ich schneide dir den grauen Kopf ab und verfüttere ihn an die Hunde."

Der Alte öffnet den Brief und beim Lesen rollen ihm langsam Tränen über die abgemagerten Wangen und versickern in dem dünnen Schnurbart.

Die Tochter sieht das und fragt:

– Warum weinst du, Vater? Ist ein lieber Bekannter gestorben oder ein Freund? Was steht in dem Brief, den du in der Hand hältst?

– Ah, frag mich nicht, liebe Tochter, Gott behüte dich! Ich bin an einem schwarzen Tag geboren, dass mich soetwas im Alter überkommen muss. Der monströse Riese, der aus dem Meer gekommen ist und unser Land in Atem hält, lädt mich zum Zweikampf ein. Aber ich bin ein alter Mann, ich kann ihm nicht gegenüber treten. Das Monster sagt, wenn ich nicht mit ihm kämpfe, kommt es hierher und raubt uns aus, zündet das Haus an, schneidet mir den Kopf ab und wirft ihn den Hunden vor, und dich will es entführen. Das Schlimme ist, dass es niemanden gibt, der an meiner Stelle kämpfen könnte.

– Mach dir keine Sorgen, Vater, sagt die Tochter, vielleicht gibt es doch jemanden, der für dich kämpfen kann. Das ganze Land kennt dich. Es gibt viele tapfere Männer, die das Schwert zu handhaben wissen. Da wird doch ein großherziger Kerl dabei sein, der deinen Platz einnehmen kann, denn du hast die Ehre dieses Landes verteidigt, als du jung warst. Du hast gekämpft und es gegen Riesen aus dem Meer und Kommandanten aus dem Königreich verteidigt.

– Die sind jung, liebe Tochter, sie wissen

nga punët e lashta. Asnjë nuk do të dojë të hidhet në luftë, se balozi i zi është i prapë e vrasëtar. Topuzin e ka të rëndë, shpatën të mprehtë.

– Jo, o im atë: të rinj janë, po ty të dinë, se t'i këndojnë këngët. Kur të zbardhë e bardha ditë, vishu mirë, mbathu mirë, e shko në derë të zotit të madh të Jutbinës. Iu fal zotërisht e i thuaj të mbledhë në kuvend zotërit e vendit. Aty, në kuvend, ua thuaj të gjitha e ata do të dalin të të marrin krahun.

Plaku u ndrydh, u mendua, pastaj bëri si ç'i tha vajza.

Të nesërmen, sapo zbardhi e bardha ditë, u ngrit, u vesh e u mbath mirë, i hypi kalit, mori frenë në dorë e u nis për në Jutbinë. Aty ra në derë të zotit të madh, iu fal zotërisht e iu lut të thërresë në kuvend të tridhjetë zotërit e vendit. Këta u mblodhën sakaq e u ulën në kuvend, nën kryen e zotit të madh. Plaku iu trua pleqërisht:

– Pa dëgjo, o zoti i madh i Jutbinës. Dëgjoni edhe ju, gjithë zotërit e vendit! Mua më ka shkruar e dërguar një kartë baloz kapedani e më thërret të dal në fushë të luftës që të matemi në trimëri. Po të mos dal, thotë, do të vijë të më grabitë dhen e dhi, të më djegë shtëpinë, të më presë kokën e t'ua hedhë qenve, të më rrëmbejë vajzën e ta bëjë robinë. Po unë jam plak i motuar e s'e luaj dot më shpatën siç e luaja qëmoti, s'e hedh dot topuzin e heshtën. Ju e dini se mua s'më ka mbetur mashkull në vatër, që të dalë të luftojë e të ma mbrojë nderin. Djemtë të gjithë m'u vranë në luftra... Kam një vajzë të vetme, po qysh mund të dalë një vajzë e njomë të luftojë me një baloz kapedan? Po ju pyes, o zot i madh, e ju, o zotër të vendit: kush është ai trim zemërbardhë që do të hidhet të më shpëtojë nga kjo mynxyrë, të luftojë në vendin tim me balozin e detit?

Zotërit e Jutbinës e dëgjojnë e rrinë

nichts von den alten Geschichten. Niemand von ihnen wird sich in den Kampf stürzen, denn der Riese ist mörderisch. Er hat eine schwere Keule, ein scharfes Schwert.

– Nein, Vater, sie mögen jung sein, aber sie kennen dich, sie besingen dich in ihren Liedern. Wenn der Tag anbricht, kleide dich sorgfältig an und gehe zum Herrscher von Udbina. Grüße ihn wie ein Herr und sage ihm, er soll die Versammlung der Männer des Landes einberufen. In der Versammlung berichtest du ihnen alles und sie werden dir helfen.

Der Alte überlegte lange, dann tat er, was seine Tochter gesagt hat.

Sobald der Tag anbrach, stand er auf, zog sich gut an, stieg auf sein Pferd, nahm die Zügel in die Hand und brach nach Udbina auf. Dort klopfte er an die Tür des großen Herrschers, grüßte ihn herzlich und bat ihn, die Versammlung der dreißig Fürsten des Landes einzuberufen. Die Versammlung kam rasch zustande, man setzte sich und der Herrscher übernahm den Vorsitz. Der Alte sprach zu ihnen wie die Alten so sprechen:

– Hört, große Herren von Udbina, höre mich an Vorsitzender! Der Riese aus dem Meer hat mir einen Brief geschrieben und mich zum Zweikampf gefordert. Wenn ich nicht auftauche, sagt er, wird er mir allen Besitz rauben, mein Haus anzünden, mir den Kopf abschneiden und den Hunden zum Fraß vorwerfen und meine Tochter gefangen nehmen. Aber ich bin ein alter Mann und kann das Schwert nicht mehr handhaben wie früher, ich kann weder die Keule noch den Speer werfen. Ihr wisst, dass mir kein anderer Mann im Haus geblieben ist, der statt mir kämpfen könnte, um meine Ehre zu verteidigen. Alle meine Söhne sind in Kriegen gefallen ... Ich habe nur ein einziges Mädchen, wie sollte aber ein junges Mädchen gegen den starken Riesen kämpfen? Ich frage euch, große Herren dieses Landes, wer von euch ist so großherzig und würde mich vor diesem Unglück retten und an meiner Stelle mit dem Meeresriesen kämpfen?

Die Herren von Udbina hören versteinert zu.

të marmarosur: asnjë s'ngre sytë ta shikojë plakun, asnjë s'hap gojë të marrë fjalën, po sikush gëzohet fshehtas se trimi i qëmoçëm ndodhet ngushtë, se do t'i shuhet buja e bëmave të lashta, se Krahina e Jutbina nuk do t'ia këndojë më këngët me gojë e me lahutë. Afërmenç, edhe balozit napran i druhen fort e s'guxojnë t'i dalin përpara.

Gjer atëhere balozi nuk i kish prekur fare zotërit e vendit: shkelte e shtypte vetëm vegjëlinë. Nganjëherë madje ndante me zotërit prenë e luftës, u hidhte ndonjë kockë që ta brehnin si qentë.

Plaku s'di se ç'kanë zotërit e Jutbinës që s'ngrenë kryet ta shikojnë e s'hapin gojën të flasin. Nxjerr e rendit përpara qeset me pare: një, dy, tri, shumë. Grish t'i marrë ai që do të zotohet të luftojë me balozin.

Po asnjë s'i prek me dorë.

Atëhere plaku e merr vesh se askush nuk do që t'i marrë krahun; ngryset e ngrihet pikë e vrer, le kuvendin me të tridhjetë zotërit e Jutbinës, me zotin e madh në krye, e del në oborr. Aty dëgjon se zotërit e Jutbinës, që një çast më parë kishin qënë të pagojë, në kuvend, qeshin me të madhe...

Mezi i hyp kalit. Në të kthyer udha i duket shumë e gjatë, moti i duket shumë i zymtë, jeta i duket e pështirë, pa shije, si uji pas lëngate.

"Hej, thotë me vete. Qysh qënka ndryshuar kështu bota! Kur isha unë i ri, hidhesha t'i merrja krahun çdo të mjeri që vinte të më truhej në derë; madje asqë prisja të vinte të më truhej, po hidhesha vetë sapo më binte në vesh se dikush e shtypte të dobëtin. Ç'u bë vallë burrëria e kreshnikia e qëmoçme?... Do t'i dal vetë baloz kapedanit, pa le të bëhet ç'të bëhet!"

Keiner hebt den Blick, keiner öffnet den Mund, jeder scheint sich sogar insgeheim darüber zu freuen, dass der einstige Held jetzt in die Enge getrieben ist, denn die Geschichten über seine großartigen Taten werden nun verblassen und bald wird niemand in der Gegend oder in Udbina mehr über ihn singen. Außerdem haben sie große Angst vor dem schrecklichen Riesen und trauen sich nicht, ihm gegenüber zu treten.

Bis dahin hatte der Riese die Herrscher des Landes noch unbeschadet gelassen, nur auf das gewöhnliche Volk hatte er es abgesehen. Manchmal teilte er sogar seine Beute mit den Herrschern, warf ihnen ein paar Knochen hin, über die sie herfielen wie die Hunde.

Der Alte weiß nicht, was mit den Herren von Udbina los ist, dass keiner von ihnen den Kopf hebt oder den Mund aufmacht. Er zeigt die Säckchen voll Geld, die er mitgebracht hat: eins, zwei, drei, viele. Sie sollen der Preis sein für den, der sich verpflichtet mit dem Riesen zu kämpfen.

Keiner wagt sie anzurühren.

Da begreift der Alte, dass er von niemandem Hilfe erwarten darf. Er steht traurig auf, verlässt unverzüglich die Versammlung der dreißig Herren von Udbina, mit dem Vorsitzenden an der Spitze, und tritt hinaus in den Hof. Dort hört er, wie die Herren von Udbina, die einen Moment vorher noch sprachlos wirkten, in lautes Gelächter ausbrechen.

Mühsam steigt er auf sein Pferd. Der Rückweg erscheint ihm viel länger als der Hinweg, das Wetter erscheint ihm schlechter denn je, das Leben widerlich, geschmacklos, wie Wasser nach einer Krankheit.

„Hey," sagt er zu sich selber, „Wie sich die Welt verändert hat! Als ich jung war, sprang ich jedem Armen bei, der an meine Tür klopfte; ich wartete nicht einmal auf das Klopfen, sobald mir zu Ohren kam, dass einem Schwächeren Unrecht geschah, eilte ich ihm zu Hilfe. Was ist los mit der einstigen Männlichkeit und Tapferkeit? Ich werde dem Riesen höchstpersönlich gegenübertreten, soll geschehen, was geschehen muss!"

G.LEKA

E bija, që kullot dhentë, e sheh nga larg tek po kthehet kryevarur, i del përpara, i mban kalin e i thotë:

– Misardhe, o im atë! Pse je kaq i vrugëtuar? Ç'të thanë ata zotërit në kuvend? A doli ndonjë trim të të marrë krahun?

– Ah, mos më pyet, moj bijë, të faltë Zoti! Asnjë s'hapi gojë të më përgjigjet, asnjë nuk zgjati dorë të prekë qeset me pare, asnjë s'dëgjoi të dalë të luftojë me baloz kapedanin. Hej, sikur të të paskesha ty djalë!

– Mos ki keq, o im atë. Për balozin ti sot më ke djalë. Do të dal vetë në shesh të luftës!

– Rri, moj vajzë, Zoti të faltë! Ty sot dy javë vinë krushqit të të marrin. Qysh dalke të luftosh ti në shesh të burrave? Atje s'kanë zemër të dalin as trimat e ndjerë, ata që dinë ta luajnë mirë shpatën e topuzin. Balozi i zi është keqan, zemërak, të pret kryet. Ndofta edhe më keq: të mund e të merr robinë. Rri këtu se do të shkoj unë vetë të luftoj. Edhe sikur të vritem, s'ka gjë, se unë jam plak i motuar, e kam ngrënë kullotën time. Vetëm një gjë më vjen keq: vendi ynë paska mbetur berani: zotër kemi, trima s'kemi.

Vajza s'dëgjon, ngulmon.

– Jo, im atë, do të shkoj të luftoj me balozin e zi!

Thotë kështu, kthehet në shtëpi, hyn në quar, shalon bukur gjogun e luftës, i hyp e bie shpejt në qytet. E mbath mirë kalin te farkëtari, shkon te floktari e pret flokët, që të duket si djalë, kthehet në shtëpi, vesh petkat burrërishte, ngjesh brezit armët e moçme, bëhet gati të niset. I ati mundohet ta ndalë, po vajza ka marrë vrull e s'ndalet.

– Jo, o im atë! Do të shkoj! Ti më ke mësuar që në vogëli të hedh shtizën e shigjetën, të los shpatën e topuzin.

Die Tochter, die mit den Schafen auf der Weide ist, sieht ihn von weitem mit hängendem Kopf daherkommen, sie geht ihm entgegen, hält das Pferd und sagt:

– Willkommen, Vater! Warum bist du so bedrückt? Was haben die Herrscher dir bei der Versammlung gesagt? Hat sich ein Tapferer gefunden, der dir helfen wird?

– Frag mich nicht, Tochter, Gott behüte dich! Kein einziger hat den Mund aufgemacht, keiner die Hand ausgestreckt, um die Säckchen voll Münzen zu nehmen, keiner wagt den Kampf gegen den Riesen. Ach, wärst du doch nur ein Junge!

– Verzage nicht, Vater. Heute bin ich ein Junge! Ich werde selbst zum Kampf gegen den Riesen antreten!

– Ruhig, Mädchen, bleib hier. In zwei Wochen wirst du heiraten. Was redest du da von Kampf? Nicht einmal diejenigen, die gut mit Schwert und Keule umgehen können, wagen sich zum Kampfplatz. Das schwarze Monster ist besonders böse, es schneidet dir den Kopf ab. Oder noch schlimmer: es nimmt dich gefangen. Bleib hier, denn ich gehe selbst. Sollte ich sterben, macht das nichts, ich bin ein alter Mann, ich habe mein Leben schon gelebt. Nur eins tut mir leid: In unserem Land scheint es nur mehr Herrscher zu geben, keine Helden.

Das Mädchen beharrt auf seinem Vorschlag.

– Nein, Vater, ich werde gegen den schwarzen Teufel kämpfen.

Gesagt getan. Sie geht nach Hause, sattelt das Kriegspferd im Stall, steigt auf und reitet geschwind in die Stadt. Sie lässt es beim Schmied gut beschlagen, geht zum Haarschneider, lässt sich die Haare kurz schneiden, sodass sie aussieht wie ein Junge, kehrt nach Hause zurück, zieht sich Männerkleider an, sucht die alten Waffen hervor und ist bereit zum Aufbruch. Der Vater stellt sich ihr in den Weg, aber das Mädchen lässt sich nicht aufhalten.

– Nein, Vater! Ich gehe! Du hast mir von klein an beigebracht, mit Pfeil und Bogen zu schießen, Schwert und Keule zu handhaben.

– Të kam mësuar, moj bijë, po për ujq, kur turren të na hanë gjënë e gjallë.

– Edhe balozi ujk është, o im atë... Gjer tani kam vrarë ujq, tani do të vras balozë, sipas shëmbëlltyrës të Gjergj Elez Alisë, sipas shëmbëlltyrës sate, atë.

Atit i mbushet zemra plot dritë, i jep një këshillë:

– Dëgjo, bijë. Kur të shkosh të dalësh në shesh të luftës, do të gjesh udhës një katund të madh; në atë katund do të shikosh një kullë të bardhë me tre kate. Kjo është më e bardha e më e larta nga të gjitha. Ruaju, bijë, mos shkel në atë derë, se ajo është kulla e të fejuarit tënd. Doket e vendit urdhërojnë që vajza të mos shkelë në shtëpinë e burrit përpara se të martohet.

Ajo ve buzën në gaz e i thotë:

– Mirë, o im atë, do të mundohem të mos shkel në atë shtëpi...

Pastaj i falet babait, i puth dorën, i le shëndenë, i hyp gjogut dhe e nget vrap. Gjogu fluturon si zog: e kish marrë fort malli për hapësirë, për luftë. Kalon bjeshkët me ahishte e qarrishte, kalon qafmalet, zbret në fushëtirë e shkon më tej. Kur arrin afër atij katundit të madh, që i kish treguar i ati, vajza ve pëllëmbën mbi ballë dhe shikon. Ja tek zbardh atje tej një kullë me tre kate: më e larta e më e bardha nga të gjitha. Dielli po perëndon, afrohet muzgu i natës. Vasha bën be me vetvete se do të hyjë në shtëpi të burrit e do të kalojë natën aty, si mik. "Unë, thotë, tani jam veshur djalë e nuk do të më njohë. Më mirë se këtu nuk do të gjendem asgjëkund". Bën be dhe e mban fjalën: i zbret gjogut, shkon troket dang-dang! në derë të kullës, vikat me të madhe, burrërisht:

– O i zoti i shtëpisë!

I zoti i shtëpisë dëgjon, del në dritare, pyet:

– Ich habe es dir beigebracht, Mädchen, aber nur, damit du dich gegen Wölfe verteidigst, die das Vieh auffressen wollen.

– Auch der Riese ist ein Wolf, Vater. Bis jetzt habe ich Wölfe getötet, diesmal werde ich einen Riesen töten, wie Georg Elez Alia einst, wie du einst.

Dem Vater füllt sich das Herz mit Licht. Einen Rat gibt er ihr noch:

– Hörzu, Mädchen, wenn du zum Kampfplatz reitest, wirst du unterwegs durch ein großes Dorf kommen, in diesem Dorf wirst du ein weißes Haus mit drei Stockwerken sehen, das weißeste und höchste von allen. Geh dort ja nicht hinein, denn dort wohnt dein Verlobter. Ein Mädchen darf vor der Hochzeit niemals über die Schwelle des Hauses ihres Bräutigams treten, so wollen es unsere Bräuche.

Sie lächelt und sagt:

– Gut, Vater, ich werde mich bemühen, dieses Haus nicht zu betreten ...

Sie verabschiedet sich vom Vater, küsst ihm die Hand, sagt ihm Lebewohl, steigt auf das Pferd und galoppiert davon. Der Hengst fliegt dahin wie ein Vogel, er hatte Sehnsucht gehabt nach weiter Landschaft – nach Krieg. Sie überqueren das Gebirge, Buchen- und Eichenwälder, Bergpässe, erreichen das Flachland und halten noch immer nicht an. Als sie in der Nähe des großen Dorfes sind, von dem der Vater erzählt hatte, legt das Mädchen die Hand über die Stirn und hält Ausschau. Genau, dort am Horizont sieht sie ein dreistöckiges Haus, höher und weißer als alle anderen. Die Sonne geht unter, es dämmert. Das Mädchen entscheidet in sich, die Nacht im Haus ihres zukünftigen Gemahls zu verbringen, als Gast. „Ich bin wie ein Junge gekleidet, er wird mich nicht erkennen.", denkt sie, „Besser als in seinem Haus werde ich es nirgendwo haben." Gesagt getan, vor der Tür ihres Zukünftigen steigt sie vom Pferd und klopft, dang-dang! Am Tor des Turms ruft sie mit männlicher Stimme:

– Oh Herr des Hauses!

Er hört sie und kommt zum Fenster, fragt von oben:

– Kush je ti, more djalë?

– Jam shtegtar që vi nga larg. Më zuri nata udhës. A pret miq në shtëpi?

– Mirë se të vish, o djalë i mirë.

I zoti i shtëpisë zbret shpejt poshtë, i falen njëri-tjetrit, pastaj ai i merr gjogun rrugtarit, ia fut në katua, i shtie tagji, del dhe e fton mikun brenda, e shpie në odë, i shtron të ngrënë e të pirë. Hanë bashkë, pinë bashkë, kuvendojnë bashkë. Ndaj hanë, pinë e kuvendojnë, djali e kqyr mirë mikun që i ka ardhur në shtëpi, çuditet sa i hijshëm është, shkon pa mënuar tek e ëma e i thotë:

– O nënë, po të bëj be të madhe se miku që na ka ardhur në shtëpi e ka lëkurën të bardhë si qumështi, e ka dorën të hollë si gjethëza e ahut në pranverë, e ka vështrimin të ëmbël si flladi i prillit. Dhe shtati i tij mban një erë të këndëshme ftoi sa më qerthullohet mendja. O nënë, ne kemi pritur e përcjellë shumë miq, po mik si ky s'na ka shkelur kurrë në derë!

Nëna e pyet:

– A mos është vashë, o bir?

– Nuk di, nënë, po diç më thotë zemra...

– Jepi fyellin e thuaji t'i bjerë, jepi lahutën në dorë, qit strungën e lodroni me unaza. Në qoftë vashë nuk do të dijë t'i bjerë fyellit, nuk do të dijë ta mbajë lahutën, nuk do të dijë të lodrojë strungën.

Djali e dëgjon nënën e kthehet në odë, te miku. Hanë mirë, pinë mirë, ia shtrojnë përsëri kuvendit.

– Cili je ti e nga na vjen, o djalë i mirë? – e pyet miku mikun.

– Unë jam Omeri i Ri – ia kthen ky. – Jam nga Krahina e Jutbinës e kam zbritur këtej të luftoj me baloz kapedanin.

I zoti i shtëpisë çuditet.

– Wer bist du mein Junge?

– Ich bin ein Wanderer, der von weither kommt. Es wird Nacht. Darf ich als Gast bei dir übernachten?

– Willkommen, guter Bursche.

Der Herr des Hauses geht schnell hinunter, öffnet die Tür, sie grüßen einander, dann nimmt er das Pferd des Reisenden und führt es in seinen Stall. Er lädt den Gast ins Haus ein, führt ihn in die Stube, serviert ihm ein reichhaltiges Mahl. Sie essen und trinken miteinander, unterhalten sich. Unterdessen betrachtet der Gastgeber den Besucher und wundert sich darüber, wie hübsch er ist. Ohne nachzudenken geht er zu seiner Mutter und sagt:

– Mutter, ich muss dir etwas sagen, der Gast, der bei uns übernachtet, hat eine Haut weiß wie Milch, eine Hand feingliedrig wie ein Eichenblatt im Frühjahr, einen Blick süß wie die Brise des Aprils. Sein Körper duftet so herrlich nach Quitte, dass mir Hören und Sehen vergeht. Mutter, wir haben viele Gäste hier empfangen, aber so einer hat unsere Schwelle noch nie überschritten!

Die Mutter fragt:

– Ist es womöglich ein Mädchen?

– Ich weiß nicht, Mutter, aber mein Herz sagt mir was...

– Gib ihm eine Flöte und sag, er soll spielen, gib ihm die Gusle und sag er soll sie streichen, spielt das Spiel der Ringe mit ihm. Wenn er ein Mädchen ist, wird er die Flöte nicht spielen können, er wird nicht wissen, was mit der Gusle anfangen, und auch vom Spiel mit den Ringen keine Ahnung haben.

Der Sohn hört auf seine Mutter, geht ins Wohnzimmer zurück, zum Gast. Sie essen und trinken wieder ausführlich und kommen nochmals ins Gespräch.

– Wer bist du und woher kommst du, guter Mann?, fragt der Gastgeber den Gast.

– Ich bin der junge Omer, ich komme aus Udbina und bin hierhergereist, um gegen den großen Riesen zu kämpfen.

Der Herr des Hauses staunt.

– Më fal se po të pyes, o mik: a di ta hedhësh ti shtizën e topuzin, a di ta luash shpatën? Më dukesh shumë njomzak.

Miku qesh ëmbël: i skuqin buzët, i zbardhin dhëmbët.

– Shtizën e topuzin di t'i hedh, shpatën di ta luaj; kam gjuar gjithnjë bjeshkëve e kam vrarë shumë egërsira.

– Po fyellit di t'i biesh?

– Sillma këtu!

I zoti i shtëpisë i jep fyellin në dorë. Omeri e merr e nis i bie bukur, luan shpejt gishtërinjtë e hollë të dorës. Ai tjetri i jep lahutën. Miku prapë i bie edhe më bukur. Nxjerr strungën e lodrojnë me unaza. I zoti i shtëpisë mundet tri herë, miku s'mundet asnjë herë.

Atëhere ai tronditet fort e shkon i thotë nënës:

– O nënë, po të bëj be të madhe se tri herë lojtëm strungën dhe tri herë më mundi. Fyellit i ra bukur; lahutës i ra edhe më bukur dhe e përcolli këngën me gojë. Nënë, këtë djalë të fismë dua ta bëj vëllam.

Nëna i thotë:

– Mos u ngut, bir. Sonte do të flini të dy në një odë. Po të jetë vashë nuk do të verë gjumë në sy, po të jetë djalë do të flerë i qetë.

Ai bën siç i thotë e ëma: shkojnë të flenë të dy në odë. Teshat e shtretërve janë të mira, të pastra. Vashën e ze gjumi menjëherë, djalin nuk e ze. Rri e përgjon, shikon, vret mendjen: e turbullon fort ajo era e këndëshme e ftoit... Por vasha fle qetas, s'lot fare vëndit.

Kur vagëllon dita, djali ngrihet e shkon i ankohet nënës:

– Be të madhe po të bëj, moj nënë: siç ra, ashtu u ngrit; fjeti qetas gjithë natën.

– Shko, bir, në treg, bli një fyell të pirixhtë e një furkë të praruar e i verë te dera e odës. Po të jetë vashë – do të marrë furkën, po të jetë djalë – do të marrë fyellin.

– Verzeih, wenn ich weiter frage, aber kannst du tatsächlich mit Schwert und Kriegskeule umgehen? Du scheinst mir noch sehr jung und zart.

Der Gast lacht süß, seine Lippen sind rot, seine Zähne glänzen weiß.

– Ich weiß, wie man die Keule schwingt und das Schwert, ich bin es gewöhnt, im Gebirge zu jagen und habe bereits viele wilde Tiere erlegt.

– Und Flöte spielst du?

– Bring sie her!

Der Hausherr gibt ihm die Flöte in die Hand. Der junge Omer nimmt sie und beginnt zu spielen, seine schlanken Finger bewegen sich flink, er spielt schön. Der andere reicht ihm die Gusle. Wieder spielt der Gast wunderschön. Sie spielen das Ringwurfspiel. Der Herr des Hauses gewinnt kein einziges Mal, der Gast drei Mal.

Der Gastgeber, zutiefst bewegt, geht zur Mutter.

– Mutter, ich schwöre es dir, drei Mal hat er beim Ringwurfspiel gewonnen, die Flöte weiß er schön zu spielen, die Gusle noch besser und er singt außerdem dazu. Mutter, dieser geschickte Junge soll mein Herzensbruder werden.

Die Mutter warnt:

– Sei nicht allzu beharrlich, mein Sohn. Heute werdet ihr im selben Zimmer schlafen. Wenn er ein Mädchen ist, wird er kein Auge zu tun. Wenn er ein Junge ist, wird er ruhig schlafen.

Wieder tut er, wie die Mutter ihm sagt. Die beiden schlafen in einem Zimmer. Die Laken sind sauber und glatt. Das Mädchen schläft sofort ein. Der Gastgeber nicht. Er bleibt wach, beobachtet sie, sinniert. Der gute Duft der Quitten, macht ihn ganz verrückt. Aber das Mädchen schläft ruhig, rührt sich nicht vom Fleck.

Als der Tag anbricht, steht der junge Mann auf und beklagt sich bei der Mutter:

– Ich schwöre es dir Mutter: Die ganze Nacht hat er ruhig geschlafen, er hat sich nicht einmal auf die andere Seite gedreht.

– Geh, mein Sohn, kaufe eine Flöte und einen Spinnstock und leg beides vor die Tür des Zimmers. Wenn er ein Mädchen ist, wird sie den Spinnstock nehmen, wenn er ein Mann ist, die Flöte.

Shkon ai shpejt në treg e bën siç e porosit e ëma: ble një fyell e një furkë; kthehet në shtëpi, i ve te dera e odës së Omerit.

Kur bie dielli në tokë, vasha ngrihet, vishet shpejt e mbathet shpejt, del te dera, i jep një shkelm furkës, merr fyellin me atë dorë të bardhë e nis t'i bjerë kaq bukur sikur të paskeshin kënduar bashkë të gjithë zogjtë e bjeshkës.

As kësaj here i zoti i shtëpisë nuk e kapi dot. Tek hanë mëngjesin, vajza kuvendon bukur, ëmbël, ndërsa i zoti i shtëpisë e shikon i habitur e i thotë:

– Omer, unë dua të të bëj vëllam!

Omeri i përgjigjet:

– O mik, sot duhet të dal në shesh të luftës të luftoj me baloz kapedanin dhe s'di ç'fat do të kem; nuk dua të të le peng në zemër po të ndodhë të ma presë kryet balozi. Por po të kem fat e të dal faqebardhë, ta vras balozin, do të kthehem prapë në shtëpi tënde.

I zoti i shtëpisë e sheh se nuk e mban dot: i jep dorën, i uron të dalë faqebardhë, e përcjell gjer tej. Vajza i hidhet lehtë gjogut në shpinë, e nget me vrap gjer te kulla e balozit, buzë detit, dhe vikat me të madhe:

– O baloz kapedan, a mos të ka zënë gjumi? Dil në shesh të burrave. Luftë deshe, luftë do të kesh!

Balozi del në beden të kullës i zi si bloza, me flokë të kërleshtë, me buzën të varur gjer poshtë. Pyet i përgjumur:

– Kush je ti, bre?

– Jam Omeri i Ri, çuni i atij plakut të Krahinës që i ke dërguar kartë të dalë në shesh të burrave. Zbrit shpejt, baloz, se sot të ka ardhur sosja. Ke për të parë trim me sy.

– Prit sa të vishem e të ngjishem.

Er läuft schnell zum Markt und tut, was die Mutter ihm geraten hat: Er kauft eine Flöte und einen Spinnstock, kehrt nach Hause zurück und legt sie vor Omers Zimmertür.

Als die Sonne hoch genug steht, dass ihre Strahlen die Erde erwärmen, steht das Mädchen auf, kleidet sich rasch an und geht hinaus. Bei der Tür gibt sie dem Spinnstock einen Fußtritt und nimmt die Flöte in ihre weißen Hände und beginnt zu spielen, so schön als würden alle Vögel der Wälder und Felder dieser Berge zusammen singen.

Auch diesmal hat der Hausherr sie also nicht erwischt. Sie frühstücken, das Mädchen unterhält ihn prächtig, er schaut sie verwundert an und sagt:

– Omer, ich möchte, dass wir Herzensbrüder werden!

Omer antwortet:

– Freund, heute muss ich zum Kampfplatz gehen und mit dem großen Riesen kämpfen, wer weiß, welches Schicksal mich ereilt. Ich möchte dir keine Last aufladen, falls mir das Monster den Kopf abschneidet. Aber falls ich den Riesen töte und zurückkehre, komme ich wieder in dein Haus.

Er schaut Omer an und weiß, er kann ihn nicht aufhalten, gibt ihm die Hand, wünscht ihm Glück und begleitet ihn hinaus. Omer springt leicht auf ihren Hengst, reitet schnell an die Küste, wo der Turm des Riesen ist. Dort angekommen schreit sie:

– Ungeheuer, schläfst du noch? Komm heraus auf den Kampfplatz. Du wolltest Krieg, Krieg wirst du kriegen!

Das Monster kommt heraus, schwarz wie der Ruß, mit gesträubten Haaren, die Lippe hängt weit herunter. Er fragt schläfrig:

– Wer bist denn du?

– Ich bin der junge Omer, der Sohn des Alten, dem du geschrieben hattest, er solle zum Zweikampf kommen. Komm raus, Ungeheuer, heute bist du dran. Jetzt wirst du sehen wer ein Held ist.

– Warte, ich muss mich noch anziehen.

Omeri rri e pret, e lodron bukur gjogun e luftës, tund bukur në dorë topuzin e rëndë, s'ka durim të hidhet në luftë. Gjogu hingëllin.

Më në fund del balozi i zi i ngarkuar më armë të rënda, tërë hekur e çelik, me parzmore e përkrenare, me topuz e shpatë, me heshtë të hollë të varur në mollë të shalës. Sapo del, errësohet bota. Po Omeri i Ri s'tutet fare.

Baloz keqani i vikat vrazhdë, që ta trembë:

– Të vraftë Zoti, o djalë i ri! Ty të paska dërguar plaku të luftosh me mua? A nuk di ti se mua më thonë baloz deti, që kam vrarë e prerë qindra trima? Kamaret e kullës i kam plot me krye kreshnikësh, që ardhën e s'u kthyen prapë. Më vjen keq se qënke njomzak, po sot do të ta pres edhe ty kryet e do ta ve në hu majë bedenit të kullës. A di ti cili jam unë? Mua më thonë baloz e ma ka frikën edhe vetë zoti i madh i Jutbinës me të tridhjetë zotërit e vendit. Ma kanë frikën e më kanë lënë të bëj ç'të dua.

Vasha ia kthen shkurt:

– S'tutet burri nga fjalët, o baloz. Do të shohim se cilin do të vrasë Zoti: mua apo ty. Zgjidh vetë: kush do të qëllojë i pari shokun?

Qëndrojnë të dy ballë për ballë, kaluar. Omeri i bukur si agsholi kur ndrit malet; balozi i shëmtuar si muzgu kur err botën. Pastaj lëshojnë kuajt vrap fushës. Balozi gjuan i pari me topuz. Vajza mbrohet bukur e topuzi i shkon mbi krye. I mbrohet, pastaj e qëllon me topuzin e vet, po nuk e prek dot. Atëhere zveshin shpatat, i afrohen shoqi-shoqit. Shpatat kryqëzohen, përpiqen teh më teh, nxjerrin xixa. Befas Omeri qëllon kaq fort sa shpata e balozit thyhet

Der junge Omer wartet, er lässt seinen Hengst hin und her traben, schwingt den schweren Streitkolben. Er wartet ungeduldig auf den Kampf. Das Pferd wiehert.

Endlich kommt das schwarze Ungeheuer hervor, beladen mit schweren Waffen, Eisen und Stahl, mit Brustpanzer und Helm, einem Streitkolben und einem Schwert, ein langer Speer hängt am Sattel. Sobald er heraustritt, verdunkelt sich die Erde. Aber der junge Omer zuckt nicht einmal mit der Wimper.

Das Ungeheuer brüllt ihn an, um ihn zu erschrecken:

– Gott strafe dich, junger Kerl! Dich hat der Alte mir zum Kampf geschickt? Weißt du nicht, dass man mich den Meeresriesen nennt, dass ich bereits hunderte Helden getötet habe? Die Nischen meines Turms sind mit den Köpfen derer dekoriert, die gekommen waren, um mit mir zu kämpfen, und danach nicht mehr zurückkehrten. Es tut mir leid, weil du noch so ein Frischling bist, aber heute wirst auch du den Kopf verlieren, und auch ihn werde ich auf einem Pfahl auf einen Zacken meines Turms stecken. Weißt du, wer ich bin? Riese ist mein Name und sogar der große Herrscher von Udbina und seine dreißig Fürsten fürchten mich. Ihre Furcht ist so groß, dass sie mich schalten und walten lassen, wie ich will.

Das Mädchen antwortet kurzangebunden:

– Einen Mann beurteilt man nicht an nach Worten. Schauen wir einmal, wen Gott sterben lässt: dich oder mich. Wähle selbst, wer darf als erster angreifen?

Sie stellen sich einander auf ihren Pferden gegenüber: der Omer, so schön wie das Morgenlicht auf den Bergen und der Riese, so hässlich wie die Dämmerung, wenn die Welt finster wird. Dann treiben sie die Hengste über das Feld. Der Riese greift zuerst mit der Keule an. Das Mädchen verteidigt sich und die Keule fliegt über ihren Kopf. Sie wirft ihrerseits den Streitkolben, trifft aber den Riesen ebenfalls nicht. Da ziehen beide die Schwerter. Sie kreuzen sich, schlagen gegeneinander, Funken sprühen.

më dysh. Balozi i zi kthehet të ikë fushës. Ik e s'shikon prapa. Vasha i ngul shporret gjogut, e arrin balozin, i bie me shpatë dhe e shtrin të vdekur poshtë. Si e shtrin të vdekur, vasha mundohet t'i hidhet gjogut mbi krye që t'i zbresë, por nuk e kapërxen dot, se gjogu mban kryet lart, krenar. Atëhere ajo i bërtet me të madhe:

– Zoti të vraftë, o gjogu im! Do të të shes tek një qiraxhi që të mbash qymyr.

Kali trembet shumë kur dëgjon se do të mbajë qymyr, bie në gjunjë. Vasha vërvitet tej, i hedh një kanxhë kufomës së balozit, hyp në shalë dhe kthehet në shtëpi të mikut duke e hequr balozin zvarrë nëpër rrozga. Kufomën e hedhin në një përrua që ta shqyejnë egërsirat; pastaj lahen e pastrohen, ia shtrojnë gazit: pinë e kuvendojnë, hanë bukë e nginjen, marrin lodrat e lodrojnë gjer në mëngjes. Kur nis të marrë dielli dhenë, vasha ngrihet e bëhet gati të niset. Miku mundohet ta ndalë:

– Ku do të shkosh kështu, Omer? Ne sot do të bëhemi vëllamë! Javën që vjen do të martohem e dua të të kem pranë kur të arrijë nusja.

Vasha i thotë:

– Be të madhe po të bëj, o mik i zemrës! S'm'u ndodhën pare me vete për vëllamëri. Po unë të jap besën se sot një javë do të më kesh këtu dasmor të parë. Do të shihemi prapë e atëhere do të bëhemi vëllamë për jetë e mot.

Miku s'do, po s'ka ç'bën. I ze besë fjalës së djalit të fismë. Omeri i hyp gjogut, e nget fort nëpër male e bjeshkë. Udhës shikon gjah të mirë, po nuk ndalet. Shkon e shkon gjersa bie në fushë të Jutbinës. Po aty ka sosur më parë fjala se një kreshnik me yll në ballë, me emrin Omeri i Ri, ka vrarë

Omers Schlag ist auf einmal so kräftig, dass das Schwert des Riesen entzwei bricht. Der schwarze Riese will auf das freie Feld fliehen. Omer verfolgt ihn. Das Mädchen gibt dem Hengst die Sporen, erreicht den Riesen und mit einem weiteren Hieb des Schwerts streckt sie ihn tot zu Boden. Daraufhin will sie vom Pferd steigen, doch der Hengst hält stolz sein Haupt hoch und lässt sie nicht hinunter. Da schreit sie ihn an:

- Gott bestrafe dich, mein Pferd! Wenn du mich nicht sofort absteigen lässt, verkaufe ich dich an einen Pferdevermittler und du wirst Kohle schleppen.

Das Pferd erschrickt. Es will keine Kohle tragen und kniet nieder. Das Mädchen steigt ab, nimmt die Leiche des Riesen auf den Haken, steigt wieder in den Sattel und reitet zum Haus ihres Gastgebers von der vergangenen Nacht. Die Leiche zieht sie über Stock und Stein im Staub hinter sich her. Mit Hilfe des Gastgebers wirft sie den toten Riesen in einen Fluss; die wilden Tiere sollen ihn auffressen. Dann waschen und säubern sie sich und beginnen zu feiern. Sie trinken und plaudern, essen sich satt, und spielen bis zum Morgengrauen. Bei Sonnenaufgang erhebt sich das Mädchen und macht sich bereit zum Aufbruch. Der Freund hält es zurück:

– Wohin gehst du, Omer? Wollten wir nicht Herzensbrüder werden? Nächste Woche werde ich heiraten, ich möchte, dass du an meiner Seite bist, wenn meine Braut ankommt.

Das Mädchen entgegnet:

- Mein Herzensfreund, ich schwöre dir, heute habe ich kein Geld bei mir für die Bruderschaft, aber ich gebe dir mein Ehrenwort, heute in einer Woche werde ich wieder bei dir sein, als erster Hochzeitsgast. Wir werden einander wiedersehen und Freunde fürs Leben werden.

Dem Gastgeber ist das gar nicht recht, aber was soll er machen? Er vertraut auf das Wort des teuren Freundes. Omer steigt auf ihr Pferd und reitet geschwind übers Gebirge. Unterwegs sieht sie gute Jagdbeute. Aber sie hält nicht an. Sie reitet und reitet bis Udbina vor ihr liegt. Dorthin ist ihr die Nachricht vorausgeeilt, ein tapferer

balozin e detit, e ka hedhur në një përrua dhe e ka shpëtuar Jutbinën e Krahinën nga zezona. Plaku e pret te dera, e përqafon, i puth ballin e të dy faqet:

– Misardhe, moj kreshnikja ime! – i thotë – të lumtë, se ti ma zbardhe faqen në pleqëri! Qofsh e bardhë tërë jetën! Tani do të vdes i lumtur.

Edhe plakut i shkojnë lotët rrëke.

– Mos qaj, o im atë – i thotë e bija. – Balozin e dërgova atje që ku s'ka të kthyer e ardha shëndoshë e mirë në shtëpi. Nderin ta mora në vend. Gëzohu e mos qaj!

Mblidhet gjithë vegjëlia e Krahinës e ia shtrojnë me këngë, dredhin valle. Zotërit e vendit dhe vetë zoti i madh i Jutbinës, që s'kishin dashur t'i merrnin krahun plakut, mbetën buzëvarur e të turpëruar si të zhytur në brrakë.

Punën që s'kishin pasur zemër ta bënin ata e kish bërë një vajzë e njomë. Sa e ëmbël e sa e vërtetë qënka ajo fjalë: "Dardha bie nën dardhë".

Po koha shkon shpejt: vjen dita që vasha të dalë nuse nga shtëpia.

I shoqi i largët i dërgon nuses njëqind krushq kalorë. E marrin këta nusen e bëhen gati të shkojnë. Fyelltarët u bien bukur fyejve; kalorët mbahen bukur kuajve. Nisen prapë me këngë e bujë t'i shpien nusen dhëndërit në shtëpi. I përcjell gjithë vegjëlia e Krahinës. Kur hyjnë në cak të dhëndrit, dalin t'i presin njëmijë dasmorë. Kënga e vallja venë majë më majë.

... Po ç'ka dhëndëri që rri kaq i vrugët? Kqyr rreth e qark me ata sytë e ballit e nuk

Held namens Junger Omer, ein Krieger mit einem Stern auf der Stirn, hätte den Meeresriesen getötet, ihn in einen Fluss geworfen und damit Udbina und die ganze Gegend vor großem Unheil gerettet. Der alte Vater wartet schon an der Türschwelle, küsst die Tochter auf die Stirn und beide Wangen, umarmt sie.

– Willkommen, meine Heldin! – sagt er. Du hast mir im Alter Ehre zuteil werden lassen! Glück sollst du in deinem ganzen Leben haben! Jetzt kann ich zufrieden sterben.

Tränen strömen ihm über die Wangen.

Weine nicht, Vater, sagt die Tochter zu ihm. Den Riesen habe ich dorthin geschickt, von wo er nie mehr zurückkehren kann, gesund und wohlbehalten bin ich nach Hause gekommen. Deine Ehre ist gerettet. Freue dich und weine nicht!

Das Volk der Gegend versammelt sich und besingt ihre Heldentat; alle tanzen ihr zu Ehren. Die Herrscher des Landes, auch der großen Herrn von Udbina, von denen keiner Manns genug gewesen war, dem Alten beizustehen, waren betrübt und blamiert, als wären sie bis zum Hals in Abwasser getaucht.

Wofür sie zu feige gewesen waren, hatte ein junges Mädchen erledigt. Wie süß und wahr war doch das Sprichwort: „Die Birne fällt nicht weit vom Stamm."

Aber die Zeit schreitet fort: Es kommt der Tag, an dem sie das Haus als Braut verlassen muss.

Der Bräutigam schickt ihr einhundert Begleiter, die sie zu ihm führen sollen. Sie holen sie ab und sind bereit, sich auf den Weg zu machen. Die Flötenspieler musizieren wunderbar; die Reiter sitzen elegant auf ihren Pferden. Mit Liedern und bester Laune ziehen sie los zum Haus des Bräutigams. Überall winkt man ihr zu. Als sie das Grundstück des Bräutigams betreten, warten dort bereits tausend Hochzeitsgäste. Lieder und Tanz setzen sich fort.

... Aber was ist mit dem Bräutigam los, der da so vergrämt am Wegesrand steht? Er

e sheh vëllamin ndër miq e shokë; atëhere bëhet vrer e hidhet e thotë:

– Ndalni këngën e vallen, o dasmorë, se mua më paska vdekur vëllami. Sot një javë më pat ardhur mik në derë, e shtriu përdhe balozin e detit e më dha besën: "Në qofsha gjallë, më tha, s'dua të të le pa gëzim ditën e dasmës. Sot një javë ti do të më kesh këtu të parin ndër dasmorë. Do të vi kaluar".

Pushon kënga, shuhet gazi. Sikur ka rënë zia në shtëpi. Asnjë s'guxon të flasë.

Po ç'i thotë nusja vjehrës?

– O nënë, pse pushoi kënga e vallja? A mos i ka ndodhur ndonjë e keqe tim shoqi?

– Bijë, yt shoq kish një mik të ngushtë, një trim të fismë, që bujti sot një javë këtu në shtëpi. Ai e vrau balozin e detit e i dha besën burrit tënd se do të vijë sot në dasmë e do të bëhen vëllamë. Miku nuk i ardhi. Ndofta ka vdekur... Prandaj pushoi gazi.

– O nënë, thirrma burrin te dera se dua t'i them njady fjalë.

I shoqi shkon te dera e odës, i pikëlluar. Nusja bën be të madhe e i thotë:

– Në daç vramë, në daç premë, o im shoq, po unë do të të them të vërtetën! Sot një javë më ke pasur mik, në këtë shtëpi, të veshur me petka burrërishte. Vend më të mirë për të bujtur s'kisha... Atëhere të pata thënë se më quanin Omeri i Ri. S'kisha ç'bëja. Duhej të dilja në shesh të luftës që t'i zbardhja faqen babait plak, sepse balozi i zi mburrej se do të na shkelte shtëpinë, do t'i priste kryet babait e do t'ua hidhte qenve, do të më rrëmbente mua e do të më mbante robinë... Prandaj luftova,

mustert jeden einzelnen der Ankommenden und entdeckt nirgendwo seinen Herzensbruder. Er sagt mit bitterer Miene:

– Hört auf zu singen und zu tanzen, Hochzeitsgäste, mir ist mein Herzensbruder gestorben. Heute vor einer Woche war er bei mir, er hatte gerade den Meeresriesen getötet und gab mir sein Wort: „Sofern ich unter den Lebenden weile, werde ich dir die Freude machen und an deinem Hochzeitstag der erste unter den Gästen sein. Heute in einer Woche bin ich wieder hier. Ich komme geritten".

Die Musik hört auf, die Freude ebenso. Große Traurigkeit überfällt das Haus. Keiner hat den Mut etwas zu sagen.

Da sagt die Braut zur Schwiegermutter:

– Liebe Mutter, warum hören alle auf zu singen und zu tanzen? Ist meinem Mann etwas Schlimmes zugestoßen?

– Liebes Kind, dein Mann hatte einen guten Freund, einen tapferen adeligen Kerl, der heute vor einer Woche hier im Haus zu Gast war. Er hat den Meeresriesen getötet und deinem Mann sein Ehrenwort gegeben, er würde zur Hochzeit kommen, auf dass sie sich verbrüdern könnten. Der Freund ist nicht gekommen. Vielleicht ist er gestorben ... Deshalb hat man die Feierlichkeiten eingestellt.

– Mutter, bring bitte meinen Mann zu mir, ich möchte mit ihm reden.

Er kommt bekümmert zur Tür ihres Zimmers. Die Braut sagt ihm nach einem Schwur:

– Lass mich am Leben oder nicht, mach mit mir, was du willst, lieber Mann, ich sage dir jetzt die Wahrheit. Heute vor einer Woche hast du mich hier in deinem Haus bewirtet. Ich kam in Männerkleidern, ich wusste nicht, wo sonst bleiben und habe dir gesagt, dass man mich den jungen Omer nennt. Ich hatte keine andere Wahl, ich musste zum Kampfplatz ziehen, um die Ehre meines alten Vaters zu retten. Der Riese drohte, sein Haus zu zerstören, ihm den Kopf abzuschneiden und den Hunden vorzuwerfen und mich zu rauben und als Gefangene zu halten

e vrava. Për nderin e babës e vrava, për nderin tim...

I shoqi gëzohet e thotë:

– Hej, të paça e të gëzofsha për jetë e mot! Ti paske qënë noteshë e trimëreshë!

Dhe e puth në ballë, në sy e në buzë. Dhe ndaj e puth, e deh përsëri ajo era e fortë e ftoit – erë vashërie...

Kthehet pastaj në odat e miqve e thotë me të madhe, plot gëzim:

– Fillojani gazit e pijes, o krushq dasmorë! Vëllamin e kam shëndoshë e mirë e më ka ardhur brenda në shtëpi!

Pa nis dasma e re sa tundet bota.

Kështu më kanë thënë, se unë s'kam qënë atje.

Rrëfimi mbaroi. Ju që e dëgjuat, qofshi shëndoshë e mirë. Qofshi shëndoshë e më falni të vikat edhe një herë:

Të falem, rini! E bardhë je, e bardhë qofsh gjithmonë! Sepse ti çan stuhitë me hovin e shpirtit e të krahut tënd, shemb të keqen dhe larton të mirën, e bën të mundur të pamundurën!

... Deshalb kämpfte ich mit ihm und tötete ihn. Der Ehre meines Vaters, meiner Ehre wegen ...

Der Mann freut sich:

– Hey, meine sollst du sein fürs ganze Leben! Du bist Tafer und eine Edelfrau!

Er küsst ihr Stirn, Augen und Lippen. Und riecht wieder den betörenden starken Duft nach Quitten, Mädchenduft ...

Dann kehrt er zu den Gästen zurück und berichtet ihnen freudig:

– Feiert und esst, liebe Hochzeitsgäste, mein bester Freund ist wohlbehalten bei mir angekommen!

Da kam die Hochzeit so in Fahrt, dass die Erde bebte.

So hat man es mir erzählt, denn ich war nicht dabei.

Hier endet die Geschichte. Ich wünsche meinen Zuhörern Gesundheit und ein gutes Leben. Und hier will ich noch einmal laut schreien:

Jugend, dank sei dir! Glücklich bist du, glücklich sollst du für immer bleiben! Denn die Jugend hat den Sturm und Drang, die Kraft von Körper und Seele. Du schirmst das Schlechte ab und betonst das Gute. Dir ist das Unmögliche möglich!

Die Hochzeit des Hysen Kraposhniku

Pas shumë luftrash, në Jutbinë e në tërë Krahinën zotëron qetësi e ëmbël. Asnjë baloz deti e asnjë kapedan Kralie s'guxon t'ua shkelë caqet – fushat, lugjet, bjeshkët. Sepse gjithë ata që patën guxuar kishin mbetur pa krye e ishin bërë varr e bar apo ishin kalbur brrakave. Kështu balozi i zi, kështu balozi i bardhë e shumë balozë të tjerë; kështu Behur kapedani me të

Nach vielen Kriegen herrscht in Udbina und in der ganzen Gegend süße Ruhe. Kein Meeresriese und kein Kommandant eines fremden Königreichs wagt sich über die Grenzen auf unsere Felder, Wiesen und Berge. Alle, die das versucht haben, fanden nämlich ein kopfloses Ende, haben sich in Gräber oder Gras verwandelt oder sind im Sumpf verfault. So ist es dem schwarzen Riesen ergangen, dem weißen Riesen und vielen anderen

tridhjetë pendurët e tij, kështu Kreshto kapedani me të treqindët, e shumë skota kapedanësh.

Barinjtë e bareshat kullosin gjënë e gjallë lugjeve e ograjave, druvarët presin dru, bujqit mbjellin e korrin, kositin barin e rreshkur, venë haje për bagëtinë. Kumbojnë bukur, ëmbël këmborët e lingat e mandrave, buçasin lumenjtë që hidhen prag më prag, krisin kopanët e vashave që lajnë lesh gurëve.

Malet e kaltër kukëzohen të veshur me kith të kaltër. Që s'andejmi lugajat e valthet sjellin kur e kur ndonjë ta-ta-ta e ty-ty-ty brirësh gjahtarësh që kanë rënë pas sutës e drerit, pas lepurit e kaposhit të dushkut. Gjuan edhe vetë Gjeto Basho Muji me të tridhjetë zotërit e vendit. Gjuajnë sa gjuajnë, pastaj zbresin në Jutbinë, sjellin gjahun, e pjekin e ia shtrojnë me të ngrënë e të pirë. Pinë ngadalë, këndshëm, zotërisht, jo që të dehen, po për ta zgjidhur gjuhën e për të kuvenduar.

Si flasin për shumë e shumë ndodhje të moçme e të reja, hidhet Gjeto Basho Muji e thotë:

– Dëgjoni, o tridhjetë zotërit e vendit! Dua t'ju pyes për një fjalë. A do të më përgjigji?

– Folë, Muj, se po të dëgjojmë. Sa për përgjigjen, po të jemi të zotët – do të ta japim, po të mos jemi – nuk do çelim gojë.

– Më thoni, vëllezër, kush heq e vuan më shumë nga të gjitha ato gjërat me shpirt që rrojnë në botë.

Hidhet njëri e thotë:

– Më shumë nga të gjitha heq e vuan gjarpëri nën gur; rri i ngrirë tërë dimrin;

Ungeheuern. Dasselbe war mit Kommandant Behur und seinen dreißig Anhängern geschehen, gleich ist es dem Kommandanten Kreshto mit seinen dreihundert Männern ergangen, und vielen anderen Anführern.

Hirten und Hirtinnen genießen jetzt ein sorgloses Dasein auf den Wiesen und Weiden, die Holzfäller schneiden Holz, die Bauern säen und ernten, mähen von der Sonne verbranntes Gras, füttern ihre Tiere. Süß ertönen die Glöckchen an den Hälsen der Tiere, es rauschen die Flüsse, die einer neben dem anderen in die Tiefe stürzen, es klatschen die Pracker der Mädchen, die auf den Steinen Wolle waschen.

Die blauen Berge wölben sich mit einem himmelblauen Nebelschleier überzogen. Ab und zu kommt von den Tälern herüber ein ta-ta-ta und ty-ty-ty der Hörner der Jäger, die Hirschkühe und Rehen nachstellen, Hasen oder Birkhühner jagen. Auch Gjeto Basho Muji und die dreißig Herren des Ortes sind auf der Jagd. Nachdem sie genug gejagt haben, steigen sie nach Udbina hinunter, bringen ihre Jagdbeute mit, braten sie, essen und trinken. Sie trinken langsam, freundlich, zurückhaltend, nicht um betrunken zu werden, sondern um ihre Zungen zu lösen und sich zu unterhalten.

Während sie so reden, über allerlei Altes und Neues, sagt Gjeto Basho Muji:

– Hört, ihr dreißig Herren dieses Ortes! Ich möchte euch etwas fragen. Werdet ihr mir antworten?

– Sprich, Muji, wir werden dich anhören. Was die Antwort betrifft – falls wir können, werden wir antworten, sollte das nicht der Fall sein, müssen wir den Mund halten.

– Sagt mir, Brüder, wer leidet am meisten unter allen Lebewesen auf der Erde?

Einer versucht zu antworten und sagt:

– Mehr als alle anderen leidet die Schlange unter dem Stein. Sie verharrt den ganzen

thua se s'është fare i gjallë. Çudi e madhe se qysh nuk i shuhet fara e skota... Po kur fillon të çelë gjethi në pranverë e të ngrohë dielli, gjarpërit i vjen prapë shpirti e ngjallet. Zoti s'i ka dhënë askujt tjetri short më të hidhur se sa gjarpërit! Vdes e ngjallet.

Ia pret një tjetër:

– Unë them se më keq e kanë zogjtë e malit: rrinë pa ngrënë e pa pirë majë bjeshkës tërë dimrin, në shi e në dëborë, në mes të shkulmeve. Çudi e madhe se qysh nuk u shuhet fara e skota... Po kur fillon të çelë gjethi në pranverë e të ngrohë dielli, ia nisin bukur këngës. Hej, sa shumë heqin e vuajnë zogjtë e malit!

Gjeto Basho Muji dëgjon urtë, pastaj thotë shtruar:

– Jo, o zotër të Jutbinës! Nuk heq e vuan gjarpëri nën gur në dimër, nuk heqin e vuajnë zogjtë e bjeshkës në shi e në dëborë, në mes të shkulmeve, sa heq e vuan ai trimi i ndjerë Hysen Kraposhniku. Djali ka shtatë plagë pushke në shtat e ka plot shtatë vjet që dergjet mbyllur në shtëpi si i vdekur e i pakallur në varr. Në këta shtatë vjet s'ka shkelur pragun jashtë, s'ka dalë në dritën e diellit e të hënës, s'ka kundruar fushat e bjeshkët që përtërihen verë për verë. Ka thirrur gjithë mjekët e botës e nuk e kanë mjekuar dot, s'ia kanë mbyllur plagët. E ç'trim i fortë e i fismë ka qënë Hysen Kraposhniku, o vëllezër. I dilte për zot çdo të mjeri, i merrte krahun, luftonte. Po e keqja e së keqes është se Hysua ka qënë i fejuar me një vashë të bukur, nga derë e mirë. Vasha është jetime... Hysua e donte shumë, ajo e donte edhe më shumë. Po kur e pa se kish marrë udhën e varrit, Hysua i dërgoi fjalë vashës: "O vashë e bardhë! Unë të kam dashur fort e tani të dua edhe më fort. Po unë s'jam për ty, as për këtë jetë, se kam shtatë plagë pushke në shtat

Winter über reglos wie ein Stück Eis, als wäre sie überhaupt nicht mehr am Leben. Ein Wunder wie sie das übersteht! Erst wenn im Frühjahr die Blätter austreiben und die Sonne wieder wärmt, kommt wieder Leben in sie. Gott hat keinem anderen ein so schweres Los gegeben wie der Schlange! Sie stirbt und wird wieder lebendig.

Ein anderer unterbricht ihn:

– Ich sage, am schlimmsten sind die Vögel in den Bergen dran. Sie leben den ganzen Winter über ohne Essen und Trinken auf den Gipfeln, in Regen und Schnee,im starken Wind. Ein Wunder wie sie das überstehen! Erst wenn im Frühjahr die Blätter austreiben und die Sonne wieder wärmt, fangen sie zu singen an. Ei, wie viel müssen die Vögel im Gebirge erleiden.

Gjeto Basho Muji hört schweigend zu, dann sagte er ruhig:

– Nein, Herren von Udbina! Weder die Schlange unter dem Stein im Winter, noch die Vögel im Gebirge unter Schnee und Regen und im starken Wind, leiden so sehr wie der tapfere Hysen Kraposhniku. Der Kerl hat sieben Schusswunden am Körper und liegt seit vollen sieben Jahren zuhause wie ein noch nicht begrabener Toter. Während dieser sieben Jahre hat sein Fuß kein einziges Mal die Schwelle seines Hauses überschritten, er ist niemals ins Sonnen – oder Mondlicht hinausgetreten, hat niemals die jedes Jahr wieder sommerlich blühenden Felder und Berge gesehen. Alle Ärzte der Welt sind gekommen, keiner konnte seine Wunden heilen. Was für ein starker, hochverehrter Kerl war Hysen Kraposhniku, Brüder. Er half allen Armen und kämpfte für sie.. Aber das Allerschlimmste ist, dass Hysen mit einem wunderschönen Mädchen verlobt war, aus guter Familie, eine Waise. Hysen liebte sie sehr, sie liebte ihn sehr. Doch als er erkannte, dass er im Sterben lag, liess Hysen das Mädchen wissen: „Gutes Mädchen, ich habe dich sehr geliebt und jetzt liebe ich dich umso mehr. Aber ich bin weder für dich noch

e më pret varri i zi. S'ka shërimtar që të më shërojë. Nuk dua që ty, vashë, të të kalojë të ritë duke pritur; pra, martohu me një tjetër e gëzo jetën tënde; martohu, vashë, me vëllamin tim Ymer Deliun, që është trim e zotëri. Unë, vashë, do të vdes i gëzuar kur ta di se ti do të kesh gjetur fatin tënd". Vasha u hodh e tha: "Më lini mua të shkoj në shtëpi të Hysos e ta shëroj në tri ditë!" Po qysh mund të shkelë një vashë në shtëpinë e të fejuarit para se të martohet? Nuk e lanë të shkojë dhe e fejuan me Ymer Deliun; e fejuan edhe e prenë ditën e dasmës.

Hysua vdes e s'vdes dot. Siç duket, s'do të vdesë para se t'i martohet vasha.

Më thoni tani, o tridhjetë zotër, a nuk vuan Hysen Kraposhniku më shumë se gjarpëri nën gur e akull e më shumë se zogjtë e bjeshkës në shi e në dëborë?

– Ke të drejtë, Muj. Fjalë burri ke thënë – i thonë të tridhjetë zotërit me një gojë. – Hyso Kraposhniku vuan më shumë.

Pastaj kuvendi pritet. Të tridhjetë zotërit ngrihen e shkojnë pikë e vrer.

* * *

Dëgjoni ç'ndodhi më tej.

Si fejohet me vashën e vëllamit të tij, Ymer Deliu ngre e bën dasmë të madhe, nis treqind dasmorë e i dërgon të marrin nusen. Dasmorët shkojnë te miku, që i pret mirë, u shtron të ngrënë e të pirë. Tërë nata kalon me këngë e valle, me kuvend të këndshëm. Flasin për luftra e për trimëri, flasin për urtësi e bukuri, për të gjitha.

Vetëm Hysen Kraposhnikun nuk e ze askush në gojë. E kush ka kohë t'i përmendë të vdekurit në dasmë? Dasmorët mblidhen

für dieses Leben bestimmt, denn ich habe sieben Schusswunden am Leib, mich erwartet das schwarze Grab. Heilung ist unmöglich. Ich will nicht, dass du deine Jugend mit Warten vertust; heirate einen anderen und erfreue dich des Lebens, heirate meinen Herzensbruder, Ymer Deliu, der ein Tapferer und ein Herr ist. Ich werde glücklich sterben, wenn ich weiß, dass es dir gut geht." Das Mädchen sagte: „Lasst mich in Hysens Haus, innerhalb von drei Tagen werde ich ihn gesund machen!" Doch wie soll ein unverheiratetes Mädchen das Haus seines Verlobten betreten? Man ließ sie nicht zu ihm. Sie wurde mit Ymer Deliu verlobt und der Tag der Hochzeit wurde festgesetzt.

Hysen stirbt und kann doch nicht sterben. Es scheint, dass er nicht sterben kann, bevor das Mädchen geheiratet hat.

Sagt mir jetzt, meine dreißig Herren, leidet Hysen Kraposhniku nicht mehr als die Schlange unter dem Stein im Eis und mehr als die Vögel im Gebirge in Regen und Schnee?

– Du hast Recht, Muji, bestätigen die dreißig Herren wie aus einem Mund, Hysen Kraposhniku leidet mehr.

Dann unterbrechen sie das Gespräch. Die dreißig Herren gehen traurig auseinander.

* * *

Hört was danach geschah.

Ymer Deliu verlobt sich mit dem Mädchen seines Herzensbruders und organisiert umgehend eine große Hochzeit. Ein Hochzeitszug von dreihundert Mann bricht auf, um die Braut zu ihm zu bringen. Die Gäste essen und trinken, die ganze Nacht über gibt es Tanz und Gesang und erfreuliche Gespräche. Man unterhält sich über Kriege und Tapferkeit, Weisheit und Schönheit – über alles.

Nur von Hysen Kraposhniku spricht keiner. Wer würde auch auf einer Hochzeit einen Toten erwähnen wollen? Die Hochzeitsgäste

për gaz, jo për helm. Po nusja qan tek e nisin dhe e stolisin. Ajo e do më shumë Hyson. Mirëpo nusen nuk e pyet askush. Ka vetëm një shpresë... Po për këtë shpresë do të flasim më vonë, kur t'i vijë radha.

Kur zbardh drita, – e bardhë qoftë! – miku e bën gati nusen, ua nxjerr dasmorëve e i përcjell gjer tej. Zbrazen batare në erë.

Dasmorët nisen e shkojnë me këngë në gojë. Udhës i lodrojnë bukur kuajt. Kur kalojnë pranë kullës së Hysen Kraposhnikut dëgjojnë gjëmë e vaj: ata të shtëpisë vajtojnë Hysen Kraposhnikun.

Gjëmën e vajin e dëgjon edhe nusja që rri majë kalit; e dëgjon, mban kalin, fshin lotët e hidhet u thotë dasmorëve:

– O krushq dasmorë! Këtu do të ndalemi të prehemi pak, se jam fort e lodhur.

Atëhere gjëma e vaji kumbojnë edhe më fort: Hyso Kraposhniku heq shpirt.

Nusja hidhet e thotë përsëri:

– O krushq dasmorë, më prisni këtu nja dhjetë grima sa të hyj pak brenda që ta shoh e të falem me atë Hyso Kraposhnikun, sepse unë e tij kam qënë.

Krushqve u vjen pak rëndë, po nuk ia prishin dot nuses. Edhe për Hyson u vjen keq, se e dinë që trimi vuan. Nusja asqë pret përgjigjen, hidhet nga kali poshtë e hyn me nxit brenda në shtëpi, e veshur me rroba nusërie, e kërkon odë më odë Hyson. Më në fund e gjen. Hysua rri dergjur në shtrat i tretur, i zbehtë, me sytë të thelluar nën vetullat e dendura, të mbyllur. Asaj i dhimbset. E pyet:

– Shumë sëmurë më je, o trim?

Hysua hap sytë dhe e sheh odën plot dritë, dhe në mes të odës sheh të bukurën e tij të veshur me petk nusërie: me xhubletë

versammeln sich um zu feiern, nicht um zu trauern. Aber die Braut weint, während sie geschmückt wird. Sie liebt Hysen mehr als jeden anderen. Doch sie wird nicht gefragt. Ihr bleibt nur eine einzige Hoffnung ... Davon wird aber später die Rede sein.

Als der Tag graut – möge es ein schöner Tag werden! –, gebietet der Brautführer der Braut, sich fertig zu machen und bringt sie zu den Gästen. Freudenschüsse werden abgefeuert!

Unterwegs singen alle. Die Pferde tänzeln, als wüssten sie um, dass es ein Festtag ist. Als der Hochzeitszug am Haus von Hysen Kraposhniku vorbeikommt, ertönt Seufzen und Klagen: Die Familie beweint Hysen Kraposhniku.

Diese Klagen hört auch die junge Braut auf ihrem Pferd. Sie hört zu, hält das Pferd an, trocknet ihre Tränen und sagt zu den Gästen:

– Liebe Hochzeitsgäste, wir halten hier kurz an, denn ich muss mich ausruhen. Ich bin sehr müde.

Da wird das Weinen und Klagen noch lauter: Hysen Kraposhniku liegt in den letzten Zügen.

Die Braut steigt ab und sagt:

– Liebe Hochzeitsgäste, wartet kurz auf mich, ich gehe nur einen Augenblick hinein, um mich von Hysen Kraposhniku zu verabschieden, nachdem ich einmal die Seine gewesen bin.

Die Leute finden, das gehe zu weit, doch sie können der Braut nichts verbieten. Auch tut Hysen ihnen leid, sie wissen, wie er leidet. Die Braut wartet die Antwort gar nicht ab, sie steigt vom Pferd, rasch betritt sie das Haus, so wie sie ist, gekleidet für die Hochzeit, drinnen sucht sie in allen Zimmern nach Hysen. Endlich findet sie ihn. Er liegt völlig abgemagert und ausgezehrt auf dem Bett, blass, die geschlossenen Augen tief in den Höhlen unter den buschigen Augenbräunen. Sein Zustand schmerzt sie sehr. Sie fragt:

– Bist du sehr krank, Tapferer?

Hysen öffnet die Augen und sieht das Zimmer voll Licht. Seine Schöne vor sich, strahlend mitten im Zimmer stehen, in ihren Hochzeitsgewand: mit

bardhëzezë, me kaçurrelat derdhur ballit, me vështrimin të ëmbël... Përnjëmend i duket si zanë mali. Jo, s'është zanë mali po është ajo! Ajo që e kish dashur kaq fort e që ia kish falur vëllamit të tij, që ta dinte se do të rronte e lumtur. Zemra e vdarur nis sakaq t'i rrahë, faqet i marrin ngjyrë.

Ia kthen me zë të butë:

– Sëmurë jam, moj vashë e bardhë. Po ti ç'kërkon këtu? Unë s'pres askënd tjetër veç vdekjes së ëmbël që të më marrë e të më shpëtojë nga vojtja. Ti, vashë e bardhë, nisu e shko tek fati yt i ri, gëzo nusërinë tënde me vëllamin trim.

Nusja bën sikur s'dëgjon. E pyet përsëri:

– Çfarë vigjëllese të kanë bërë ty, o trim? Dua të them vigjëllesë dite e vigjëllesë nate. M'i thuaj të gjitha, se dua t'i di.

Hyso Kraposhniku psherëtin e thotë:

– A dëgjon, moj vashë e bardhë? Vigjëllesë dite mua më kanë bërë mjaft. Vigjëllesë nate, besa s'më kanë bërë fare.

Nusja hidhet e thotë:

– A dëgjon, o Hyso Kraposhniku? Unë e kam pasur babanë shërimtar që kish mjekuar gjithë botën. Para se të vdiste më ka mësuar disa sende nga të tijat. Më fal, o trim, po unë dua të rri sonte me ty, këtu në odë, të të vigjëlloj, të të mjekoj.

– Ti s'mund të rrish këtu, moj vashë e bardhë, se ti je nisur nuse e ke me vete treqind krushq e dasmorë që të presin të të shpien te burri.

– Të treqind krushqit e dasmorët do të rrinë këtu. Ti do t'iu japësh të hanë e të pinë. Sonte dua të fle në këtë odë e do të vigjëlloj, do të të mjekoj.

Dëgjoni se ç'bën nuse-trimja!

Zbret poshtë, te pragu, e u thotë krushqve:

einem schwarz-weißen filzernen Glockenrock, mit um die Stirn gewundenen Locken, mit ihrem süßen Blick ... Sie erschien im wie eine Fee. Nein, das ist keine Fee, das ist *sie*! Sie, die er so sehr geliebt und seinem Herzensbruder überlassen hatte, damit sie glücklich werde. Sein schwaches Herz beginnt wieder kräftiger zu schlagen. Seine Wangen nehmen wieder Farbe an.

Er antwortet ihr mit weicher Stimme:

– Krank bin ich, mein schönes Mädchen. Aber du? Was suchst du hier? Ich erwarte keinen anderen als den süßen Tod, er soll mich zu sich nehmen und von meinem Leiden erlösen. Geh du, braves Mädchen zu deinem neuen Mann, genieße die Hochzeit mit meinem Herzensbruder.

Sie tut als ob sie ihn nicht hört. Sie fragt nochmals:

– Wie hat man über dich gewacht, Tapferer? Ich meine, tagsüber und nachtsüber. Sag mir ja alles, denn ich möchte es wissen.

Hysen Kraposhniku seufzt und sagt:

– Hör mir zu, schönes Mädchen, tagsüber haben sie mehr als genug über mich gewacht, nachts allerdings war niemand bei mir.

Das sagt die Braut gleich:

–Hör zu, Hysen Kraposhniku, mein Vater war ein Heiler, der alle möglichen Menschen auf der ganzen Welt gesund werden ließ. Bevor er starb, hat er mir etwas von seiner Kunst beigebracht. Verzeih mir, Tapferer, aber ich möchte heute Nacht bei dir bleiben, hier im Zimmer, ich möchte über dich wachen, dich verarzten.

– Du kannst nicht bleiben, liebes Mädchen, du bist eine Braut und hast dreihundert Leute draußen stehen, die auf dich erwarten, um dich zu deinem Mann zu führen.

– Die dreihundert Hochzeitsgäste werden auf mich warten. Du musst sie bewirten. Heute Nacht will ich in diesem Zimmer schlafen und über dich wachen; ich werde dich pflegen.

Hört was die mutige Braut tut!

Sie geht hinaus und sagt zu den Hochzeitsgästen:

– O krushq dasmorë! Sonte do të rrimë këtu që të ruajmë Hysen Kraposhnikun para se të japë shpirt. Ai po ju shtron të ngrënë e të pirë sa të doni. Unë do të vigjëlloj gjer të zbardhë e bardha dritë, pastaj do të nisemi.

Krushqve u vjen shumë rëndë, po nuk ia prishin dot nuses. Kjo thotë fjalën, nuk pret përgjigjen, ngjit shkallët e hyn prapë në odë të Hyso Kraposhnikut.

Ai e shikon hidhur në ninëzat e ndritura të syve e prapë i duket si një zanë e dalë nga bota tjetër, e qarkuar me një suazë drite.

Vjen nata – e bardhë qoftë! – Nusja i rri mbi krye Hysos: ia fshin lehtë-lehtë djersën e ballit, ia njom me ujë kroi buzët e thara, e shikon ëmbël me ata sytë e ballit. Pastaj Hyson e ze gjumi.

Kur kalon mesnata, hyn në odë një gjarpër i madh, i zi si korbi, fërshëllen, i afrohet Hysos e matet t'i lëpijë plagët, t'i derdhë helmin. Nusja i rri gati e ia pret kryet me gërshërë, e ia hedh në një qoshe të odës; ulet përsëri në krye të Hysos; ia fshin ballin e dirsur, ia njom buzët e thara e shikon me ata sytë e ballit. Pas pak hyn një gjarpër tjetër, më i madh, i kuq si gjaku, fërshëllen edhe më fort se sa i pari, i afrohet Hysos, matet t'i lëpijë plagët, t'ia helmojë. Nusja i rri edhe këtij gati: i pret kryet me gërshërë, dhe ia hedh në qoshe të odës pranë të parit.

Hop, hyn një gjarpër tjetër, edhe më i madh, i bardhë si dëbora, fërshëllen fort e më fort, i afrohet Hysos, matet t'i lëpijë plagët. Nusja ia pret edhe këtij kryet.

Bëhen tre gjarpërinj kyeprerë. Ajo i mbulon të tre me një thes dhe kthehet

– Liebe Leute, heute Nacht bleiben wir hier und wachen über Hysen Kraposhniku, bevor er das Zeitliche segnet. Er wird euch zu essen und zu trinken geben, soviel ihr wollt. Ich werde bei ihm bleiben und über ihn wachen. Sobald der Morgen graut, ziehen wir weiter.

Die Leute finden das höchst ungewöhnlich, können der Braut aber nichts entgegensetzen. Sie wartet auch gar nicht auf eine Antwort, sondern steigt gleich die Treppe hinauf wieder in Hysen Kraposhnikus Zimmer.

Er schaut ihr betrübt in ihre leuchtenden Augen sie und wieder erscheint sie ihm wie eine überirdische Fee in einem Kranz aus Licht.

Es wird Nacht. Möge sie ruhig werden. Die Braut sitzt bei Hysen, sie wischt ihm den Schweiß von der Stirn, befeuchtet seine trockenen Lippen mit Quellwasser, betrachtet ihn liebevoll mit ihren schönen Augen. Dann schläft Hysen ein.

Nach Mitternacht schlüpft eine große rabenschwarze Schlange ins Zimmer, sie zischt, nähert sich Hysen, macht sich daran, seine Wunden zu lecken, Gift hineinzuspritzen. Doch die Braut ist bereit, schneidet ihr mit einer Schere den Kopf ab und wirft ihn in eine Ecke des Zimmers. Daraufhin setzt sie sich wieder zu Hysen, trocknet ihm die schwitzende Stirn, befeuchtet seine trockenen Lippen und schaut ihn mit ihren schönen Augen an. Nach kurzer Zeit kommt eine zweite, größere Schlange herein, rot wie Blut, sie zischt noch lauter als die erste, nähert sich Hysen, schickt sich an, seine Wunden zu lecken. Die Braut ist auch für sie bereit, schneidet ihr den Kopf ab und wirft ihn in die Ecke des Zimmers, wo der erste liegt.

Da kommt noch eine Schlange, noch größer als die beiden davor, weiß wie Schnee, sie zischt noch lauter, nähert sich Hysen, will ihm die Wunden lecken. Auch ihr schneidet die Braut den Kopf ab.

Das macht drei Schlangen ohne Kopf. Sie deckt sie mit einem alten Sack zu und kehrt zu

e vigjëllon mbi krye të Hysos, i puth tinëz ballin... Gjë tjetër nuk sheh. Hysua fle i qetë.

Në mes të heshtjes dëgjon një bulkth që ia thotë bukur, ëmbël, në qoshe të vatrës.

Gdhihet ditë; bie dielli.

Kur zgjohet nga gjumi, Hysen Kraposhniku e ndjen veten të prehur, të lehtë. E shikon vashën, i buzëqesh.

– Kësaj nate – thotë – bëra një gjumë të mirë sikur fjeta në një luadh bjeshke. M'u pre shtati e tani jam mirë. Flladi më flladiti ballin, kroi më njomi buzët. Tani e ndjej veten kaq të lehtë sa më vjen të fluturoj.

Thotë kështu e ve prapë buzën në gaz. Ngrihet shesh në shtrat. Nusja i gatuan vetë sillën e ia sjell në shtrat.

– A dëgjon, o Hyso Kraposhniku? – i thotë ajo. – Unë ndenja e vigjëllova tërë natën, t'i mjekova plagët e shtatit që s'të kanë lënë të çohesh më këmbë.

Pastaj ngrihet e i tregon të tre gjarpërinjtë kryeprerë: atë të zinë si korbi, atë të kuqin si gjaku, atë të bardhin si dëbora.

Hej, sa shumë gëzohet Hyseni!

Nusja i thotë:

– Unë dua të rri me ty edhe dy net gjersa të shërohesh krejt e të ngrihesh më këmbë.

– Jo, ti s'rri dot, moj vashë e bardhë. Krushqit presin të të marrin. Vëllami pret në shtëpi. Kushedi ç'mund të thotë.

– Mos ki brengë për këtë punë, o Hyso. Veç jepu të ngrënë e të pirë dasmorëve, se unë dua të fle edhe dy net të tjerë këtu.

Nusja s'pret përgjigje, del jashtë e u thotë krushqve:

– O krushq dasmorë! Kërkoni ç'të doni për të ngrënë e për të pirë, se unë duhet të rri këtu edhe dy net që të mëkëmb Hysenin. Ndofta do ta ngre më këmbë, pastaj do të shkojmë te burri.

ihrem Platz neben Hysen zurück, küsst ihn zart auf die Stirn. Hysen schläft ruhig.

Mitten in die Stille hinein zirpt eine Grille, schön und süß, hinter dem Herd.

Der Tag bricht an, die Sonne scheint herein.

Als Hysen erwacht, fühlt er sich erholt, leicht. Er sieht das Mädchen neben sich, lächelt.

– Diese Nacht, sagt er, habe ich so gut geschlafen, als ob ich auf einer Bergwiese gelegen wäre. Mein Körper hat sich erholt und jetzt geht es mir gut. Ein frisches Lüftchen hat mir die Stirn gekühlt, meine Lippen sind feucht. Ich fühle mich so leicht, dass ich fliegen könnte.

So spricht er und verzieht den Mund wieder zu einen Lächeln. Er richtet sich plötzlich im Bett auf. Die Braut bereitet ihm das Frühstück zu und bringt es ihm ans Bett.

– Hörst du mich, Hysen Kraposhniku?, fragt sie, ich bin die ganze Nacht hiergeblieben und habe neben dir gewacht und deine Wunden versorgt, die dich ans Bett fesselten.

Dann erzählt sie ihm von den drei großen Schlangen: die, die schwarz war wie ein Rabe, die Rote wie das Blut und die Weiße wie der Schnee.

Heißa, wie sehr freut sich da Hysen!

Die Braut fügt hinzu:

– Ich will noch zwei Nächte bei dir bleiben, bis du ganz gesund bist und aufstehen kannst.

– Nein, du kannst nicht bleiben, gutes Mädchen. Die Hochzeitsgäste warten auf dich. Mein Herzensbruder erwartet dich. Wer weiß, was er sagt, wenn du nicht kommst.

– Mach dir darüber keine Sorgen. Gib nur den Gästen zu essen und zu trinken, denn ich will noch zwei Nächte hier schlafen.

Die Braut wartet seine Antwort nicht ab. Sie geht vor die Tür uns sagt zu den Leuten.

– Liebe Hochzeitsgäste! Verlangt zu essen und zu trinken, was ihr wollt, denn ich möchte noch zwei Nächte hier bleiben und Hysen pflegen. Vielleicht gelingt es mir, ihn wieder auf die Beine zu bringen, dann gehen wir zu meinem zukünftigen Mann.

Krushqit hidhërohen shumë, po s'kanë ç'i bëjnë nuses. Rrinë aty ku janë, presin se ç'do të bëhet e ç'fill do të marrë kjo punë.

Nusja fle aty dy net të tjera, e mjekon Hyson. Kur mbushen plot tre net, Hyso Kraposhniku i thotë nuses:

– Të gëzoftë ai që do të të gëzojë, moj nuse! T'i paske qënë shërimtare e madhe. Tani e ndjej veten kaq mirë sa më vjen t'i hyp kalit e t'i shëtis të gjitha bjeshkët majë më majë, se më ka marrë fort malli për shtegtim, të nuhat lule e bar, të pi ujë gurrave, të gjuaj.

– Dëgjo, o Hyso Kraposhniku! Ngreu që tani, djalë; vishu e ngjishu mirë, hypi kalit e dil shëtitje në fushë që të të shohin krushqit e dasmorët. Unë s'ndahem nga ti, edhe sikur ta di se do të më vrasësh. Jotja isha, jotja dua të jem!

Hysenit i rreh zemra. E shikon e s'i nginjet syri së shikuari. Po në cep të qerpikut i ndrit një pikëz loti. Ajo skuqet, ul kryet.

– A më do me të vërtet, moj vashë? Unë kam qënë gjer dje buzë varrit... Ti më ktheve në jetë – me jetë qofsh! Po...

– Të thashë, Hyso: jotja isha, jotja jam! Nga kjo shtëpi nuk dal veçse e vdekur.

Atëhere Hysenit i bëhet zemra mal: vasha e bardhë, dashatarja syndritur, e këndell. Vishet e mbathet mirë, i hyp kalit, i ngul shporret, e lëshon me vrap të madh, fushës, e mbyt në djersë dhe kthehet te krushqit. Ata mahniten kur e shohin: e dinin buzë varrit, e ai u vjen majë kalit! Hysua u falet bukur, zotërisht. Ata ia kthejne edhe më bukur, më zotërisht.

– Mirë se ju gjej, o krushq dasmorë!

Die Gäste ärgern sich sehr. Aber was soll's, sie können der Braut nicht widersprechen. Sie bleiben, wo sie sind, und warten, welches Ende die Sache nehmen wird.

Die Braut schläft noch zwei Nächte bei Hysen und versorgt ihn. Als die dritte Nacht vergangen ist, sagt Hysen Kraposhniku zur Braut:

– Ein Glück hat er, der dich zur Braut bekommt! Du bist eine großartige Heilerin. Jetzt fühle ich mich so gut, dass ich Lust habe, auf ein Pferd zu springen und über alle Gipfel der Berge zu reiten. Ich habe Sehnsucht danach, mich in frischer Luft zu bewegen, Blumen zu riechen, Wasser aus steinigen Bächen zu trinken, auf die Jagd zu gehen.

– Hör zu, Hysen Kraposhniku, steh jetzt gleich auf, zieh dich an, steige auf dein Pferd und reite spazieren, damit die Hochzeitsgäste dich sehen. Ich verlasse dich nicht mehr, auch wenn ich wüsste, dass du mich dann tötest. Die Deine war ich, die Deine möchte ich sein!

Hysen bekommt Herzklopfen. Er schaut sie an und kann den Blick nicht mehr von ihr lösen. In seinen Wimpern glänzt eine Träne. Sie errötet, senkt den Blick.

– Liebst du mich wirklich, mein Mädchen? Ich war bis gestern fast begraben ... Du hast mich wieder zum Leben erweckt – dir wünsche ich ein langes, langes Leben! Aber ...

– Ich habe es dir gesagt: Die Deine war ich, die Deine bin ich. Ich verlasse dieses Haus nur tot.

Da erhebt sich Hysens Herz. Das schöne liebe Mädchen mit den Augen voll Licht! Wie sie ihn belebt! Er kleidet sich sorgfältig an, steigt auf sein Pferd, gibt ihm die Sporen und galoppiert über Felder und Wälder bis das Tier vor Schweiß glänzt und kehrt dann zum Hochzeitszug zurück. Die Leute staunen, als sie ihn sehen. Sie wähnten ihn mit einem Fuß im Grab! Und da kommt er hoch zu Ross daher! Hysen grüßt sie freundlich, wie ein Herr. Sie grüßen ihn noch freundlicher.

– Grüß Gott, liebe Hochzeitsgäste!

– Mirë se vjen, o trim Hyso Kraposhniku.

– Si t'ia bëjmë kësaj pune, o krushq dasmorë? Nusja s'do të vijë me ju te vëllami. Unë, thotë, dua fatin tim të parë.

Krushqit varin vetullat, zymtohen, venë dorë në silahe. Ç'do të ndodhë tani? Do të derdhet gjak?

– Ne nuk shkojmë dot pa nuse – thonë ata, prerë.

Hyseni vret mendjen.

– Pa dëgjoni, o krushq dasmorë. Ymer Deliun vëllam e kisha, vëllam e kam. Kam një motër, të mirë mbi të mira. Këtë motër do t'ia jap Ymer Deliut. I veshim petkat e nusërisë, e merrni e ia shpini. I thoni: "Të dërgon shumë falmeshëndet vëllami yt Hysen Kraposhniku, që u shërua e u ngrit nga shtrati. Në vend të nuses po të dërgon të motrën e vet. Në daç ta mbash motrën e tij për grua, mbaje për jetë e mot. Në mos daç ta mbash për grua, mbaje për motër".

E veshin motrën nuse, ua japin krushqve. Këta e marrin e shpien në derë të Ymer Deliut. Ky u del përpara e i pyet:

– Ç'është kjo punë, o krushq dasmorë? Pse u vonuat kaq fort? A mos miku s'desh t'jua japë nusen? A mos jua preu udhën ndokush e ratë në luftë?

– Jo, Ymer Agë, – i thonë ata. – Miku na priti mirë e më mirë, na e dha shpejt nusen. Udhën nuk na e preu askush, në luftë nuk ramë. Po kur po vinim këtej, kaluam pranë shtëpisë të vëllamit tënd Hysen Kraposhnikut e dëgjuam vaj e gjëmë. Hysen Kraposhniku po jepte shpirt. Nusja mbajti kalin e na tha të ndalemi pak që ta shihte për herë të fundit Hysen Kraposhnikun. Ne nuk ia prishëm dot fjalën. Hyri brenda. Në shtëpi pushoi vaji e gjëma. Nusja doli prapë te pragu e na tha të rrinim edhe pak

– Grüß dich, tapferer Hysen Kraposhniku.

– Was sollen wir tun, liebe Freunde? Die Braut will nicht mit euch weiterziehen. Sie sagt, sie möchte ihr erstes Schicksal: mich.

Die Gäste runzeln die Stirnen, ihre Mienen verfinstern sich, ihre Hände greifen nach ihren Waffengürteln. Was wird jetzt geschehen? Wird es ein Blutvergießen geben?

– Ohne Braut können wir nicht weiterziehen, sagen sie, kurzangebunden.

Hysen überlegt.

– Hört zu, liebe Hochzeitsgäste. Ymer Deliu war und ist mein Herzensbruder. Ich habe eine Schwester, die beste von allen. Sie gebe ich Ymer Deliu. Wir ziehen ihr das Hochzeitskleid an, ihr nehmt sie mit und begleitet sie zu Ymer. Ihr sagt ihm: „Dein Herzensbruder Hysen Kraposhniku schickt dir viele Grüße, er ist gesundet und vom Bett aufgestanden. Anstelle der Braut sendet er dir seine eigene Schwester. Nimm sie zur Frau, wenn sie dir gefällt, behalte sie fürs ganze Leben. Wenn du sie nicht zur Frau willst, behalte sie als Schwester."

Die Schwester wird in ein Hochzeitskleid gesteckt und dem Hochzeitszug übergeben. Die Leute begleiten sie bis zum Haus von Ymer Deliu. Er kommt zur Tür heraus und fragt:

– Was ist los, Hochzeitsgäste? Warum kommt ihr so spät? Wollte der Freund euch die Braut nicht geben? Hat euch jemand den Weg abgeschnitten, ist ein Krieg ausgebrochen?

– Nein, Ymer Aga, sagen sie, beim Freund waren wir willkommen und die Braut haben wir gleich bekommen. Niemand hat uns den Weg abgeschnitten, kein Krieg ist ausgebrochen. Aber unterwegs sind wir am Haus deines Herzensbruders, Hysen Kraposhniku, vorbeigekommen und haben von dort Seufzer und Klagen gehört. Hysen Kraposhniku lag in den letzten Zügen. Die Braut brachte ihr Pferd zum Stehen und sagte, sie wolle Hysen ein letztes Mal sehen. Wir konnten ihr das nicht abschlagen. Sie ging hinein. Die Seufzer und Klagen drinnen hörten auf. Sie kam wieder heraus und sagte zu

që të mjekonte Hyson. Ndenjëm tri ditë e tre net. Ajo e mjekoi, e ngriti më këmbë. Tani vëllami yt është shëndoshë e mirë. Iu mbyllën menjëherë të shtatë plagët. I hyp kalit e i bie fushës tejpërtej. Ne u gjendëm shumë ngushtë. Nusja s'desh të vijë këtej. Unë, tha, po marr fatin e parë, Hyso Kraposhnikun... Hysua na tha: "Ymer Deliun vëllam e kisha, vëllam e kam. Po i jap time motër, që e kam të mirë mbi të mirat. Në s'dashtë ta mbajë për grua, le ta mbajë për motër".

Ymer Deliu nuk e thyen fare zemrën. Pyet:

– A është shëndoshë e mirë vëllami Hysen Kraposhniku?

– Shëndoshë është e mirë është.

Atëhere, nga gazi i madh, Ymer Deliu nxjerr dy koburet e brezit e i zbraz të dyja menjëherë, në erë:

– Për shëndet të Hysen Kraposhnikut e të nuses!

Pastaj Ymer Deliu shtron darkë të madhe për gazin e vëllamit që shpëtoi nga vdekja, merr të treqind dasmorët, merr edhe motrën e Hysen Kraposhnikut e shkon i bie në derë.

Hyso Kraposhniku del e pret bukur: i hedh krahun mbi sup, e fut brenda në shtëpi.

– Misardhe, vëllam Ymer Deliu.

– Mirë se të gjeta, vëllam Hyso Kraposhniku. U trashëgofsh një herë e me jetë. Të kam ardhur me treqind dasmorë që të gëzo-hen për gazin tënd. Motrën ta kam sjellë prapë, se unë motër e kisha motër e kam. Nuse për vete do të gjej, se bota është e madhe. Edhe motrës do t'i gjejmë një burrë të mirë.

uns, wir müssten noch etwas warten, damit sie Hysen heilen könne. Wir blieben drei Tage und drei Nächte. Sie pflegte ihn, bis er wieder aus dem Bett aufstehen konnte. Jetzt ist dein guter Freund gesund und wohlauf. Seine sieben Wunden sind verheilt. Er kann wieder reiten und ist schon über Feld und Wald galoppiert. Wir wussten nicht, was wir tun sollten. Die Braut wollte nicht mehr mit uns weiterziehen. Ich, sagte sie, will den mir zuerst Versprochenen, ich will Hysen Kraposhniku zum Mann. Hysen sagte uns, Ymer Deliu ist mein Freund Herzensbruder und wird mein es auch bleiben, ich gebe ihm meine Schwester anstelle der Braut. Sie ist die Beste unter allen Guten. Wenn er will, kann er sie heiraten, wenn nicht, überlasse ich sie ihm als Schwester.

Ymer Delius bricht diese Nachricht keineswegs das Herz. Er fragt:

– Ist mein Herzensbruder Hysen Kraposhniku gesund?

– Gesund und wohlauf.

Da bricht große Freude aus. Ymer Deliu holt die zwei Pistolen aus seinem Waffengehänge hervor und schießt mit beiden gleichzeitig.

– Zu Ehren von Hysen Kraposhniku und seiner Braut!, ruft er dabei.

Danach gibt Ymer Deliu ein großes Abendessen zur Feier des Tages, an dem sein Herzensbruder dem Tod von der Schippe gesprungen ist; er nimmt die dreihundert Hochzeitsgäste und Hysens Schwester mit und klopft an die Tür von Hysen Kraposhniku.

Hysen Kraposhniku empfängt ihn herzlich, er schlägt ihm den Arm um die Schulter und bittet ihn hereinzukommen.

– Willkommen, mein Herzensbruder Ymer Deliu.

– Ich freue mich, dich wohlauf zu sehen, mein Herzensbruder Hysen Kraposhniku. Glückwunsch zur Hochzeit, mögest du mit vielen Kindern gesegnet sein. Ich bringe dir dreihundert Hochzeitsgäste, sie sollen sich mit dir freuen. Auch deine Schwester bringe ich dir zurück, sie wird für mich immer wie meine eigene Schwester sein. Ich werde schon eine

Të dy vëllamët u përqafuan si vëllezër.

Dasma e re zgjati shtatë ditë e shtatë net. Gëzohet tërë Jutbina e krahina, se Hyso Kraposhniku shpëtoi nga vuajtjet që e kishin gozhduar shtatë vjet në shtrat; gëzohet dhe e lëvdon nusen trime që e mjekoi Hyson, e ngriti më këmbë, e ktheu në jetë.

Pastaj rruan e trashëguan.
Rrofshi edhe ju që dëgjuat.

Braut finden, die Welt ist groß genug. Auch für deine Schwester finden wir einen guten Mann.

Die beiden Männer umarmten sich wie Brüder.

Die Hochzeit dauerte sieben Tage und sieben Nächte. Ganz Udbina und Umgebung freuten sich mit ihnen, denn Hysen Kraposhniku war von dem schweren Leiden genesen, das ihn sieben Jahre lang ans Bett gefesselt hatte. Sie ließen die tapfere Braut hochleben, die Hysen gesund gepflegt und ins Leben zurückgebracht hatte.

Fortan lebten sie glücklich und zufrieden.

Danke fürs Zuhören. Lange und glücklich sollt auch ihr leben!

Nach Halilis Tod

U vra Sokol Halili, trimi që kish tundur gjithë Kralinë gjer tej në Tunë; u vra kreshniku që kish bërë të dridheshin gjithë ato Kotorret e Reja e Zahara; dhe, atje ku ra, dogji dhenë...

E varrosën lart në bjeshkë.

Gjeto Basho Muji mbeti pa krah, malet e larta mbetën në jeremi. S'dëgjohen më britma luftëtarësh. Vetëm qyqja e kuqe

Sokol Halili wurde getötet, ein tapferer Mann, vor dem das ganze Königreich bis zur Donau hinunter und alle bis ins neue Kotor und nach Zadar erzitterten. Wo er fiel, brannte die Erde.

Sie begruben ihn hoch oben im Gebirge.

Seinen Bruder, Gjeto Basho Muji, lässt er allein zurück. In den Bergen herrscht fortan Stille. Keine Rufe von Kriegern sind zu hören. Nur der rote

kukat në një rrem të thatë dhe kënga e saj kumbon kobshëm valtheve e lugjeve:

– Kuku, kuku!

Papritur, thellë nga dheu, del një zë që i thotë qyqes:

– Qyqe, moj qyqe! Dëgjomë! Dua të të le një amanet.

Qyqja e kuqe ia kthen:

– Amanetin e mban edhe toka, po unë çuditem fort se në këtë majë bjeshke të shkretë zë njeriu dëgjoj e njeri nuk shoh. Unë jam mësuar të rri gjithnjë e vetme nëpër shkretëtira, po të them të drejtën se zë të këtillë s'kam ndjerë kurrë. Ku je ti që po më flet kështu?

Ja se ç'i thotë ahere zëri asaj qyqes së kuqe:

– Unë jam i vdekur, moj qyqe, prandaj nuk më sheh dot. Jam nën dhe.

– Kush je ti?

– Jam Halili, i vëllai i Gjeto Basho Mujit. Dëgjoma, moj qyqe, amanetin që do të të jap. Nisu e shko drejt te Muji e i thuaj kështu: "O Muj i Klladushës, yt vëlla Halili të dërgon shumë falmeshëndet nga maja e bjeshkës, tek e ka varrin. Unë, i thuaj, nuk i druhem shiut e breshërit, nuk i druhem erës e borës, nuk u druhem bubullimave e rrufeve, se ato kanë punën e tyre, po Zoti më ka lënë mbi krye një havale të madhe: më ka lënë Kreshto Kapedanin e Kralisë. Të diel për të diel Kreshtua del për gjah në këto bjeshkë. Nuk del vetëm, po me treqind veta pas. E mbledh çetën kundruall varrit tim, më shan me fjalë të fëlliqta e më bërtet me të madhe: "Ngreu, Halil, e dil nga varri të luftojmë një për një! Se ti dikur na i ke prerë rrugët, na ke luftuar e u ke kallur tmerrin shokëve të mi. Gjithë Kralia, gjer tej në Tunë, dridhej kur ta dëgjonte emrin. Shumë trima m'i ke prerë me shpatë, shumë kulla m'i ke djegur e shumë vasha m'i ke rrëmbyer. Tani kam ardhur të të gjykoj. Se unë nuk të ndahem as

Kuckuck singt auf einem trockenen Ast und sein Lied dröhnt höhnisch in den leeren Rinnen und Gräben:

– Kuckuck, Kuckuck.

Plötzlich ertönt tief aus der Erde eine Stimme, die zum Kuckuck sagt:

– Kuckuck, hör mir zu, ich will dir mein Vermächtnis anvertrauen.

Der rote Kuckuck erwidert:

– Ein Vermächtnis übernimmt auch die Erde, aber ich wundere mich doch, dass ich hier auf dieser verlassenen Bergspitze, eine Menschenstimme höre, aber keinen Menschen sehe. Ich bin es gewöhnt alleine in dieser Einöde zu leben, aber so eine Stimme ist mir noch nie untergekommen. Wer bist du, der so mit mir spricht?

Die Stimme antwortete dem roten Kuckuck folgendermaßen:

– Ich bin tot, Kuckuck, deshalb siehst du mich nicht. Ich bin unter der Erde.

– Wer bist du?

– Halili, der Bruder des Gjeto Basho Muji. Hör zu, Kuckuck, welches Vermächtnis ich dir gebe. Flieg direkt zu meinem Bruder Muji und sag ihm Folgendes: „Muji von Klladusha, dein Bruder Halili lässt dich von oben aus den Bergen grüßen, wo sein Grab liegt. Ich fürchte, so sagt er, weder Regen noch Hagel, weder Schneewind noch Blitz oder Donner, sie gehören zur Natur, aber Gott hat mir eine große Plage auferlegt: den Hauptmann Kreshto aus dem fremden Königreich. Jeden Sonntag kommt Kreshto zur Jagd ins Gebirge. Er kommt nicht allein, sondern mit dreihundert Mann. Alle stellen sich um mein Grab herum auf, er beschimpft mich mit den bösesten Worten und schreit ganz laut: „Steh auf, Halili, komm aus dem Grab zum Zweikampf! Du hast uns einmal den Weg abgeschnitten, hast uns besiegt und meinen Kameraden einen Schrecken fürs Leben eingejagt. Das ganze Königreich bis zur Donau erzittert, wenn dein Name fällt. Vielen tapferen Männern hast du die Köpfe abgeschnitten, viele Häuser hast du verbrannt, viele Mädchen hast du mir weggeschnappt. Jetzt werde ich dich zur

pas vdekjes!" Kështu më thotë, o Muj, nj'ai Kreshto Kapedani i Kralisë. Ma rreh varrin me shqelmë e me topuz, nuk m'i le eshtrat qetë. Pastaj u bën zë atyre të treqindve që mban pas dhe të gjithë më shqelmojnë varrin... Unë i kam thënë, Muj, se i vdekuri është i vdekur e s'del dot nga varri të luftojë në shesh të burrave. Dua të ngrihem, o Muj, po s'mund. Se unë jam tre pashë nën tokë e kam një rrasë përsipër. Në ke qef për luftë o Kreshto, i kam thënë, shko e çoji fjalë tim vëllai Gjeto Basho Mujit e ke për të parë se ai do të të dalë ballë për ballë. Pra, Muj, në qoftë se të kam e më ke vëlla, bëj ç'të bësh e hiqma qafe këtë havale të keqe, që të më prehen eshtrat qetë në varr.

– A më dëgjon, moj qyqe?

– Të dëgjoj, të dëgjoj – ia kthen qyqja nga rremi i thatë.

– Kështu t'i thuash, qyqe, Gjeto Basho Mujit. Ne kemi atje në Jutbinë një man të thatë në oborr, përpara kullës. Ti shko atje, qëndro në majë të majës, kukat dy a tri herë dhe ndofta do të dëgjojë ndokush. Mbase mund të të thotë edhe ndonjë fjalë të rëndë po ti, qyqe e malit, mos ia merr për keq. Kukat gjersa të të dëgjojë im vëlla Muji. A do ta mbash porosinë?

– Do ta mbaj, Sokol Halil – thotë qyqja. – Ja, tani do të nisem drejt në Jutbinë. Mbeç shëndoshë, Halil!

– Vafsh shëndoshë, qyqe.

Qyqja e kuqe hap krahët, ngrihet nga dega e thatë e ahut, fluturon drejt në Jutbinë, qëndron majë manit të thatë në oborr të Mujit e kukat dy a tri herë. E dëgjon nusja e Mujit, del në dritare e i vikat qyqes me të egër:

– Shporru, moj qyqe, qofsh e zezë! Se edhe vjet këso kohe na ke kukatur majë

Rechenschaft ziehen. Auch nach dem Tod lasse ich dich nicht in Ruhe!" So spricht er zu mir, Muji. Er tritt mein Grab mit Füssen, schlägt mit seiner Keule auf die Steine, er lässt meine Gebeine nicht ruhen. Anschließend ruft er seine Dreihundert nach vorne und jeder einzelne von ihnen schändet mein Grab ... Ich habe ihm gesagt, Muji, der Tote ist tot und kann nicht aus dem Grab steigen, um auf dem Kampfplatz gegen dich zu kämpfen. Ich wollte es, Muji, aber ich kann es nicht. Ich liege drei Armlängen tief unter der Erde und habe eine Felsplatte über mir. Wenn du Lust hast zu kämpfen, Kreshto, habe ich zu ihm gesagt, geh zu meinem Bruder Gjeto Basho Muji. Er wird dir von Angesicht zu Angesicht gegenübertreten. Also, Muji, wenn du mein Bruder bist, bitte erlöse mich von dieser Bürde, damit meine Gebeine zur Ruhe kommen können.

Hörst du, Kuckuck?

– Ich höre, ich höre, antwortet der Kuckuck von dem ausgetrockneten Ast.

– Das richtest du dem Gjeto Basho Muji aus. In Udbina haben wir einen vertrockneten Maulbeerbaum im Garten direkt vor dem Turm. Flieg dorthin, setz dich in die Krone, rufe zwei drei Mal und hoffentlich hört dich jemand. Falls sie dir was Unangenehmes zurufen, nimm's ihnen nicht übel, lieber Kuckuck. Rufe bis dich mein Bruder Muji hört. Wirst du meinen Wunsch erfüllen?

– Du kannst dich auf mich verlassen, Sokol Halili, sagt der Kuckuck, ich fliege sofort nach Udbina. Alles Gute, Halili!

– Flieg gesund bis dahin, Kuckuck.

– Der rote Kuckuck öffnet die Flügel steigt von dem trockenen Ast des Ahorns auf in die Lüfte und fliegt nach Udbina. Dort setzt er sich auf die trockene Krone des Maulbeerbaums im Garten von Muji und ruft zwei, drei Mal. Das hört Mujis Frau. Sie kommt ans Fenster und ruft böse zum Kuckuck:

– Verschwinde, verdammter Kuckuck, mach dich von Dannen! Auch vor einem Jahr um diese

manit e i ke ndjellë kobën Halilit tonë. Ikë tutje, se po të dalë Muji do të t'i përndajë puplat tej e tutje gjer në Krali.

Qyqja ia kthen e pikëlluar nga dega e manit:

– Moj nuse e mirë, unë s'kam qënë kurrë në këto vende, s'kam kënduar e s'i kam ndjellë kobën Halilit, por dëgjomë të të them dy fjalë. Unë vij nga maja e bjeshkës, bash nga varri i Halilit. Atje kukata dy a tri herë. Më dëgjoi Halili brenda në varr e më dërgoi t'i them nja dy fjalë Gjeto Basho Mujit. Këto fjalë i kam amanet e pa jua thënë s'iki së këtejmi as sikur të më vrasësh.

Muji dëgjon, del fluturim jashtë në oborr e i thotë qyqes me të butë:

– Folë, qyqe, qofsh e bardhë! Në daç hyrë brenda në shtëpi të të jap të hash e të pish ç'të duash vetë; rri këtu sa të duash, që të heqësh mërzinë.

Qyqja i përgjigjet nga dega e manit të thatë:

– O Mujo, unë s'kam ardhur të ha e të pi, s'kam ardhur të heq mërzinë, po kam ardhur të të sjell një amanet që më ka lënë yt vëlla, Halili. lsha në bjeshkët e larta, qëndrova në një rrem të thatë ahu e kukata aty dy-tri herë. Doli një zë nga dheu e më tha: "Qyqe, moj qyqe! Dëgjomë! Dua të të le një amanet; dua t'i shpiesh nja dy fjalë Gjeto Basho Mujit në Jutbinë". Se Halili, o Muj, nuk i druhet shiut e breshërit, nuk i druhet erës e borës e as bubullimave dhe rrufeve, po Zoti i ka lënë mbi krye një havale të madhe: i ka lënë Kreshto Kapedanin e Kralisë. Të diel për të diel Kreshtua del për gjah në bjeshkë. Nuk del vetë, po me treqind veta pas. E mbledh çetën kundruall varrit të Halilit, e shan me fjalë të fëlliqta e i bërtet me të madhe:

Zeit hast du von der Spitze des Maulbeerbaums gerufen und uns Halilis Tod angekündigt. Weg mit dir, denn sonst kommt Muji und rupft dir deine Federn aus und verteilt sie übers ganze Land bis zum Königreich.

– Der Kuckuck antwortet bekümmert von dem Zweig des Maulbeerbaums:

– Gute Frau, ich bin noch nie hier gewesen, habe nie hier gesungen, gewiss nicht Halilis Tod hervorgerufen, hör dir an, was ich zu sagen habe. Ich komme von den höchsten Bergen, dort, wo das Grab von Halili liegt. Dort habe ich drei Mal gerufen. Halili hat mich unter der Erde gehört und mir eine Nachricht für seinen Bruder Gjeto Basho Muji gegeben. Dieses Vermächtnis muss ich erfüllen. Vorher kann ich nicht weg von hier, auch wenn du mich umbringst.

Muji hört das, tritt geschwind in den Garten hinaus und sagt zum Kuckuck sanft:

– Sprich, guter Kuckuck, möge es dir gut gehen! Wenn du willst, komm herein ins Haus, damit ich dir zu essen und zu trinken geben kann; bleib solange du willst, bis du dich ausgeruht hast.

Der Kuckuck antwortet von dem Zweig des trockenen Maulbeerbaums aus:

– Muji, ich bin nicht zum Essen und Trinken hierher gekommen, auch nicht, um mich auszuruhen, ich habe ein Vermächtnis von deinem Bruder, Halili, zu überbringen. Ich war oben in den Bergen, saß auf einem dürren Ast und rief zwei, drei Mal. Da sagte eine Stimme aus der Erde zu mir: „Kuckuck, du Kuckuck! Höre mich! Ich möchte dir ein Vermächtnis hinterlassen, bitte überbringe meinem Bruder Gjeto Basho Muji in Udbina eine Nachricht." Halili fürchtet weder vor Regen noch Hagel, noch den Schneewind, weder Donner noch Blitz, lieber Muji, sondern er trägt eine andere schwere Last mit sich, die ihm Kreshto, der Anführer des Königreichs gegeben hat. Jeden Sonntag geht Kreshto im ins Gebirge auf die Jagd. Nicht allein, sondern in Begleitung von dreihundert anderen Männern. Er versammelt alle rund um Halilis Grab, beleidigt ihn und schreit

“Ngreu Halil, e dil nga varri të luftojmë një për një. Se ti dikur na i ke prerë rrugët, na ke luftuar e u ke kallur tmerrin shokëve të mi. Gjithë Kralia, gjer tej në Tunë, dridhej kur ta dëgjonte emrin. Shumë trima m’i ke prerë me shpatë, shumë kulla m’i ke djegur, e shumë vasha m’i ke rrëmbyer. Tani kam ardhur të të gjykoj. Se unë nuk të ndahem as pas vdekjes!” Kështu i thotë, o Muj, nj’ai Kreshto Kapedani i Kralisë. Ia rreh varrin me shqelme e me topuz, nuk ia le eshtrat qetë. Pastaj u bën zë atyre të treqindve që mban pas dhe të gjithë i shqelmojnë varrin. Halili i ka thënë se ai është i vdekur e s’del dot nga varri të luftojë në shesh të burrave, se është tre pash nën tokë e ka një rrasë përsipër. “Në ke qef për luftë, i ka thënë, çoji fjalë Mujit e ke për të parë se ai do të të dalë ballë për ballë”. Pra, Muj, në e ke vëlla Halilin e në e do siç të ka dashur, hiqja këtë havale të keqe që t’i prehen eshtrat qetë në varr.

Kështu i thotë qyqja e kuqe.

Muji e dëgjon e ia kthen:

– Hajt, udhën e mbarë, moj qyqe! I shpjerë falmeshëndet Halilit tim e i thuaj se qysh të dielën e parë unë do t’ia heq këtë havale.

Qyqja hap krahët e kthehet në bjeshkët e shkreta, i shpie fjalën Halilit se ia përmbushi porosinë.

Ditën e premte Muji del në beden të kullës e lëshon kushtrimin: të mblidhen trimat. Lajmin e merr vesh tërë Jutbina e tërë Krahina. Trimat shtrëngojnë armët e mblidhen shpejt në shtëpi të Mujit. E pyesin:

– Ç’lajm të ka ardhur e nga të ka ardhur ky lajm, o zoti ynë? Në na ke thirrur për ganz laut: „Steig aus dem Grab, Halili, komm zum Zweikampf. Denn du hast uns einmal den Weg abgeschnitten, hast uns besiegt und hast meinen Freunden einen Schrecken eingejagt. Das ganze Königreich bis zur Donau hin zittert, wenn dein Name genannt wird. Vielen tapferen Männern hast du mit deinem Schwert die Köpfe abgeschnitten, viele Türme hast du verbrannt, viele Mädchen ins Unglück gestürzt. Jetzt komme ich, um über dich zu richten. Bis in den Tod werde ich dich verfolgen.“ So sagt er ihm, Sonntag für Sonntag, der Hauptmann Kreshto. Er tritt das Grab mit Füßen, schlägt mit seiner Keule dagegen, er lässt den Gebeinen keine Ruhe. Danach ruft er die dreihundert hinter ihm wartenden Männer hervor und sie trampeln auf dem Grab herum. Halili hat ihnen gesagt, dass er tot ist und nicht aus der Erde heraus kann, um sich im Zweikampf zu messen. Er liegt drei Armeslängen tief unter der Erde und über ihm ist eine Steinplatte. „Wenn du Lust auf Krieg hast“, hat er ihnen gesagt, melde dich bei Muji, du wirst sehen, er wird dir Stirn an Stirn gegenübertreten.“ Also, Muji, wenn du Halilis Bruder bist und ihn liebst, wie er dich geliebt hat, erlöse ihn von dieser Plage, damit seine Gebeine im Grab Ruhe finden können.

So spricht der rote Kuckuck.

Muji hört zu und antwortet:

– Guten Rückflug, lieber Kuckuck! Richte Halili Grüße von mir aus und sage ihm, nächsten Sonntag werde ich ihn von diesen Scherereien befreien.

Der Kuckuck öffnet die Flügel und kehrt zu den verlassenen Bergspitzen zurück und berichtet Halili, dass er seinen Auftrag erfüllt hat.

Am Freitag tritt Muji auf das Dach des Turms hinaus und bläst ins Horn: Die Männer sollen sich versammeln. Die Kunde gelangt bis nach Udbina und übers ganze Land. Die Tapferen nehmen ihre Waffen und versammeln sich vor Mujis Turm. Sie fragen:

– Welche Nachricht hast du für uns und

luftë, ne jemi gati të hidhemi që tani ku të na prijësh ti.

Muji u thotë:

– Të shtunë mbrëma bëhuni gati se do të dalim bjeshkëve të çetojmë!

Të gjithë trimat i mban për darkë. Therr mish, hap butet e i gostit mirë. Kalon nata; vjen e shtuna Në të ngrysur ngrihen e shkojnë bjeshkëve. Në të gdhirë dita e diel sosin te varri i Halilit, atje tek i prin Muji. Aty Muji qëndron e u thotë:

– Shokë, ju zini pritë në të dy anët e rrugës, se këtej do të vijë Kreshto Kapedani me treqind veta që të msyjë varrin e Sokol Halilit. Unë do të ze vend pranë varrit e do të pres aty. Ju të më jepni besën se nuk do të bëni zë e nuk do të qëlloni askënd para se të dëgjoni britmën time.

Trimat i japin besën e zenë vend në të dy anët e rrugës. Rrinë e presin. Ndjehet vetëm era që fryn aheve e kronjtë që gurgullojnë.

Kur nisi të zbardhë drita, u dëgjuan nga larg brirë gjahtarësh sa jehoi bjeshka gjithë. Pastaj plasi burbujë e madhe. Javo u duk Kreshto Kapedani me të treqindët. Kreshtua iu afrua varrit të Halilit, i shkeli rrasën dhe e shqelmoi tri herë, pastaj briti me të madhe:

– Ngreu, Halil, e dil nga varri të luftojmë një për një!

Më shumë s'arriu të flasë e as t'i bjerë më rrasës me shqelm e topuz, siç e kish zakon. Bubulloi zëri i fortë i Gjeto Basho Mujit sa u tund gjithë bjeshka:

– Sot unë do të të nginj me luftë, o Kreshto Kapedani!

Kreshto Kapedani shtang në vend e thotë me vete: "O Zot, ç'është vallë ky zë që bën të tundet bjeshka? A mos po ngrihet i vdekuri

woher kommt sie, oh Herr? Du hast uns zum Krieg zusammengerufen. Wir sind bereit.

Muji sagt:

– Macht euch bereit, am Samstagabend in die Berge zu gehen, auf die Jagd!

Er lädt alle Männer zum Abendessen ein. Es gibt Fleisch, Wein, er bewirtet sie aufs Beste. Die Nacht vergeht, der Samstag bricht an. Im Morgengrauen machen sie sich auf ins Gebirge., Am Sonntag, bei Sonnenaufgang, erreichen sie unter die Führung von Muji, Halilis Grab. Muji bleibt stehen und sagt:

– Kameraden, ihr versteckt euch zu beiden Seiten der Straße, denn Hauptmann Kreshto wird mit dreihundert Männern kommen, das Grab von Sokol Halili zu besudeln. Ich werde mich neben das Grab setzen und sie dort erwarten. Ihr gebt mir euer Versprechen, dass ihr ganz still sein werdet und niemanden angreift, bevor ihr meinen Schrei hört.

Die Tapferen geben ihm ihr Versprechen und versteckten sich beidseitig der Straße. Sie warten. Nur der Wind ist zu hören und wie er durch die Kronen der Bäume bläst und das Gurgeln der Quellen.

Als die Sonne hoch am Himmel steht, hören sie aus der Ferne die Hörner von Jägern an den Flanken der Berge widerhallen. Bald darauf beginnt ein großer Wirbel. Da ist auch schon Hauptmann Kreshto mit seinen Dreihundert. Er nähert sich dem Grab Halilis, tritt drei Mal dagegen und schreit laut:

– Steh auf, Halili, steig aus dem Grab. Ich fordere dich zum Zweikampf auf!

Weiter kommt er nicht. Da donnert nämlich die Stimme Gjeto Basho Mujis so laut, dass das ganze Gebirge erzittert:

– Heute werde ich so lange mit dir kämpfen, bis du es satt hast, Hauptmann Kreshto!

Kreshto erstarrt an der Stelle an der er steht, und sagt zu sich selbst: „Oh Gott, was ist das für eine Stimme, die das ganze Gebirge

nga varri?" Edhe të treqind vetat e Kreshto Kapedanit shtangin të trembur. Muji nuk e zgjat shumë: brof më këmbë shpatëzveshur. Kreshtua prapset, po shpata e Mujit e arrin dhe e shtrin përdhe. Dhe zëri i tij bubullin:

– Ja, kështu lahet fyerja e varrit të vëllait!

Sa të mbyllësh e të hapësh sytë Gjeto Basho Muji u hidhet shpatëzveshur shokëve të Kreshto Kapedanit. Të tridhjetë trimat e Jutbinës dalin nga prita, i sulen armikut: vrasin me topuz, presin me shpatë, zenë rob e s'lenë të kthehet asnjë në shtëpi, në Krali.

Pastaj Muji me shokë zbret në Jutbinë dhe që atëhere kurrkush nuk guxon më të prekë varrin tek prehen eshtrat e Sokol Halilit.

Atë e rreh era e shiu, e rreh bora e breshëri, bubullima e rrufeja, po Sokol Halili është mësuar me këto të gjitha që kur ishte gjallë e nuk iu tutet.

erschüttert? Steigt der Tote etwa wirklich aus dem Grab?" Auch die dreihundert Männer bleiben erschrocken stehen. Muji wartet nicht mehr lang. Er springt mit gezogenem Schwert hervor. Kreshto weicht zurück, aber das Schwert Mujis erwischt ihn und streckt ihn zu Boden. Und seine Stimme donnert:

– Hiermit räche ich das geschändete Grab meines Bruders!

Im nächsten Moment stürzt Muji sich auf die Kameraden von Hauptmann Kreshto. Die dreißig Tapferen aus Udbina kommen aus ihren Verstecken hervor und greifen den Feind an. Sie töten mit ihren Streitkolben, schneiden mit den Schwertern, nehmen Gefangene und lassen niemanden unversehrt nach Hause gehen.

Danach steigen Muji und seine Getreuen hinunter nach Udbina und seit damals wagt niemand mehr, das Grab mit den Gebeinen von Sokol Halili zu schänden.

Ob Wind oder Regen, ob Hagel oder Schnee, ob Blitz oder Donner, Sokol Halili war schon zu Lebzeiten daran gewöhnt; er fürchtet nichts davon.

Skanderbeg und Ballaban

Ra një shkulm i madh turqërie mbi Arbërinë: u thye. Ra edhe një tjetër, më i madh e më i fortë: prapë u thye. Edhe i treti, i katërti, i pesti... U thyen shumë shkulme, shumë vjet me radhë. Gjithë këto shkulme i thyen arbërit krenarë e gjithmonë të pashtruar, që kishin kryezot Gjergj Kastriot Skënderbenë. Sepse arbërit luftonin me trimëri, me që mbronin truallin e tyre, nderin e tyre, jetën e fëmijëve të tyre.

Eine große Woge Türken schwappte über Albanien; und wurde gebrochen. Eine zweite kam, größer und stärker als die erste; wieder wurde sie gebrochen. Auch die dritte, vierte, fünfte ... Viele Jahre lang wurden alle Versuche das Land zu erobern immer wieder abgewehrt. Das war den stolzen Albanern und ihrem Anführer Georg Kastriota Skanderbeg zu verdanken. Tapfer fochten sie, für ihr Land, ihre Ehre und das Leben ihrer Kinder. Viele Jahre

Shumë vjet e në shumë luftra Arbëria e vogël u bë varr i madh për turqërinë. Ushtritë vinin e s'ktheheshin prapë. I përpintedheu.

Pastaj u ngrit e ardhi vetë mbreti i madh i turkut, Murati, me një ushtri si rëra e detit. Edhe ky u thye. Shkoi e mblodhi një ushtri të re, më të madhe se sa të parën, vuri në krye jeniçerët dhe u hodh në luftë, po prapë u thye. Dhe mbreti i madh i turkut, Murati, vdiq tërë helm. "Ah! – tha në çastin e sprasmë – sa keq më vjen që më shkoi jeta kot! Shtrova gjithë botën: pushtova Bullgarinë e Sërbinë, zbrita poshtë në Greqi, hodha Tunën e gjërë, shkela tejmatanë fushat e gjëra të Vllahisë e të Maxharisë e s'munda të mposht Arbërinë e vogël... E shtira një herë në dorë, copa-copa, po ma shkuli Skënderbeu..."

Këmbën e Muratit e zuri i biri, mbreti i madh Mehmeti, që ishte edhe më i vrazhdë se sa i ati. Ky u hodh e pushtoi Kostandinopojën e fortë të rrethuar me tri palë mure e me shumë pirgje të larta. Si e pushtoi këtë qytet, më të bukurin e më të begatin e botës, Mehmeti ngriti e vuri aty fronin e tij të artë dhe e quajti veten "Ngadhnjimtar". Pas kësaj bëme të madhe që tronditi tërë Europën, vendosi të shkelë e të pushtojë Arbërinë, siç e kish porositur i ati në çastin e sprasmë.

Pra, mbreti i madh Mehmeti mblodhi një ushtri të re shumë të madhe, dhe kalorëse dhe këmbësore, nga të gjitha skotat, u vu në krye të saj dhe u nis për në Arbëri. Tundej dheu ku shkelte kjo ushtri e rëndë e ngarkuar me hekur e çelik. Prapa saj shteronin lumenjtë, që i pinin kuajt e njerëzit, në tokë nuk mbinte më bar. [1)]

und viele Kriege hindurch wurde das kleine Albanien zu einem großen Grab für die Türken. Soldaten kamen, und kehrten nicht zurück. Die Erde verschlang sie alle.

Dann kam der große Sultan der Türken selbst, Murad, mit einem Heer, zahlreich wie die Sandkörner am Meeresstrand. Auch er wurde besiegt. Er versammelte ein noch größeres Heer um sich, setzte die Janitscharen, seine Elitetruppe, an die Spitze und stürzte sich neuerlich ins Gefecht. Aber wieder wurde er besiegt. Und der große türkische Sultan Murad starb verbittert. „Ach!", rief er in seinen letzten Zügen, „Mein Leben war vergeblich. Alle Welt habe ich mir untertan gemacht: Bulgarien, Serbien, bis nach Griechenland, die breite Donau entlang bis zu den weiten Feldern der Walachen und der Ungarn, nur das kleine Albanien habe ich nicht erwischt ... Ich hatte es einmal in der Hand, aber Skanderbeg entriss es mir Stück für Stück..."

In Murads Fußstapfen trat Mehmed, der noch rauer war als sein Vater. Er eroberte Konstantinopel, das von drei aufeinanderfolgenden Mauern und von hohen Wachtürmen geschützt wurde. Als er diese Stadt erobert hatte, die schönste und reichste auf der Welt, stellte er seinen goldenen Thron an der höchsten Stelle Konstantinopels auf und rief sich selbst zum „Sieger" aus. Nach dieser Großtat, die ganz Europa erschütterte, beschloss er, Albanien zu erobern, wie es sein Vater sich am Totenbett gewünscht hatte.

Der große Sultan Mehmed versammelte also ein riesiges Heer um sich, mit Kavallerie und Infanterie verschiedenster Herkunft, stellte sich an dessen Spitze und machte sich auf nach Albanien. Die Erde bebte, wenn diese mit Eisen und Stahl schwer ausgerüsteten Soldaten vorbeizogen. Nach sich zogen sie eine Spur der Verwüstung, sogar Flüsse fielen trocken, nachdem sie vorbeigezogen waren – ausgetrunken von Pferden und Menschen; auf dem Boden, den sie betreten hatten, wuchs kein Grashalm mehr.

Mbreti i madh i turkut kish marrë me vete edhe Ballaban Badherin, atë arbërin atdhemohonjës dhe e kish vënë të printe përpara. Ballabani ishte trim, sepse ishte arbër bir arbëri, po e kish mohuar gjakun dhe fisin e vet dhe luftonte për turkun, që të fitonte ofiqe, lavd, pasuri; ai kish bërë shumë luftra, ish ngjitur i pari në muret e lartë të Kostandinopojës dhe kish ngulur atje flamurin me gjysmë hënëzë. Mbret Mehmeti e kish bërë pasha Ballabanin dhe e mbante në pekule të madhe, nder për nder. Po nderi i turqërisë ishte helm për Arbërinë, sepse Ballabanit nuk i dhimbsej asgjë që ish arbërore: as toka që shkelte, as plëngu që digjte, as gjaku që derdhte.

Me këtë ushtri të fortë mbreti i madh Mehmeti e kish mendjen të fjetur: do ta shtronte Arbërinë.

Po Arbëria kish Skënderbenë.

Kur dëgjoi se turku ish hedhur të shkelte përsëri dheun e Arbërit, Skënderbeu kish mbledhur njerëzit e tij – oh, sa të paktë ishin këta njerëz përpara rrëmetit të turqve e të skotave të tjera! – dhe ish nisur që t'i dalë përpara; ai kish ngritur tendat në një hie shumë të madhe. Arbërit ishin ulur e rrinin buzë një lumi të kulluar; aty hanin, pinin, qeshnin, sikur nuk shkonin në luftë, ku mund të linin kryet, po në dasmë e ngazëllime. Dhe ja, tek hanin e pinin bashkë buzë lumit të kulluar, panë një turk që vinte kaluar me flamur të bardhë në dorë. Bënë përpara e i prenë udhën.

– Ç'je ti e ç'kërkon këtej?

– Jam lajmëtar i mbretit të madh të turkut e dua të flas me kryezotin e Arbërit, Skënderbenë.

– Zbriti kalit dhe eja me ne.

Der große Sultan der Türken hatte auch den Vaterlandsverleugner Ballaban Badera mitgenommen und ließ ihn in vorderster Front marschieren. Ballaban war ein starker Kerl, Albaner, Sohn des Landes, das er verleugnete, indem er für die Türken kämpfte. Auszeichnungen, Lob und Reichtum – darum ging es ihm, dafür tat er alles. Er hatte bereits viele Kriege hinter sich, hatte als erster die hohen Mauern Konstantinopels erklommen und dort die Fahne mit dem Halbmond gehisst. Sultan Mehmed hatte ihn zum Pascha ernannt und ihm ein großes Vermögen überlassen. Im Übrigen überhäufte er ihn mit Ehre. Was den Türken zur Ehre gereichte, war aber Gift für Albanien. Ballaban war alles Albanische egal: die Erde, die er betrat, die Häuser, die er verbrannte, das Blut, das er vergoss.

Mit seinem starken Heer fühlte Mehmed sich sicher, diesmal würde er Albanien unterwerfen.

Aber: die Albaner hatten Skanderbeg.

Als er hörte, dass der Türke wieder Fuß auf albanisches Gebiet gesetzt hatte, versammelte Skanderbeg seine Leute – oh, wie wenige waren sie im Vergleich zu dem türkischen Heer und anderen! – und zog aus, um die Türken zu empfangen. Er ließ seine Leute Zelte auf einer großen schattigen Wiese aufstellen. Die Albaner saßen am Ufer eines glasklaren Flusses. Sie aßen, tranken, lachten, benahmen sich ganz und gar nicht, als ob sie in einen Krieg zögen, der ihnen die Köpfe kosten könnte, sondern man hätte glauben können, sie seien unterwegs zu einer Hochzeit. Und da, während sie aßen und tranken, sahen sie einen Türken mit einer weißen Fahne in der Hand auf sie zu reiten. Sie traten ihm in den Weg.

– Wer bist du und was suchst du hier?

– Ich bin der Bote vom großen türkischen Sultan und möchte mit dem Hauptmann der Albaner sprechen, mit Skanderbeg.

– Steig von deinem Pferd und komm mit.

E muar e ia shpunë Skënderbeut. Lajmëtari iu fal e i tha:

– O kryezot i Arbërit, mua më dërgon mbreti i madh i turqërisë, që është më i forti në botë, të të pyes: ku do ti të luftosh me mbretin tonë?

Skënderbeu iu përgjigj shkurt:

– Ecë i thuaj le të vijë.

Si u kthye lajmëtari, mbreti i madh Mehmeti e pyeti:

– Më thuaj, o lajmëtar besnik, a e pe ti Skënderbenë?

– E pashë, o mbret i madh.

– Po ushtrinë e tij e pe?

– E pashë.

– Kish shumë ushtri Skënderbeu?

– Ushtri s'kish shumë, po të gjithë ata që ishin e kishin synë pishë: këndonin e hidhnin vallen e shpatave, prisnin pa durim të merrnin urdhër që të turreshin në luftë.

– Ç'është kjo valle e shpatave, o lajmëtar besnik?

– Një valle arbërore, o mbret i tokës dhe i detit. Të dridhen mishrat kur i sheh ata burra si lisa që hidhen e vijnë rrotull shpatëzveshur, i përpjekin shpatat njëri me tjetrin si në luftë të vërtetë. Më vunë në mes e zunë të hedhin vallen e shpatave, t'i kryqëzonin mbi kryet time, po nuk më prekën fare.

– Pastaj?

– Arbërit s'e kanë për gjë vdekjen, o mbret i madh; aq më fort vdekjen në luftë. Thonë se vdekja në luftë, me shpatë, është më e ëmbël se mjalti...

Mbreti i madh Mehmeti psherëtiu e tha me vete: "Eh, t'i kisha këta njerëz nën urdhërat e mia, që të luftonin për fronin tim".

Iu kthye përsëri lajmëtarit:

– Ashtu?

– Po, o mbret i madh.

Sie brachten ihn zu Skanderbeg. Der Bote sagte:

– Oh Hauptmann der Albaner, mein großer Sultan, der stärkste auf der ganzen Welt, schickt mich, euch zu fragen: Wann werdet ihr mit ihm kämpfen?

Skanderbeg antwortete kurzangebunden:

– Sag ihm, er soll kommen.

Als der Bote zum Sultan zurückkehrte, fragte Mehmed ihn:

– Sag mir, treuer Bote, hast du Skanderbeg gesehen?

– Ich habe ihn gesehen, großer Sultan.

– Und sein Heer? Hast du das auch gesehen?

– Ich habe es gesehen.

– Hatte er viele Soldaten.

– Nicht viele. Aber alle, die da waren, sahen stark und unerschrocken aus. Sie sangen und tanzten ihren Schwerttanz, sie schienen ungeduldig darauf zu warten, in den Krieg zu ziehen.

– Was hat es mit diesem Schwerttanz auf sich?

– Ein albanischer Tanz, oh Sultan des Himmels und der Erde. Mir zitterte das Fleisch am Leibe, als ich ihnen zuschaute, wie sie ihre Schwerter warfen, jonglierten, aneinander klirren ließen, wie in einem echten Kampf. Sie stellten mich in die Mitte und machten den Schwerttanz um mich herum. Über meinem Kopf kreuzten sich ihre Schwerter! Aber mir krümmten sie kein Haar.

– Und dann?

– Für die Albaner bedeutet der Tod nichts, oh großer Sultan, vor allem das Sterben im Krieg. Sie sagen, der Tod durch das Schwert sei süßer als Honig ...

Der große Sultan Mehmed seufzte und sagte zu sich selbst: „Hätte ich diese Menschen nur unter meiner Gewalt und könnte sie für mich kämpfen lassen."

Nochmals wandte er sich an den Boten:

– Wirklich?

– Ja, großer Sultan.

– Përse thonë se vdekja në luftë qënka më e ëmbël se mjalti?

– Sepse, thonë, ne luftojmë për truallin tonë, për lirinë tonë. Ata, o mbret i madh, betohen për shpatën.

– Vetëm për shpatën?

– Jo, edhe për tokën, për ujët, për gurët. Edhe për bukën e krypën. S'dinë parajsë e skëterrë, po vetëm nder e turp. Nderi, thonë, është parajsë; turpi është skëterrë.

– Po Skënderbeu si t'u duk? A ishte i trembur?

– Jo, o mbret i madh: nuk ishte i trembur. Kur vajta unë, e gjeta tek hante e pinte me ushtarët e tij. U ngrit e më priti më këmbë, me të dy duart të mbështetura në dorezën e shpatës, si një perëndi lufte. Më tha shkurt: "Ecë i thuaj le të vijë!"

Mbreti i madh Mehmeti u nxeh e thirri:

– Unë do t'iu tregoj arbërve se ç'është vdekja; do të lëshoj ushtrinë time që t'i kositin si bar. Të shohim pastaj në do të jenë të zotë të ngrihen e të hedhin vallen e shpatave.

– Si të urdhërosh, o mbret i madh.

Mbret Mehmeti kërceu më këmbë edhe bëri urdhër t'u bien daulleve. Ashtu si tha u bë, u ranë daulleve. Bubulloi tërë fusha, gjëmuan grykat sikur të paskej ardhur dita e pastajme.

– Të mblidhen këtu gjithë shqytëtarët e mi!

U mblodhën shqytëtarët e mbretit të madh të turkut e i thanë me një zë:

– T'u shtofshin vjetët, o mbret i madh! Ditët tona në të tuat! Presim urdhër.

– O ju shqytëtarët e mi – u tha mbreti i madh i turqve Mehmeti, i biri i mbretit të madh Muratit – më thoni kujt nga ju i bën zemra të ma sjellë këtu Skënderbenë o të gjallë o të vdekur.

– Warum sagen sie, das Sterben im Krieg sei süßer als Honig?

– Weil sie, wie sie sagen, für ihr Land kämpfen, für ihre Freiheit. Sie schwören nur auf das Schwert, großer Sultan.

– Nur auf das Schwert?

– Auch auf ihr Land, die Gewässer, die Steine. Auch auf Brot und Salz. Sie kennen weder Paradies noch Hölle, nur Ehre oder Schande. Die Ehre, sagen sie, sei das Paradies und die Schande, die Hölle.

– Und Skanderbeg? Wie ist er so? Hatte er Angst?

– Nein, großer Sultan, überhaupt keine Angst. Als ich dort war, traf ich ihn beim Essen und Trinken mit seinen Soldaten an. Er erhob sich und erwartete mich stehend mit beiden Händen am Griff seines Schwerts – wie ein Kriegsgott. Er sagte mir ganz schlicht: „Sag ihm, er soll kommen!"

Da schrie der große Mehmed erbost:

– Ich werde den Albanern zeigen, was der Tod ist. Ich werde mein Heer aussenden, auf dass sie sie niedermähen wie Gras. Dann schauen wir, ob sie noch fähig sind, ihren Schwerttanz auszuführen.

– Zu Befehl, großer Sultan.

Sultan Mehmed stampfte mit dem Fuß auf und befahl, die Trommeln zu spielen. So wie er sagte, geschah es. Die Trommeln wurden geschlagen. Ihr Klang donnerte über das ganze Feld, die Gebirgspässe seufzten, als wäre der letzte Tag bereits angebrochen.

– Alle meine Schildknappen hierher!

Alle Schildknappen des großen Sultans versammelten sich und riefen wie aus einem Munde:

– Lang lebe der Sultan! Unsere Tage gehören dir! Zu Befehl!

– Sagt mir, oh Schildknappen, sagte der große Sultan der Türken Mehmed, Sohn des großen Sultans Murad, wer von euch getraut sich, mir Skanderbeg zu bringen – tot oder lebendig.

G.LEKA

Të gjithë e dëgjuan, asnjë s'u përgjigj, sepse u drodhën kur dëgjuan emrin e kryetrimit arbër. Atëhere, në mes të heshtjes, bëri përpara Ballaban Badheri, ai tradhëtari që kish mohuar gjakun e vet dhe luftonte për flamurin e turkut.

– Ç'dhuratë do të më falësh ti mua, o mbret i madh, po të ta sjell Skënderbenë të gjallë a të vdekur?

– Do të të fal nëntëqindmijë dukatë të artë dhe do të të blatoj të gjitha vendet e Arbërit, që t'i sundosh nën hien time, si pashallëk, sa të jesh gjallë. Do të kesh dorë të lirë të vrasësh e të presësh kë të duash e sa të duash.

– Sonte e ke të lidhur a të vrarë.

Mbreti i madh i turqve u gëzua shumë; ai e dinte se vetëm hekuri mund ta thyejë hekurin, pra vetëm arbëri mund ta thyente arbërin.

Ngriti dorën e bëri shenjë të fillojë lufta.

Ranë të nëntë buritë e ortasë së madhe të jeniçerëve; pastaj ranë të nëntëdhjetë e nëntë buritë e tjera të ushtrisë. Bubulluan daullet prej lëkure bualli të egër e prej lëkure kau të egër. Turqit nxuar shpatat, lëshuan një vikamë të madhe si suvalë deti dhe u hodhën me mburrje të madhe në luftë, nën sytë e mbretit të madh Mehmetit, ngadhmonjësit të Kostandinopojës. Ky rrinte përpara tendës së mëndafshtë majë një bregoreje dhe shikonte; shikonte e priste që Ballaban Badheri t'i shpinte Skënderbenë të lidhur a të vrarë.

Harkëtarët tatarë shkrehën harqet trishigjetëshe që errësuan qiellin. Ushtria e turqve dukej si një det valë-valë që sulej ta përpinte ushtrinë e vogël të Skënderbeut.

Krisi lufta.

Lumi i kulluar tek kishin qëndruar arbërit

Alle hörten ihn, niemand antwortete. Denn sie erschraken, als der Name des tapfersten aller Albaner fiel. Mitten in die Stille hinein trat Ballaban Badera vor, der Verräter, der sein eigenes Blut verleugnete und unter türkischer Fahne kämpfte.

– Was bekomme ich, großer Sultan, wenn ich dir Skanderbeg tot oder lebendig bringe?

– Ich schenke dir neunhunderttausend Golddukaten und überlasse dir alle albanischen Gebiete, die du in meinem Namen einnimmst. Solange du lebst, darfst du sie als Pascha verwalten.

– Heute Abend hast du ihn gefesselt oder tot.

Der große Sultan der Türken freute sich sehr; er wusste, nur Eisen bricht Eisen, also nur ein Albaner konnte den Albaner überwältigen.

Er hob die Hand, gab das Zeichen und der Krieg begann.

Man hörte die neun großen Trompeten der Janitscharen und dann die anderen neunundneunzig Trompeten für die gewöhnlichen Soldaten. Es donnerten die Kriegstrommeln aus der Haut wilder Büffel und Kühe. Die Türken zogen die Schwerter, stießen ein Kreischen aus, wie die Meereswellen, und stürzten sich hochmütig in den Krieg, unter den Augen des großen Sultans Mehmed, dem Sieger von Konstantinopel. Er stand vor seinem Zelt aus Samt auf einer Hügelkuppe und schaute; er schaute und wartete, dass Ballaban Badera ihm Skanderbeg gefesselt oder getötet bringen würde.

Die Tataren als Bogenschützen schossen jeder drei Pfeile gleichzeitig ab, sodass der Himmel sich verdunkelte. Das türkische Heer wirkte wie ein Meer, in dem die kleine Armee von Skanderbeg Welle um Welle versinken würde.

Der Krieg explodierte.

Der klare Fluss, an dem die Albaner gegessen

u skuq me gjak. Turqit bënin ta kalonin e nuk e kalonin dot. Binin kalorësit megjithë kuaj.

Skënderbeu priste t'i vinin ushtarë të tjerë nga malet, po këta s'di përse, vononin...

Lufta gjëmonte.

Ndërkaq Ballabani gjeti një vend dhe e kaloi lumin në krye të ushtarëve të tij. Atëhere Skënderbeu i preu udhën atij qenit tradhëtar dhe i thirri arbërisht:

– Hajde, hajde, o Ballaban Badheri! Për një lugë çorbe turku tradhëtove fisin tënd. Të lumtë, o burrë i dheut!

Ballabani u verdh, u drodh, po nuk u praps.

Atëhere Skënderbeu i thirri së dyti:

– Ti dashke nëntëqind mijë dukatë të artë dhe Vendin e Arbërit pashallëk Turqie. Ja tek i ke nën tehun e shpatës sime. Merri!

Ballabani ngurroi.

Skënderbeu i thirri së treti:

– O qen tradhëtar: ja qëllo, ja të të qëlloj!

Qeni tradhëtar bëri përpara me të tijtë dhe qëlloi i pari: hodhi një heshtë.

Skënderbeu bëri t'ia kthejë, po i ra freri nga dora: Ballabani i kish plagosur krahun edhe kalin. Skënderbeu ra poshtë, më gjunjë, pastaj aty për aty brofi më këmbë. Qentë turq lëshuan një thirrmë ngazëllimi, u turrën ta qarkojnë. Ballabanit i xixëlluan afër e afër të nëntëqind mijë dukatët e turkut dhe pashallëku i Arbërisë, po ndërkaq Skënderbeu kish mbështetur shpatullat tek një lis i madh dhe kish nisur të loste shpatën. Ata që guxuan t'i afrohen ranë përdhe kapule. Të tjerët u prapsën një çast, pastaj u turrën përsëri, me Ballabanin në krye.

hatten, verfärbte sich rot vom Blut. Die Türken wollten ihn überquerten und schafften es nicht. Reiter um Reiter stürzte zusammen mit seinem Pferd.

Skanderbeg erwartete Nachschub an Soldaten von der anderen Seite der Berge, die verspäteten sich aber, wer weiß warum.

Der Krieg schnaubte.

Unterdessen fand Ballaban eine Stelle, an der er den Fluss an der Spitze seiner Soldaten überqueren konnte. Auf der anderen Seite wartete aber bereits Skanderbeg auf den verräterischen Hund und rief auf Albanisch:

– Ah du, Ballaban Badera! Für einen Löffel Suppe der Türken verrätst du deine Vorfahren. Gratuliere, Mann!

Ballaban wurde grün im Gesicht, erschrak, wich aber nicht zurück.

Da rief Skanderbeg nochmals:

– Du willst wohl neunhunderttausend Golddukaten und der Pascha von Albanien sein für die Türkei? Da hast du die Scheide meines Schwerts! Nimm!

Ballaban erstarrte.

Skanderbeg rief ein drittes Mal:

– Oh verräterischer Hund: schlag mich, damit ich dich schlagen kann!

Der verräterische Hund trat vor und zielte als erster: Er warf eine Lanze.

Skanderbeg wollte sich verteidigen, aber da fielen ihm die Zügel aus der Hand: Ballaban hatte ihm den Arm verletzt und auch das Pferd verwundet. Skanderbeg stürzte zu Boden, fiel auf die Knie, sprang aber sofort auf die Füße. Die türkischen Hunde stießen Freudenschreie aus, sie kreisten ihn ein. Ballaban glitzerten die neunhunderttausend Dukaten vor Augen und wie er Pascha in Albanien werden würde. Gleichzeitig hatte Skanderbeg seinen Rücken an eine große Eiche gelehnt und begann sein Schwert zu handhaben. Diejenigen, die es wagten, näher zu kommen fielen Mann um Mann. Die anderen traten den Rückzug an, dann griffen sie wieder an, mit Ballaban an der Spitze.

Po ja, ndërsa Skënderbeu po luftonte fill i vetëm në mes të armiqve, zbritën rrëmbyer nga malet e Arbërisë dymijë malësorë që kishin në krye Dukagjinin e Livetën. Të dymijët vinin shpatëzveshur, si valishte mali që përlan çdo gjë që gjen përpara. Valishte, sepse arbërit ishin veshur tërë me të bardha. Kur i pa trimat malësorë, Skënderbeu bëri buzën më gaz e thirri:

– Misardhe, o Dukagjin! Pa bëj këtej e më ruaj krahët sa të luftoj me këtë qen tradhëtar, të më shohë se si e luaj me njërën dorë shpatën e se si e bëj flamurin të valojë për nderin e Arbërisë.

Tha kështu e u lëshua mbi armikun si ai zjarri flakëmadh që u bie kallamëve të thatë. Hendeqet u mbushën me krerë pa trungje e trungje pa krerë. Të gjithë ranë e u prapsën, vetëm njëri qëndroi gjer në fund: Ballaban Badheri.

Tani luftonin një me një, arbër me arbër: njëri për nderin e vendit të tij, tjetri për nëntëqind mijë dukatë të artë e për pashallëkun e Arbërisë. Skënderbeu nuk donte ta vriste tradhëtarin, po ta zinte të gjallë. Përnjëmend shpata arbëre e theu shpatën turke dhe Ballabani mbeti duar-varur, kryeulur.

Skënderbeu zgjati shpatën, i çiku lehtë veshin e djathtë, ia preu e i tha:

– Shko tani tek yt zot, si qeni te qeni!

Ndërkaq ushtritë e turkut kishin marrë arratinë. Arbërit ua prisnin udhën valtheve e përrenjve, i grinin. Daullet ishin shqyer e rrukullisur tejetutje, flamurët me gjysmëhënë kishin mbetur drizave.

Ballabani u kthye i gjakosur e kryevarur

Aber da, während Skanderbeg ganz allein mitten unter den Feinden kämpfte, stiegen zweitausend Bergbewohner von den Bergen Albaniens herab, mit den Männern aus Dukagjin und Liveta als Anführer. Die Zweitausend kamen kampfeslustig wie eine Lawine, die alles mitnimmt, was sich ihr in den Weg stellt, eine Lawine auch deswegen, weil sie alle ganz in Weiß gekleidet waren. Als Skanderbeg seine tapferen Landsmänner sah, lächelte er und rief:

– Willkommen, Dukagjin! Haltet mir den Rücken frei, damit ich mit diesem verräterischen Hund kämpfen kann, er soll sehen, wie man mit einer Hand das Schwert bedient und ich dafür sorge, dass die albanische Fahne in Ehren wehen kann.

So sprach er und ging auf den Feind los wie ein Feuer auf trockenes Schilf.

Die Gräben füllten sich mit Körpern ohne Köpfe und mit Köpfen ohne Körper. Alle fielen oder traten den Rückzug an, bis auf einen, der bis zum Schluss übrig blieb: Ballaban Badera.

Nun kämpften sie Mann gegen Mann, Albaner gegen Albaner. Der eine für die Ehre seines Landes, der andere für neunhunderttausend Golddukaten und das Recht, Pascha von Albanien zu sein. Skanderbeg wollte den Verräter nicht töten, sondern lebendig haben. Tatsächlich brach das albanische Schwert das türkische Schwert und Ballaban stand mit hängendem Kopf da.

Skanderberg streckte sein Schwert aus, berührte leicht Ballabans linkes Ohr, schnitt es ihm ab und sagte:

– Geh jetzt zu deinem Herrn, wie der Hund zum Hund!

Inzwischen hatte die türkische Armee Reißaus genommen. Die Albaner zermalmten sie unterwegs in Tälern und Flüssen. Überall rollten zerrissene Kriegstrommeln im Schlamm herum, die Fahnen mit dem Halbmond hingen in Fetzen in den Büschen.

Ballaban kehrte blutend und mit hängendem

te tenda e të zot, mbretit të madh të turkut. Ky e pyeti:

– Ballaban kryeplagosur, ç'u bë lëvdata jote? A nuk më the ti se do të ma sillje sot Skënderbenë ja të vrarë, ja të lidhur?

Ballabani ra mbë gjunjë, iu fal mbretit të madh dhe pastaj iu përgjigj:

– O mbret i mbretërve, që sundon mbi gjithë dherat e mbi gjithë detet! Dëgjo pak, mos dëgjo shumë. Skënderbenë nuk e solla dot as të lidhur, as të vrarë, sepse atij nuk i ndihmon vetëm krahu, po i ndihmon gjithë vendi, lisi ku mbështeti krahët, shkëmbi, rrahu, mali, gjithë Arbëria. Unë kam luftuar shumë luftra nën hien tate, kam ndeshur e mundur shumë burra, po burrë të këtillë, si Skënderbenë, s'kam parë kurrë.

Mbreti i madh i turkut ia ktheu ashpër:

– Ballaban, qasmë kryet e tu që fsheh brenda pabesinë tënde, se dua ta pres, që të shuaj zjarrin e zemrës për tërë këtë ushtri që m'u vra në Arbëri. Ti më pate dhënë fjalën se kësaj here do t'i shtroje arbërit e tu nën këmbët e mia, dhe e shkele këtë fjalë.

Atëhere u bëri shenjë jeniçerëve të tij, dhe ata e rrëmbyen qenin atdhemohonjës, Ballaban Badherin, e shtrinë në një trung e i prenë kryet. [2)]

Ndërkaq po afrohej valishta e bardhë e arbërve shpatë-zveshur. Mbreti i madh Mehmeti e pa këtë valishte, i hypi kalit e iku vrap, duke lënë majë kodrës shatoren e tij të mëndafshtë dhe, rreth e rrotull, në fushën e luftës, lulen e ushtrisë së tij të vrarë.

Arbërit e ndoqën gjer tej, po mbreti ikte me vrapin e frikës, ndërsa kumbonin brirët që lajmëronin fitoren e Skënderbeut.

Kopf zum Zelt des großen Sultans der Türken zurück. Der fragte ihn:

– Ballaban, am Kopf verletzt? Was ist mit deinem Versprechen? Hast du mir nicht gesagt, du würdest mir heute Skanderbeg bringen, tot oder gefesselt?

Ballaban fiel auf die Knie, bat den großen Sultan um Verzeihung und antwortete dann:

– Oh Sultan der Sultane, der über alle Länder und alle Meere herrscht! Hör mir nur einen Augenblick zu. Skanderbeg kann ich dir weder gefesselt noch tot bringen, weil ihm nicht nur seine Arme helfen, sondern das ganze Land: die Eiche, auf die er die Arme stützt, der Fels, die Wiese, die Berge – ganz Albanien. Ich habe für dich viele Kriege geführt, habe viele Männer getötet und vielen Männern das Leben schwer gemacht, aber einen Mann wie Skanderbeg habe ich noch niemals erlebt.

Der große Sultan der Türken gab bitter zurück:

– Ballaban, halt den Kopf gerade, der deine Unehrlichkeit verbirgt. Ich will ihn dir abschneiden und damit das Feuer in meinem Herzen löschen, das für das gesamte Heer brennt, das in Albanien umgekommen ist. Du hast mir dein Wort gegeben, dieses Mal würdest du den Albanern den Garaus machen und du hast dieses Wort nicht gehalten.

Dan n gab er seinen Janitscharen ein Zeichen, sie packten Ballaban Badera, den Hund der das Vaterland verleugnet hatte, fesselten ihn an einen Baumstamm und schnitten ihm den Kopf ab.

Währenddessen kam die weiße Lawine der Albaner mit den gezogenen Schwertern immer näher. Der große Sultan Mehmed sah diese Lawine, sprang auf sein Pferd und galoppierte davon. Sein samtenes Zelt ließ er auf der Hügelkuppe stehen. Rundherum lagen seine besten Soldaten: tot.

Die Albaner verfolgten den Sultan noch eine Weile, aber die Angst machte ihm Beine und er kam davon. Währenddessen verkündeten die Hörner den Sieg Skanderbegs.

Skënderbeu me shokë kish thyer edhe një herë valomën e madhe të turqërisë, që ish derdhur në Arbëri.

Wieder hatte er mit seinen Kameraden die große Woge zurückgeschlagen, die Albanien überschwemmen wollte.

---

[1] Për të patur një pasqyrë të luftrave dhe të qëndresës së shqiptarëve kundër turkut si dhe të mynxyrave që bënte ky në Arbëri, do të japim më poshtë edhe disa pjesë të nxjerra nga libri i Kritobulit të Imbrosit:

... "Në pranverë, mbreti (Murati II) filloi luftë kundër ilirëve, që banojnë në breg të detit Ion, në të djathtë sapo të hysh aty... Në kohërat e lashta këta quheshin taulantë dhe mahaonë (haonë) dhe rrojnë të pavarur dhe askush nuk sundon mbi 'ta prej shumë kohësh".

... "Ata mbrojnë vendin e tyre me fuqi e s'duan as të lidhin paqe me mbretin, as t'i paguajnë këtij haraç dhe nuk pranojnë n'asnjë mënyrë t'i shtrohen mbretit".

... "Mbret Murati u hodh në luftë me shumë ushtri dhe fuqi të madhe, shkeli një pjesë të vendit të tyre dhe e shkretoi dhe pushtoi disa kështjella... dhe bëri plaçkitje shumë të madhe, po nuk i mundi dot dhe nuk i nënshtroi krejt... dhe u tërhoq me pre lufte shumë të madhe që ia ndau ushtrisë... por ata (ilirët) ... u ngritën përsëri".

... "Mbret Mehmeti II nisi luftë përsëri dhe u dynd me tërë ushtrinë në vendin e tyre (të ilirëve) ndërsa gruri kish nisur të piqej; shkeli një pjesë të madhe të atij vendi, prishi drithrat dhe mori plaçkë të madhe lufte, njerëz dhe kafshë të të gjitha llojeve, pushtoi disa kështjella dhe i shkatërroi nga themeli, shkurt, kudo që shkeli, nëpër fushë, zveshi, grabiti, shkatërroi... dhe u kthye në Edrene në fund të verës (1459) dhe një pjesë të presë e mbajti për vete, kurse pjesën tjetër ia ndau ushtrisë".

---

[1] Wir werden einige hier einige Auszüge aus dem Werk von Michael Critoboulos zitieren, um einen Eindruck von den Kriege und dem Widerstand der Albaner gegen die Türken zu vermitteln, wie auch von den Massakern die diese in Arberien anrichtet haben:

… „Im Frühling begann der König (Murad II.) einen Krieg gegen die Illyrer, die an der Ostküste des ionischen Meers leben ... In der Antike nannte man sie auch Taulantier und Mahaonen. Sie waren ihre eigenen Herren und seit ewigen Zeiten hatte keiner über sie regiert."

… „Sie verteidigten ihr Land mit aller Kraft und lehnten ab, Frieden mit dem König schließen oder ihm Steuern zu bezahlen und sie unterwarfen sich ihm nicht."

… „König Murad zog mit einem enormen bis zu den Zähnen bewaffneten Heer in den Krieg, eroberte einen Teil ihres Territoriums und zerstörte und eroberte auch einige ihrer Burgen ... und plünderte sie. Aber es gelang ihm nicht, sie komplett zu unterwerfen ... und er trat den Rückzug an, mit einer großen Beute, die er unter seinen Soldaten verteilte ... aber sie (die Illyrer) ... haben neuerlich Widerstand geleistet."

... „König Mehmed II. fing wieder einen Krieg an, fiel mit der ganzen Armee in ihr Land (das der Illyrer) ein. Das Getreide war gerade reif, er zerstörte einen Großteil davon, vernichtete die Ernte und erbeutete wieder eine große Menge, Menschen und Tiere, eroberte mehrere Burgen und machte sie dem Erdboden gleich, kurz, wo auch immer er vorbeikam, hinterließ er nur Ruinen, Zerstörung ... und er kehrte am Ende des Sommers (1459) nach Edirne zurück, einen Teil der Beute behielt er für sich, den Rest verteilte er an seine Truppen."

...“Pasi u çlodh mirë gjithë vitin bashkë me ushtrinë, mbreti (Mehmeti II) filloi të bëjë pregatitje që, në pranverë, të hidhet në vendin e ilirëve (shqiptarëve). Sepse ilirët (shqiptarët), siç thashë më parë ... donin të qëndronin të pavarur dhe krejt të lirë dhe s’donin të jepnin as haraç vit për vit, si fqinjët e tyre të tjerë, dhe as ushtarë s’donin të jepnin për luftra. Dhe ata nuk kishin dashur t’i shtroheshin as babait të mbretit (Muratit II) dhe as vetë atij (Mehmetit II) dhe nuk donin t’i bindeshin aspak, dhe shpesh, me kryezotin e tyre (Skënderbenë) në ballë dilnin nga kufitë e tyre dhe shkelnin me guxim vendin e mbretit”.

...“Kundër këtyre kish luftuar edhe më parë mbreti (Mehmeti II) dhe babai i këtij (Murati II) dhe kishin hyrë në vendin e tyre, kishin grabitur dhe shkretuar dhe kishin pushtuar kështjella dhe kishin marrë shumë bagëti dhe robër dhe kishin bërë pre shumë të madhe”.

“Siç thashë, si u pregatit mirë gjatë dimrit, mbreti (Mehmeti II) u nis në pranverë kundër tyre me fuqi të madhe dhe me shumë ushtri, kalorë dhe këmbësorë, duke marrë me vete topa dhe armë të tjera dhe të gjitha të nevojshmet për të ndërtuar një kështjellë, dhe muratorë, zdrukthëtarë dhe shumë hekur dhe bronx”.

...“Pra, duke u ngritur nga Edreneja me tërë ushtrinë kalore dhe këmbësore, u nis me nxitim dhe përshkoi shpejt vendin e tij dhe, kur arriti në kufitë e ilirëve (shqiptarëve), ditën e parë vendosi kampin aty, kurse të nesërmen mori ushtarët e armatosur lehtë, harkëtarë dhe hobetarë dhe heshtëtarë dhe shqytëtarë dhe sulmoi qafmalet, të cilat i ruanin me ngulm ilirët (shqiptarët). Dhe u bë luftë e madhe trup më trup dhe rrëmujë dhe ai lëshoi shumë ushtarë sepse ilirët (shqiptarët) luftonin dhe kundërshtonin me hov të madh”.

... „Nachdem er und seine Soldaten sich ein Jahr lang ausgeruht hatten, traf der König (Mehmed II.) Vorbereitungen um das Land der Illyrer (Albaner) im Frühjahr neuerdings anzugreifen. Denn die Illyrer (Albaner), wie ich bereits gesagt habe ... wollten unabhängig und frei sein, keine Steuern mehr zahlen, Jahr für Jahr, wie ihre Nachbarn es taten, und auch keine Soldaten mehr hergeben für Kriege mit anderen. Weder dem Vater des Königs (Murad II.) hatten sie sich unterwerfen wollen noch dem König selbst (Mehmed II.), und oft überschritten sie mit ihrem Anführer Skanderbeg die Grenzen und setzten ihren Fuß furchtlos auf das Territorium des Königs.“

... „Der König (Mehmed II.) und sein Vater (Murad II.) hatten schon vorher gegen sie gekämpft und waren in ihr Land eingedrungen, hatten gestohlen, zerstört und Burgen erobert. Sie hatten viel Beute gemacht und Gefangene genommen.“

„Wie ich gesagt habe, nachdem er sich den Winter über gut vorbereitet hatte, fing der König (Mehmed II.) im Frühjahr einen Krieg an, mit bis an die Zähne bewaffneten Truppen, Kavallerie und Infanterie, die Kanonen und andere Waffen mitbrachten und alles Nötige, um eine Burg zu errichten, Maurer, Zimmerer und viel Eisen und Bronze.“

... „Sobald er Edirne verlassen hatte, in Begleitung seiner gesamten Kavallerie und Infanterie, beeilte er sich, sein Land zu durchqueren. Als er an die Grenzen des illyrischen (albanischen) Territoriums gelangte, errichtete er am ersten Tag sein Lager, am folgenden Tag nahm er seine Soldaten mit leichter Bewaffnung, Bogenschützen und Artilleristen, Speerführer und Schildträger mit sich, um in die Berge vorzudringen und die Pässe einzunehmen, die die Illyrer (Albaner) unermüdlich verteidigten. Es folgte ein Kampf, Mann gegen Mann, und er verlor viele Soldaten, weil die Illyrer (Albaner) feurig kämpften und großen Widerstand leisteten.“

Më tej, kronikasi bizantin tregon se sulltan Mehmeti shkretoi tërë pjesën e poshtme të vendit, domethënë fushat, dhe u vuri zjarr drithrave dhe i bëri shkrumb. Shqiptarët ishin tërhequr në malet bashkë me kryezotin e tyre (Skënderbenë) dhe që aty sulmonin pareshtur ushtrinë e turkut. Sulltani e pa Krujën dhe e rrethoi, po nuk e pushtoi dot. Atëhere ndërtoi një qytet (Elbasanin) mbi themelet e një qyteti të vjetër, "në mes të vendit". Që aty ushtarët turq dilnin dhe shkatërronin vendin, grabisnin. Aty mbreti la shumë ushtri dhe sidomos jeniçerë. Pastaj la Krujën të rrethuar dhe u kthye përsëri në Edrene.

[2] Kënga e moçme arbëreshe thotë se sulltan Mehmeti, nga zemërimi, dha urdhër t'i prisnin kryet Ballabanit. E vërteta historike është se ai e fali dhe, më vonë, e nisi përsëri në krye të një ushtrie të madhe kundër Skënderbeut, për të rrethuar Krujën. Ballaban-tradhëtarin e vrau me plumb (atëhere sapo kish dalë arma e zjarrit) trimi arbër Gjergj Aleksi. Turqit e varrosën Ballabanin në kështjellën e Petrelës...

Der byzantinische Chronist erzählt auch, dass der Sultan Mehmed alle Ebenen des Landes verwüstete, die Felder und Anbauflächen, er ließ sie anzünden und machte sie zu Asche. Die Albaner hatten sich mit ihrem Anführer (Skanderbeg) in die Berge zurückgezogen und griffen von dort ununterbrochen die türkische Armee an. Der Sultan ließ Kruja umzingeln, sobald er der Stadt ansichtig wurde, aber er konnte sie nicht erobern. Da ließ er „mitten im Land" auf den Grundmauern einen alten Stadt eine Stadt (Elbasan) errichten. Von dort aus attackierten die türkischen Soldaten das Land und raubten es aus. Der König verlor zahlreiche Männer, vor allem Janitscharen. Dann ließ er das umzingelte Kruja sein und kehrte nach Edirne zurück.

[2] Ein altes albanisches Lied besagt, dass Sultan Mehmed aus Wut befohlen hatte, Ballaban zu köpfen. Die historischen Tatsachen besagen, dass er ihn begnadigt und später wieder an die Spitze einer großen Armee gestellt hat, die Skanderbeg Kruja abnehmen sollte. Der Verräter Ballaban wurde von dem tapferen Gjergj Aleksi mit einer Kugel erschossen (damals waren gerade die Feuerwaffen in Umlauf gekommen). Die Türken begruben Ballaban in der Burg Petrela ...

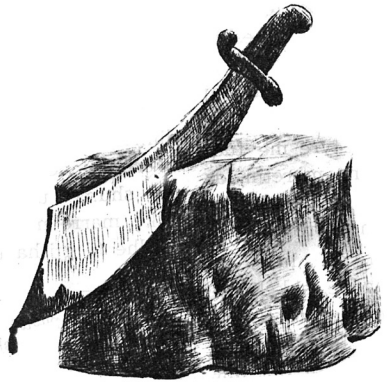

PËRMBAJTJA

~

INHALT

Parafjalë e autorit	3
1. Rozafati	9
2. E bija e Hënës dhe e Diellit	16
3. Besa e Kostandinit	24
4. Gjergj Elez Alia	33
5. Ymer Agë Ulqini	43
6. Muji dhe Zanat	54
7. Omeri i Ri	72
8. Dasma e Hysen Hysen Kraposhnikut	89
9. Halili pas vdekjes	103
10. Skënderbeu e Ballabani	112

Vorwort des Autors	3
1. Rozafa	9
2. Die Tochter von Sonne und Mond	16
3. Konstantins Ehrenwort	24
4. Georg Elez Alia	33
5. Ymer Aga von Ulqin	43
6. Muji und die Feen	54
7. Der junge Omer	72
8. Die Hochzeit des Hysen Kraposhniku	89
9. Nach Halilis Tod	103
10. Skanderbeg und Ballaban	112

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Kuteli, Mitrush
Tregime të moçme shqiptare = Alte Albanische Erzählungen /
Mitrush Kuteli ; përkth. në gjerm. Andrea Grill; red. Erta Spaho ;
il. Gazmend Leka. - Tiranë : Qendra e Botimeve për Diasporën, 2021
130 f. : me il. ; 20 x 27 cm.
ISBN 978-9928-351-04-3

1.Letërsia shqipe 2.Tregime dhe novela 3.Legjenda

821.18 -343

ISBN 978-9928-351-04-3

Çmimi 1000 lekë

QENDRA E BOTIMEVE PËR DIASPORËN

QENDRA E BOTIMEVE
PËR SHQIPTARËT E DIASPORËS